

Pitäjä pitäjältä

RAUTU-LIITE
Karjalassa
heinäkuussa -72

Sanomalehti Suometar
n:o 1/1847 kirjoitta mm.:

»Aivan outoa ja waikia-
ta olisi jollekulle ihmiselle,
jos häneltä olisivat kadon-
neet kaikki muistot ja tie-
dot entisemmästä elämän-
sä juoksusta, jos ei ensin-
kään tiedä, kussa on syn-
tynyt, kasvanut, miehisty-
nyt; jos olisi järin tietä-
mättömyydessä lapsuuten-
sa iloista, töistä ja huolet-
tomista sekä viattomista
ajoista; jos ei tiedä, mitä
mitä paraissa miehuutensa
woimissakin ollessa lienee
häneltä tehty ja hänelle ta-
pahtunut. Taikka miten on
saanut niistä ajoista perit-
tyt taitonsa, ja kaiken
omansa. Kuin erityisen ih-
misen; samoin on tässä
kansankin laita.

Yli yhden tuhannen
vuoden takaperin Suomen
kansasta emme löydä
muistoja ja tietoja paljon
sanottavaakaan nykyisin
annetussa Suomen histo-
riassa. Kuitenkin ovat tiet-
tävästi suomalaiset usiam-
mankin tuhannen vuotta
löytyneet tällä ilmalla.
Tämä asia kyllä käypi
meistä oudolta ja waikail-
ta, wieläpä enemmän kun
tiedämme, että tälle meiltä
tähän asti tietämättömyy-
dessä peittyneelle ajalle
jääpi kokonaan suomalais-
ten omavaltainen ja alku-

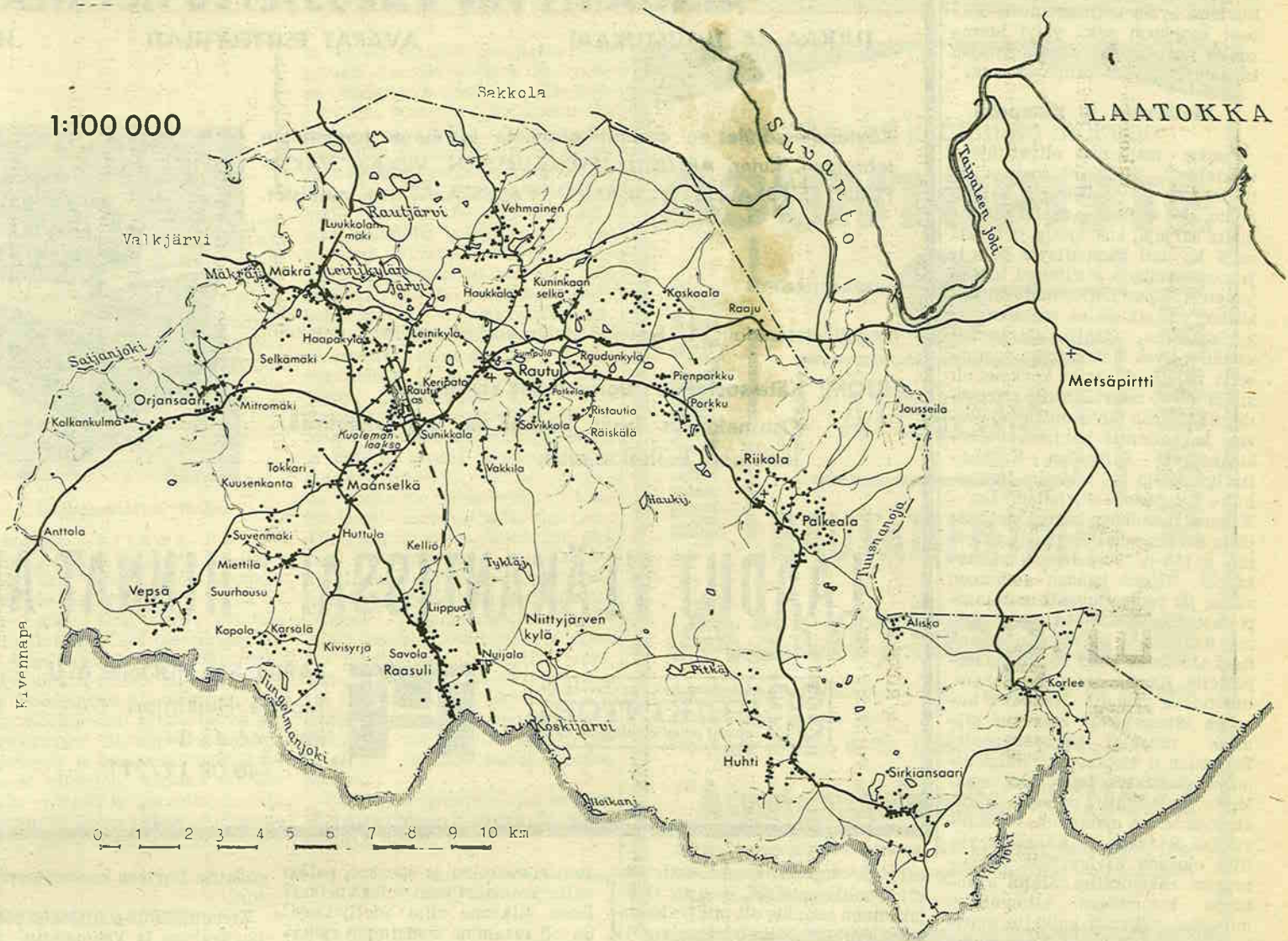
kotoinsa elämä, sellainen
kuin se oli, ennen kuin läk-
sivät kulkusalle tänne ny-
kyiseen Suomen maa-
han...

Talteaakos tämän liitteen tar-
koitusta ja päämäärää tuon pa-
remmin sanoa näissäkään olo-
suhteissa, joissa elämme tänään
1972 täällä suloisessa Suomes-
samme... Toivomuksemme on,
että tämän liitteen sisältö muo-

dotuisi lukijalleen mielenkiin-
toiseksi, entinen Rautu,
Raudu historia, Rautu-
laisten Lehti ym. julkaisu-
ja täydentäväksi sanaksi. Niille
lukuisille kertojille, jotka val-
vojaan säästelemättä ovat halun-
neet siirtää tietojaan ja koke-
muksiaan näille palstolle, lau-
summe kunnioittavat kiitokset.
Samoin kiitämme kaikkia tuki-
joitamme tässä työssä.

RAUTU SEURA r.y.

RAUTU

MATTI KÄHÄRI:

RAUTU

Sijainti ja rajat

RAUTU oli rajapitäjä. Sen osak-
si tuli seisoa rajan myrskytuulis-
sa milloin länttä, milloin itää vas-
taan. Sen kohtaloksi tuli kestää sot-
tien ja vainovuosien hävitykset ja
rakentaa aina uudelleen se, mikä
oli sortunut sodan jalkoihin, raken-
taa aina uudelleen, niin kauan kuin
rakentajia oli jäljellä.

Rautu sijaitsi Karjalan kannak-
sella vanhan valtakunnan rajan,
oikeastaan kahdenkin valtakunnan
rajan, tuntumassa Karjalan mui-
naisen valtavirran Vuoksen eteläi-
sen laskuhaaran Suvannon etelä-
puolella. Vanha mutkitellen juok-
seva valtakunnan raja muodosti
pitäjän etelärajan runsaan 40 kilo-
metrin pituudelta. Raja alkoi Met-
säpirtin ja Raudun saumakohdasta
laajalta suoseudulta, - Lumisuon
koillisesta nurkkauksesta ja yhtyi
Korleen kylän eteläpuolella Lem-
paalan järvestä Taipaleenjokeen
laskevaan Viisjokeen. Viisjoki
muodosti rajalinjan noin kuuden ki-
lometrin matkalla. Raja kääntyi
sitten seuraamaan lännestä päin
Viisjokeen yhtyvää pientä Koskit-
sanjokea. Tämä vaatimaton joki
sai alkunsa rajalla sijaitsevasta
Koskijärvestä ja virtasi sitten pie-
nehkön Hoikanjärven läpi, minkä
takia jokea toisinaan kutsuttiin
myös Hoikanjoeksi. Koskijärvestä
raja nousi mutkitellen Raasulin ky-
län etelälaitaan 140 metriä korke-
alle Tattaripalteelle ja kääntyi
sieltä vanhan Pietarintien Raasulin
tulliasemalla ylitettyään lounaa-
seen Tungelmanjoelle. Tungel-
manjoki, sekin vain vähäinen pu-

ro, sai alkunsa Lempaalan puolel-
ta Pienen Korkiamaan kylästä ja
juoksi rajalinjaksi muututtuaan en-
sin kappaleen matkan länteen ja
kaartoi sitten loivasti luoteeseen.
Vepsan kylän kaakkoispuolella
Pappilanniemen kohdalla se yhtyi
etelästä virtaavaan Saijanjokeen ja
siihen päättyikin pitäjän eteläinen
raja.

Saijanjoen myötä lähti pitäjän
länsiraja kohden pohjoista, mutta
taipui Orjansaaren kylän kohdalle
tultuaan koilliseen päin. Rautjär-
ven länsipuolella joki kääntyi jäl-
leen jyrkästi luoteeseen. Kiviniem-
en suuntaan. Raudun raja seura-
si jokea enää kolmisen kilometriä
mainitusta mutkasta lukien. Sai-
janjoen länsipuolelle jäivät Raudun
rajanaapureiksi Kivennavan ja
Valkjärven pitäjät. Tämä pitäjän
länsiraja oli sekin ollut pitkään
myös valtakunnan raja, vuodesta
1323 vuoteen 1617 lyhyttä välijak-
soa (1580-97) lukuunottamatta.

Pitäjän pohjoinen raja erotti Rau-
dun Sakkolan pitäjältä. Se noudat-
teli milloin metsiä, milloin pie-
nille suonsilmäkeille merkittyä
rajalinjoja. Saijanjoesta erottuaan
raja kulki itäkoilliseen, ylitti en-
sin Käkisalmen-Raudun radan ja
sitten Kiviniemen maantien Lännä-
järven eteläpuolella nousten sa-
malla Väärämäen harjulle. Itäistä
suuntaa noudatellen rajalinja jatkui
sieltä Sakkolan Riiskan kylän län-
sipuolelle ja suuntautui sen jälkeen
kaakkoon Raajun eteläpuolelle ja
ponnahti sitten terävästi pitkin
Raajun itäistä laitaa kohti pohjois-
ta Suvannon rantaa. Suvantoon Rau-

tu rajoittui vain vajaan parin kilometrin verran.

Suvantoon etelästä laskeva Tuusnanao muodosti pitäjän itärajan Metsäpirttiä vastaan Aliskankylän pohjoispuolelle asti. Siellä raja teki jyrkän mutkan itään ja kääntyi Korleen kylän koillispuolella jälleen kaakkoon sekä yhtyi Lumisuolla valtakunnan rajaan pitäjän kaakkoisimmassa kulmauksessa.

Maisemat ja maaperä

Raudun maisemat olivat hyvin vaihtelevia. Siellä ei tosin ollut liiemmilti järvien sinisiä selkiä, mutta sitä enemmän siellä oli kohteita harjuja, kukkuloita ja mäkiä sekä loivasti kumpuilevia peltoja ja monin paikoin avautuivat katsojan eteen loputtomilta tuntuvat näköalat yli siintävien metsien ja kyläaukeiden. Pitäjän alavimmat seudut olivat Metsäpirtin vastaisella rajalla. Maaston korkeus oli siellä 30-40 metriä. Mutta siirryttäessä hieman länteenpään kohosiivat korkeimmat harjanteet Sirkiänsaaren - Palkealan - Kaskaalan linjalla jo 100 metriin. Raasulin - Liippuan - Pirholanmäen - Maanselän selänne kohosi vielä sitäkkin korkeammalle. Täällä ylitettiin jo 160 ja 180 metrin korkeuskäyrät. Näiden kahden selänteen väliin jäi huomattavasti matalampi metsämaasto. Noin 70-80 metriä Raasulin - Maanselän maantietä alempana kulki selänteen itäpuolella Raudun asemalta Raasulin tuleva rautatie. Raasulin alueelta kimmelsivät katsojan silmään itäiseltä taivaanrannalta Palkealan ja Metsäpirtin Hatakamäen suunnasta Laatokan vedet. Mutta jos haluttiin katsella vieläkin avarampia maisemia, oli siirryttävä Raasulin ja Kärksälän välillä olevaan Kivisyryjään rakennettuun näkötorniin. Sieltä avautuivat kymmenien kilometrien mittaiset näkymät kaikkiin suuntiin: silmä liikkui sinisiksi muuttuvien laajojen metsämaiden, kyläaukeiden ja järvenselkien yli. Tämä kaikki oli mahdollista sen takia, että oltiin Raudun ja samalla koko Kannaksen korkeimmalla näköalapaikalla, Kivisyryjä on 205 m merenpinnan yläpuolella. Pitäjän etelärajalla reunustivat Tungalmanjokea jyrkät rinteet (n. 140-150 m). Joki juoksi viitisenkymmentä metriä syvässä laaksossa. Saijanjoen rannat olivat niin ikään eteläosassa korkeiden jyrkänteiden reunustamat. Anttolan kohdalla ne kohosivat 125 metriin. Orjansaaren kylän länsipuolella harjanteet loppuivat.

Aseman, kirkonkylän ja Raudunkylän tienot olivat vaihtelevan kumpuista maastoa, mutta kuitenkin alavampaa kuin pitäjän lounaisosat. Korkeuserot vaihtelivat siellä 40:stä 80:een metriin. Leinikylän järven ja Rautjärven tienoilta kaarsi Vääränmäen selkä Sakkolan lounaiskulman yli Valkjärven pitäjän puolelle. Selänteen korkeimmat huiput ylittivät 95 metriä. Vähän Raudun rajan pohjoispuolella oli Länkäjärven länsipäässä lystikäs, paikkakunnan korkeutta kuvaava paikannimi: Taivaansaranat. Vesistöjä oli Raudussa niukasti. Järvistä olivat suurimmat Leinikylän järvi ja Rautjärvi pitäjän pohjoisosassa ja Koskijärvi valtakunnan rajalla. Muut järvet olivat hyvin pieniä, oikeastaan vain lampia. Joet ovat samoin melko vaatimattomia. Ne laskivat kaikki Vuoksen vesistöön, pääasiassa Suvantoon.

Raudussa, kuten Kannaksella yleensäkin, ei tavattu missään alkukalliota. Irtonaisista maalajeista oli hiekka yleisin. Hiekka-alueet vaihtuivat siellä täällä moreenimaiksi, erityisesti on niin pitäjän lounaisosassa. Moreenisorakin oli paikka paikoin hienon saviaineen sekoittama, mikä teki maan viljavaksi. Kerrallista savea sekä saventapaisia hiesumaita tavattiin niin ikään paikoitellen. Savikkola oli saanut nimensäkin maanlaadun mukaan. Kovin laajoja suoalueita ei ollut, mutta pie-

nekköjä turvesoita on kuitenkin eri puolilla pitäjää. Laajin yhtäjaksoinen suoalue oli pitäjän kaakokiskulmassa Metsäpirtin ja valtakunnan rajan tuntumassa.

Raudun pinta-ala ilman vesialueita oli 336,6 m².

Raudun metsissä oli mänty valtapuuna. Kuusimetsiä oli varsinkin alavimmilla paikoilla. Paikoitellen muodostivat havupuut sekametsiä koivujen kera. Siellä täällä, varsinkin Raasulin rinteillä, kasvoi melkoisia pähkinäpensasmetsikköjä. Jaloista lehtipuista tavattiin Raudussa vaahteroita, jalavia, metsäomenapuita, vieläpä tammiakin. Monia harvinaisia ruohokasveja löytyi metsistä ja vainioilta. Tavallista rikkaampi oli kasvisto Kopolan, Kärksälän ja Raasulin seutuvilla. Harvinaisimmista kasveista mainittakoon leveälehtinen neidonvaippa, tylppälehtinen hieprakka, sormilehtinen kylmänkukka, konnan upukka, täyteinen kiurunkannus, keltarikko, puolipysty vatukka, suokurjenpolvi, yleinen linnunruoho, monisädetyräkki, pahaputki, rohtoimikkä, kaaliohdake ja yleinen kurho.

Vuoden keskilämpö oli 3,2 astetta. Tammikuussa painuivat keskimääräiset lukemat -8 asteeseen, mutta heinäkuussa keskilämpö kohosi + 17 asteeseen. Sadetta saatiin kohtalaisen hyvin. Vuotuinen sademäärä oli n 625 millimetriä ja luomen keskiyvyys n 59 senttiä.

Rautatie ja maantiet

Vuonna 1917 valmistui Pietarin (Leningradin) ja Hiitolan välinen rautatie. Sen rakentamiseen vaikuttivat ratkaisevasti strategiset näkökohdat, mutta luonnollisesti se palveli myöskin Raudun talouselämää, kun rata halkaisi Raudun etelästä pohjoiseen. Rautatie suuntautui rajan ylitettyään Raasulista Haapakylän ja Leinikylän kautta Sakkolan Petäjälle ja sieltä Kiviniemen ja Käkisalmen kautta Hiitolan. Rautatietä kutsuttiin Hiitolan-Raasulin radaksi. Raudun osuudella sen pituus oli 18 kilometriä. Raudun asema, joka rakennettiin Haapakylän ja Leinikylän raja-alueelle noin 2 1/2 kilometrin päähän kirkolta länteenpään, minkä takia se suunnit-

teltiin suureksi ja upeaksi, paljon valtavammaksi kuin pelkkä paikallinen liikenne olisi edellyttänyt. Se oli maamme komeimpia rautatieasemia. Alkuperäiseen tarkoitukseensa asemaa ei milloinkaan käytetty. Yhteydenpito rautateitse Neuvostoliiton puolelle katkesi Suomen itsenäistyttyä ja rajalta purettiin kiskotuskin noin parin kilometrin matkalta. Säännöllinen matkustaja- ja tavaraliikenne päättyi Raudun asemalle, aseman ja Raasulin väliä liikennöivä tavarajunat vain silloin kun radan varressa lastattiin puutavaraa satamiin tai paperitehtaisiin kuljettavaksi.

Maantieverkko oli pitäjän keski- ja pohjoisosissa hyvin tiheä. Käkisalmesta Kiviniemen kautta Pietariin kulkeva maantie ylitti pitäjän rajan Rautjärven pohjoispuolella ja kaartui sitten Leinikylän järven länsipuolitse Mäkrän ja Haapakylän kautta asemaseudun ohi Maanselälle ja Liippuulle saavuttaen valtakunnan rajan Raasulissa. Sieltä se jatkui Pietariin. Tätä tietä hakeutuivat niin rautalaisten kuin muidenkin itäkannakselaisten lukemattomat tavarakuormat Pietariin ennen Suomen itsenäiseksi tuloa. Noita aikoja muistuttamassa oli edelleen 1920- ja 1930-luvuilla Raasulin tulliasema, joskaan siellä ei parin vuosikymmeneen tarkastettu enää rajaa ylittäviä tavarakuormia.

Kivennavan maantie ylitti Raudun pitäjänrajan Anttolan kohdalla ja ojentautui sitten Orjansaaren komean kylän kautta Raudun asemalle. Ns. viiden tien ristissä se ylitti Käkisalmesta Raasuliin johtavan tien Kuolemanlaakson pohjoispuolella. Aseman eteläpuolitse tie jatkui Kirkonkylään ja sieltä edelleen Raudunkylän kautta Raajuun sekä Metsäpirttiin. Tästä tiestä haarautui kirkolla toinenkin tie pitäjän itä- ja kaakkoisosiin. Tämä tie puikahtoi ensin Potkelaan ja sieltä Porkulle ja kohosi sitten Palkealan kukkuloille ja kääntyi sen jälkeen etelään kohti metsien ympäröimää Huhdin kylää ja sieltä kaakkoon Sirkiänsaaren rajakylään. Sirkiänsaareltakin oli aikoinaan tieyhteys valtakunnan rajan toiselle puolen. Sirkiänsaarelt-

TIEDÄTTEKÖ

että TAPIOLASSA on läntisen Suur-Helsingin ja koko laajan Espoon alueen

AINOA HYVIN VARUSTETTU HUONEKALULIIKE

TULKAA JA TUTUSTUKAA!

AVARAT ESITTELYTILAT!

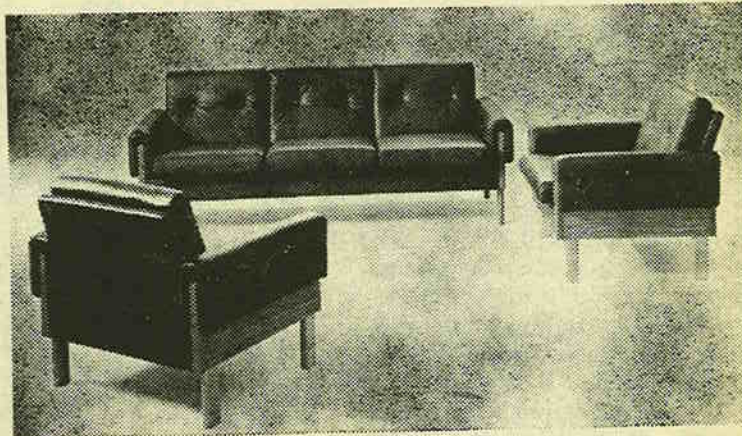
HYVÄT PYSÄKÖINTIPAIKAT!

Käytettävissänne on ammattitaitomme ja maan tunnettujen tehtaiden, kuten ARTEKIN, LEPOKALUSTEEN, VILKAN, VAKIO-PUUN, TEHOKALUSTEEN, HÄMEEN KALUSTAJAT ym. mallistot.

Meiltä saatte edullisesti tuotekehittelyn korkealaatuiset huonekalut.

HUOM! Käteisostajille huomattavat alennukset.

Osamaksulla ilman korkoa tai osamaksulisää.
Ilmainen kotiinkuljetus.

LAADUT YLÄKANTISSA! HINNAT ALAKANTISSA!

mitä-ikinä-haluatte-tavaratalo
HEIKINTORI
Tapiola puhelinvaihte 46 08 11

TAPIOLAN HUONEKALU

Tapiola Heikintori

Puh. 46 43 34

46 08 11/211

Avoinna 9—20

lauant. 9—16

päästiin Korleen kautta Metsäpirttiin.

Kirkolta lähti pohjoiseen päin tie Haukkalaan ja Vehmaisiin, mistä päästiin edelleen Sakkolan puolelle. Ennen Haukkalaa poikkesi tästä tiestä länteen kääntävä haara Leinikylään, mistä oli yhteys sekä asemalle että Mäkrälle, josta tie jatkui Valkjärvelle, Kuninkaanselälle sekä Kaskaalaan poikkesivat tiet Metsäpirtin tiestä Raudunkylän pohjoispuolella.

Raasulin tieltä Maanselän kylän kohdalla haarautui teitä pitäjän lounaisosaan Vepsaan sekä Suv-

mälle ja Miettälään ja vielä Kärksälään ja Kopolaan.

Pieniä kylä- tai paikallisteitä risteili halki metsien ja viljelyaukeiden näiden pääväylien lisäksi kaikkialla yhdistäen toisiinsa kyliä tai yksinäisiä asumuksia. Näillä teillä liikuttiin jalan tai hevosella, mutta pääteillä alkoivat 1930-luvulla hyristä linja-autotkin. Ne toivat jo läänin pääkaupunginkin rautalaisten naapuriksi, ei tarvinnut enää välttämättä kiertää junassa Hiitolan kautta, jos halusi pistäytyä ostoksilla vaikkapa Viipurissa.

Raudun asema. Alhaalla oikeassa kulmassa 1942 /Tuomikoski/, alhaalla 1938 /Kuusio/ ja ylhäällä 1970/V. Mörsky.

KULTTUURI...

E. JÄSKE:

KANSAKOULULAITOS RAUDUSSA

Tutkittaessa esimerkiksi kauan asunut eteläsuomalaisen kauppalan Vantaan historiaa ja sen kouluolosuhteiden kehitystä, ja verrattaessa sitä entisen Raudun vastaaviin tapahtumiin, on suhtauduttava rautulaisten esi-isämme toimenpiteisiin ja kaukokatseisuuteen entistä kunnioittavammasi. Tämän Vantaan perustamisen lasketaan tapahtuneen Helsingin nimisenä 1352. Siitä erotettiin aikanaan mm Helsingin kaupunki, Tuusulan ja Nurmijärven kunnat ns alueliitosista puhumattakaan. Sen alueelle Tikkurilaan rakennettiin maamme ensimmäinen kivinen asemarakennus jne. Sen ensimmäinen kansakoulu aloitti ruotsinkielisenä toimintansa 1869. Ensimmäinen suomenkielinen kansakoulu aloitti toimintansa 1893 ja toinen 1896. Entä miten Raudussa?

Rautulaiset kansakoulujen perustamista ajaneet henkilöt saivat ponnistella sitkeästi asiaansa ajessaan. Asiaan vaikutti osaltaan myös suunnitteilla ollut lahjoitusmaiden lunastus. Ei mielellään otettu kannettavaksi uusia rasitteita. Lukutaidon opettamisesta pidettiin kyllä huolta kiertävien koulumestarien toimesta. Lukutaidon osaamista pidettiin talonpojalle riittävänä ja luultiin, että lapset kouluissa vieraantuivat arkisen työn teosta.

Raudun ensimmäinen kansakoulu aloitti toimintansa kirkonkylässä 15. päivänä tammikuuta 1876. Se tapahtui kunnostetussa "Ruukkovon rouvalta" ostetussa talossa. Ensimmäisenä opettajana toimi Taneli Väyrynen ja oppilaisi otettiin aluksi yksinomaan poikia. Johtokuntaan valittiin rovasti A.G. Hahl, kunnankokouksen esimies pastori K.A.E. Antell, suntio J. Mentu, kauppias A. Falin sekä lampuodit Matti Virolainen ja J. Pietiäinen.

Vuonna 1898 säädetty asetus velvoitti kunnat jakamaan alueensa piireihin, joihin tuli perustaa koulu, jos tietty määrä lapsia oli koulun tulossa. Asetettu toimikunta ehdotti kunnan jaettavaksi viiteen koulupiiriin seuraavasti: Variksealan eli kirkonkylän piiri, jossa oli 1044 asukasta, joista lapsia 189, Huuhdin piiri, jossa vastaavat luvut olivat 471 ja 101, Palkealan piiri 491 ja 75, Liippuan piiri 706 ja 139, sekä Orjansaaren piiri 738 ja 128. Tällä tavalla muodostuvien pitkien koulumatkojen johdosta teki kansakouluntarkastaja kuitenkin muistutuksen, joka johti koulupiirien lisäämiseen siten, että niitä oli 1937 jo kaikkiaan kymmenen. Kun Huuhdin ja Suvenmäen koulut pääsivät aloittamaan toimintansa 1903, oli kulunut 27 vuotta kirkonkylän koulun alkamisesta. Palkealan koulu aloitti toimintansa vastaavasti 1906, Orjansaaren 1910, Mäkrän 1911, Raasulin 1913, Vehmaisten ja Raudunkylän 1918 sekä Aseman koulu 1936. Sirkkiänsaaren koulu aloitti samanaikaisesti Huuhdin koulun kanssa, kuuluen se Huuhdin piiriin aina vuoteen 1925 saakka. 1930 päätettiin siirtää Suvenmäen koulu Maanselälle, jonne perustettiin uusi piirikin 1936 alusta. Aseman piiri perustettiin 1935, jolloin myös muutettiin Huuhdin piiri Sirkkiänsaaren piiriksi.

Koulunkäynti oli kuitenkin pitkään vapaaehtoista. Kaikki kouluun saapuneet eivät käyneet sitä loppuun saakka eli kaikkia neljää luokkaa. 1910 tehdyn tilaston mu-

kaan oli Raudussa silloin käynyt koko kansakoulun 168 naista ja 334 miestä. Kaikista kouluikäisistä oli samanaikaisesti koulussa 35-45 %, joka määrä luonnollisesti oli nousut ja nousi koko ajan. Yleisen oppivelvollisuuslain säätäminen 1921 velvoitti myös koulunkäyntimahdollisuuksien parantamiseen, joiden toimenpiteiden suorittamisesta edellä jo mainittiinkin koulupiirien tarkistamisena.

Edellämainitut tiedot

on koottu Entinen Rautu ja Raudun Historia -kirjoista. Siis vaikka ne on julkaistu mainituissa lähteissä. Tämä on tehty siksi, että meillä kaikilla rautulaissillakaan ei ole hallussaan em julkaisuja. Toiseksi siksi, että on katsottava näiden laitosten, niiden johtokuntien ja opettajien tehneen välittömästi nytkin parhaita miehuuttaan elävien rautulaisten elämiseen ja olosuhteisiin vaikuttaneen suurtyön, vieläpä erittäin hyvin vertailukelpoisella tavalla muuhun Suomeen nähden vaikeammista olosuhteista huolimatta, jotta

BRUNO TIAINEN:

Piirteitä Raudun urheilutoiminnoista 1930-luvulla

Kirjoissa "Entinen Rautu" ja "Raudun historia" on hyvinkin tarkkaan selostettu pitäjän urheilutoimintoja vanhoilta ajoilta. Sen sijaan viimeiseltä vuosikymmeneltä ennen talvisotaa ja vanhan kotipitäjämme menetystä ei kyseisissä kirjoissa ole liioin mainintoja enempää urheilutoiminnoista kuin muistakaan vapaa-ajan harrastuksista tai ovat maininnat niistä olleet melko yksipuolisia ja jossain määrin jopa harhaanjohtavia. Niinpä asioita tuntematon lukija saattaa teoksista saada sen käsityksen, että jalkapalloilu olisi ollut pääasiallinen urheilulaji entisessä Raudun pitäjässä, vaikka se esim. viimeisenä vuosikymmenenä oli lähes tuntematon laji joitakin kyläkohtaisia pikku poikkeuksia lukuunottamatta. Valtakunnallisesti asioita tarkastellen lienee vanhoista urheilulajeista lienee mittavin voimistelu, sillä Rautu on ajastaan tuottanut maailmalle joukon maineikkaita taitovoimistelijaita, joista esimerkiksi mainittakoon mm aikanaan kuuluisa Talikkalan Taitovoimistelijain joukkue, jonka lähes koko miehistö koostui entisistä rautulaista. Näitä vanhoja voimisteluperinteitä on vielä jatkanut Sappisen suku nykypäiviin saakka.

Pesäpalloluoli se laji, joka saavutti suurimman kansansuosion Raudussa 1930-luvulla eikä aiheutta. Hallitsihan Rautu silloin melko suuren Itä-Kannaksen pesäpallokenttiä alueellisesti ottaen. Maakuntasarjassa oleva Raudun Nuorisoseuran Palloilijain (RNP) joukkue oli puolestaan ylivoimainen sarjavoittaja, eikä ihme sillä koostuivathan joukkueen pelaajat suurimmalta osalta silloisista A-sarjan pelaajista. Viimeisenä rauhan vuotena -39 muistelen kesän virallisista otte-

ta heidän nimiään kannattaa toistuvasti mainita työnsä osoittettuna huomionosoituksena. Tuolloin pyrittiin mm alle 5 km koulumatkoihin, joka johti lukuisiin piennekköihin kouluihin. Nyt lakkauteen kouluja ja järjestellään kunnan kustantamia kuljetuksia hyvinkin herkästi. Se johtaa taas suuriin kouluihin, jolloin saavutetaan parempi taloudellisuus. Kirjoittajan koulupiirissä on oppilaita 1326 ja opettajia 42. Peruskoulu tulee kehittämään samansuuntaisesti. Parantuneista opetusvälineistä huolimatta saattaa siis nykyisin varsinainen oppimistapahtuma jäädä heikommaksi kuin ennen. Puhumattakaan opettajan välittömästä vaikutusmahdollisuudesta ja koulun hengen luomisesta ja muodostamisesta. Harvoin saanevat lapsemme kokea sellaisia koulun kuusi- tai kevätjuhlaa kuin meidän koulussamme. Esitänkin, että kun kokoonnumme rautulaisten juhliimme, pyrimme samalla ottamaan yhteyttä "meidän koululaisiimme". Pankaamme jossakin tilaisuudessa vaikka lappu rintaamme osoittamaan koulupiiriämme, ulkonäkömmehan on toki kaikillaakin niin muuttunut, ettemme aina tohdi edes mennä kysymään, että "kuka sie uot", vaikka kuinka huksimme entistä "meidän koulun henkeä".

-Se joka nopeimmin ajaa entisen koulunsa ohi, oli todennäköisesti siellä hitain.

luista olleen juoksuluvut 6-37, joista em kuvaa RNP:n vastustajien saamaa juoksulukua, joka jäi kesän kuluessa melko kevyeksi. Joukkueessa pelasivat mm Arvo Suutarinen, Valo Mäkelä, Ensio Pärssinen, Auvo Kivilaakso, Bruno Tiainen, Toivo Tuohioja, Armas Rastas, Pekka Tirri ja Niilo Ojapello. Vanhemmista pelaajista mainittakoon Toivo Piistarinen, Heimo Puhtimäki, Antti Määttänen ja monia muita. Seuralla oli luonnollisesti hyvä pelaajareservi, josta oli kohoamassa A-joukkueeseen monta lupaavaa palloilijaa.

Pitäjän sisäisissä kilpailuissa oli monia hyviä pesäpallojoukkueita, joista mainittakoon kirkonkylän, Raasulin ja Sirkkiänsaaren pesäpallojoukkueet.

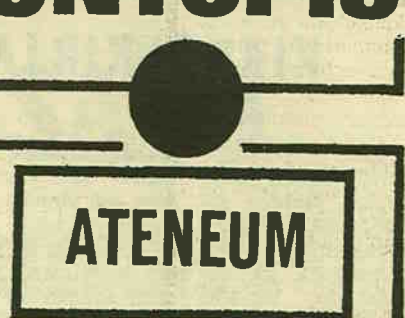
Pelivälineiltään halpana ja heikkoillakin kentillä pelattavana lajina pesäpalloluoli itsensä läpi -30 luvulla Raudussa. Lisäksi eräänä sen menestykseen vaikuttavana tekijänä on mainittava rautulaisten yleisön varaukseton kannatus.

Yleisurheilun alalla ei vastaavasti päästy läheskään palloiluun vastaaviin saavutuksiin, mutta sen harrastamisella luotiin pohjaa tulevia huippumiehiä varten. Valitettavasti yleisurheilun heikko taloudellinen kannatus, keskuksentän ja koko pitäjää kattavan yhdistyksen ja valmentajien puute estivät tuloksiin pääsyn ennen sotia. Talvisota ja sitä seurannut useita vuosia kestänyt jatkosota katkaisi monen lupaavan yleisurheilijan kehityksen ja monessa tapauksessa elämänsäkaarensikin. Yhtenä syynä mittavampien yleisurheilutulosten syntymättä jäämiseen pidän em. seikkojen lisäksi tuona aikana suosittuja moniotteluita, jotka estivät jonkin erikoislajin huippumiesten synnyn. Vain erikoistu-

Leikatkaa irti ja ottakaa mukaan

ASUNTOPISTE

MIKONKATU

ATENEUM

RAUTATIENTORI

Asuntopiste

asuntokaupan palvelupiste myös Tellle, jolla on asunnolle aikaa iltaisin ja lauantaisin...

Avolnna arkisin 8-20, lauantaisin 9-14

"Asuntopuhelimella" 601622

saatte Asuntopisteen avolnna ollessa tietoja asunnosta, josta on vara valita mieluisa ja sopivan hintainen. A. Puolimatka Oy:n suurtuotannosta.

KESKUSKATU

RAKENNUSTOIMISTO

A. PUOLIMATKA OY

HELSINKI 10 - Fredrikinkatu 48 ☎ 601622
Keskuskatu 7

malla johonkin aolle sopivimpaan lajiin on mahdollista päästä tuloksissa kansainväliselle tasolle.

Vanhemman polven urheilijoista mainittakoon opettaja Ari Uramo, Valde Hietala, Johannes Hyyrynen, Toivo Averin, Matti Liira, Pekka Tirri ja Heimo Puhtimäki. Nuoremman polven yleisurheilijoista mainittakoon Toimi Hyvönen Vehmaisista (kaatui talvisodassa), Mainio Partanen Orjansaaresta (kaatui jatkosodassa), Arne Miettinen ja Bruno Tiainen Leinikylästä (asemalta), Raudusta Terijoelle muuttanut Kaino Tuokko hyppäsi korkeutta sotien jälkeen Oulussa 198-199 cm, jotka olivat mittavia lukuja siihen aikaan. Monipuolisia urheilulajeja esittivät Tiainen veljekset asemalta. Heistä vanhin Bruno oli yleisurheilija, pesäpalloilija, suunnistaja ja ampuja, Ilmari uimari, jääpalloilija, nyrkkeilijä ja pituushyppääjä. Vieläpä saman veljessarjan hännänhuippu Martti aikoinaan ylti moninkertaiseksi Pohjois-Karjalan pikajuoksumestariksi ja saavutti voimistelussa mestariluokan merkin, ollen erinomainen telinevoimistelija. Juoksijaperinteitä puolestaan elättivät mm Wiljam Könniki ja monet muut, joiden nimi ei nyt tässä tule mieleen. Nuoremman polven juoksijalupaauksia olivat Savolaisen veljekset Mäkrältä ja Eino Pusa, eräitä nimiä mainitakseni.

Hiidon alalla olivat tuohon aikaan nimet Anton Löfgren ja Väinö Rahikka valttia. Lupaavia nuoria oli kosolti tulossa, joista mainittakoon myöhemmin pinnalle nousseet Tauno Kirves ja Arvo Ikonen, joista vm kuului mm olympiavalmennettavien hiihtäjien ryhmään.

Polkupyöräily, siihen aikaan verrattain harvinainen kil-

pailulaji maaseudulla, joskin muutoin harrastettu liikuntamuoto, sai myös Raudussa jalansijaa. Tämän verrattain suppean lajin harrastajista on ennen kaikkea mainittava Benjamin Savolainen Mäkrältä. Hän oli pääsemässä huippukuntoon juuri ennen talvisotaa, saavuttaen mm 1938 Viipurissa koko maata käsittävässä 160 km maantieajossa 5. tai 6. sijan, menetettyään varman mestaruuden rengasrikon takia n 10 km ennen maalia, jossa johti kilpailua jo yli minuutin aikaerolla muihin kilpailijoihin. Rengkaan korjaaminen vei kallitit minuutit ja melko varman Suomer mestaruuden. Veljekset Onni ja Vaitto Savolainen olivat seuraamassa menestyksekkään serkkunsa "pyöränjalkia", kun alkanut sota keskeytti urheilutohuhut.

A m p u m a u r h e i l u oli saavuttanut melkoisen jalansijan muiden urheilulajien joukossa ja huipputuloksiin pääsyn esti vain kilpailujen, taloudellisen tuen ja erikoisseuran puute. Harrastajista sen sijaan ei ollut puutetta. Vanhemman polven ampujista mainittakoon Simo Myöhänen, Nestor ja Uuno Toivonen, Kalle Nestor Loukola, Väinö Rahikka, Anton Löfgren ja Urho Piha. Nuoremista mm Simo Leppänen, Väinö Mentu, Aleks Teirivaara ja Bruno Tiainen. Vm saavutti jatkosodan aikana hyviä sijoituksia sotatoimiyhtymien kilpailuissa Kannaksella sot. pistoolilajeissa sekä -50 luvulla Raja-vartiolaitoksen yleismestaruuden. Parhaista saavutuksista mainittakoon mm Raudun sk:n joukkueen 2. sija Viipurin sk:in piirin mestaruuskilpailuissa kiv. kenttäammunnassa. Joukkueessa ampuivat K.N. Loukola, V. Rahikka, A. Löfgren, A. Teirivaara ja Br. Tiainen. Pitäjän ulkopuolella osallistuttiin mm kilpailuihin kuulusta

Ala-Vuoksen Ampujien maljasta vuosittain. Rajavartioston mestaruuden on voittanut myös Soini Loponen SE-tuloksella. Todettakoon tässä lopuksi, että hyvä ampupa-ainesta olisi ollut riittämiin, mutta kunnollinen rata puuttui ja kilpailumahdollisuudet olivat suhteellisen vähäiset.

Huomioon ottaen Raudun pitäjän pienen väestömäärän, puutteelliset sisäiset yhteydet ja urheilun heikon taloudellisen tuen, on siellä -30 luvulla vallinnutta urheilutoimintaa pidettävä esimerkillisen monipuolisena ja vilkkaana. Jos rauhallisen kehityksen kulku olisi saanut jatkua normaalisti, olisi myös urheilun alalla saavutettu ajastaan merkittävämpiä tuloksia. Vallinneissa oloissa oli kuitenkin liikunnan ja urheilun laajalla rintamalla tärkeämpi merkitys kuin jonkun yksityisen urheilijan saavuttamalla huipputuloksella. Vallinneen suunnan on voitu todeta olleen oikean myöhempiä tapahtumia ajatellen.

E. JÄSKE:

KIRKONKIRJAT

Kreikkalaiskatolinen eli ortodoksinen uskonto levisi silloiseen Karjalaan novgorodilaisen papiston toimesta 1200-1300-luvuilla. Käkisalmen läänin muodostettiin seitsemän pogosta eli kirkonkylää, joukossa mm Rautu ja Sakkola. Vuodelta 1556 säilyneessä kartassa mainitaan mm luostari, joka sijaitsi lähellä Raudun kirkkoa. Nämä kirkot, luostarit ja lukuisat rukoushuoneet tuhoutuivat ruotsalaisten Pontus de la Gardien johdolla 1580 kannaksen valloittamiseksi käymän sotaretken aikana. Tilalle rakennettiin luterilaisen seurakuntien kirkkoja, aikaa myöten myös uusia seurakuntien toimintiloja.

Viimeinen Palkealan seurakunnan kirkko oli rakennettu 1865 taiteilija Karpowin piirustusten mukaan. Se oli ristin muotoinen puukirkko, jossa oli tilaa n. 600 hengelle. Tämän seurakunnan rukoushuoneita oli pyhän profeetta Eliaan muistolle pyhitetty Vakkilan rh, pyhän Nikolaon Lyykin Myrran arkkipiispan muistoksi pyhitetty Petäjärven rh ja Metsäpirtin Vaskelassa ennen ollut rukoushuone. Seurakunnan esimiehen virka-asuntoon kuului viisi huonetta ja keittiö. Lukkarin asunto käsitti kolme huonetta ja keittiön. Seurakuntataloon kuului kaksi huonetta, joista toisessa asui kirkkovahdi ja toista käytettiin yhteistalana. Virkatalojen maiden pinta-ala oli 10,23 ha, hautausmaiden pinta-alam ollessa 1,75 ha. Siellä oli mm Larin Parasken hauta muistomerkkeineen.

Seurakunnassa toimi 1929 perustettu kirkkokuoro, 1930 perustettu ompeluseura, 1928 perustettu Marianseura, joka kokoontui joka toisena perjantaina, kymmenen 1926-27 perustettua pyhäkouluja ja kahdesti vuodessa pidetty kristinoppi koulu. Kiertokoulu lopetti toimintansa 1925. Tokokuun toisena sunnuntaina vietettiin äitienpäivää ja syyskuun 14. päivänä elokuuhlaa. Myös vietettiin pääsiäis-, joulukuusi- ja hautausmaajuhlia. Kylälukuja pidettiin tammi-helmikuussa noin kymmenessä eri paikassa seurakunnan eri osissa, samoin hartausilaisuuksia.

Palkealan seurakuntaan kuuluivat Raudun, Metsäpirtin, Sakkolan ja Vuokselaan pitäjät. Lisäksi kuului seurakuntaan yhteensä muutamia kymmeniä henkilöitä Pyhäjärveltä, Valkjärveltä, Räisälästä, Kanenjärveltä, Uudeltakirkolta, Ruokolahdelta ja Äyräpäästä sekä muutamia ulkomaalaisia. Seurakunnan jäsenmäärä oli 1941 1367 henkeä, joista 900 rautulaista.

1631 rakennettiin Rautuun ensimmäinen evankelis-luterilaisen seurakunnan kirkko, kuten edellä todettiin. Tämä puukirkko sijaitsi Raudunkylässä Kirkkojärven luoteispuolella. Kun se tuhoutui sodassa kuten kaikki seuraavatkin kirkot, rakennettiin uusi Kirkkojärven pohjoispuolelle n 1728 ja tämäkin tuhoutui jälleen noin sadan vuoden kuluttua. Tämän kirkon vieressä oli myös hautausmaa.

1823 valmistui Varikselan kylään iso puukirkko, joka tuhoutui 1918. Silloin laajennettiin lähellä ollutta pitäjätupaa kirkonmenoja varten. 1926 valmistui palaneen

kirkon paikalle uusi, nyt punaisesta tiilestä rakennettu kirkko, joka oli hieman edeltäjänsä pienempi, mutta käytännöllisempi. Kellotapuli, joka oli aikaisemmin ollut erillinen, sijoitettiin nyt torniin. Kirkko oli koristeltu aistikailla maalauksilla. Sen yhteydessä oli tilava seurakuntasali ja alhaalla kellarit. Se tuhoutui 1939. 1942 rakennettiin seurakunta väliaikaisen kirkon ja papin asunnon Mustilanmäen pappilan virkatalon maalle. Se ehti toimia pari vuotta. Raudunkylässä olleen Iso-Pappilan myi seurakunta kaikkine rakennuksineen ja maineen kunnalle, joka suurehkojen muutostöiden jälkeen järjesti talosta kunnalliskodin. Tämän kaupan jälkeen jäi seurakunnalle n 630 ha maata, josta n 30 ha peltoa.

Seurakunnan kirkonkelloista on monta tarinaa. Joskus ne upotettiin Puumina-lampeen sotaa piiloon, jätään kuitenkin sille tielleen. Pieni kirkonkello "tuli takaisin" kymmenen vuoden poissaolon jälkeen jne. Kun em tilanteessa oli jo hankittu uusi tilalle, lahjoitettiin tämä "löytynyt" lähetystyölle Afrikkaan, jossa se vieläkin kutsunee kansaa sanan kuuloon. 1941 löytyi Raudun kirkonkello Liippuan kylästä riippumassa kahden pylvään varaan kiinnitettyä poikkipuussa.

Seurakunnan papisto harjoitti voimakasta opetus- ja valistustyötä. Jokapäiväisen kirkkopalveluksen lisäksi järjestettiin hartausilaisuuksia eri puolilla pitäjää. Kierto-, pyhä- ja rippikouluja pidettiin. Jokavuotisilla kylänlukusilla kuulusteltiin kaikenikäisiä kansalaisia.

Seurakunnan toimihenkilöinä on ollut kirkkoherra ja kappalainen pappena, kanttori, kirkkoväärtti, suntio, seurakuntasalaria sekä eräitä luottamustoimia tehtävien hoitajia. Kappalaisen virka lakautettiin 1925.

Raudun luterilaisen seurakunnan väkiluku oli 1941 4469 henkeä. Seurakunnan päättäjäisjuhlaa vietettiin Mikkeliissä 26.12. 1949, joten sen toimiajaksi tuli 325 vuotta.

Raudun historiassa todetaan, että valtioneuvosto määräsi 1944 rautulaisten varsinaisiksi sijoitusalueiksi Anttolan, Hirvensalmen, Joroisten, Haukivuoren, Ristiinan, Jaalan, Virtasalmen, Mäntyharjun, Mikkelin ja Mikkelin maalaiskunnan. Rautulaiset olisivat halunneet tulla sijoitetuksi jonkinverran etelämmäksi, sillä huomattavasti Rautua pohjoisempien sijoituspaikkoja oli rautulaista etelämpänä, mutta rautulaisten vaatimukset päätettiin eläimiin eivät tuoneet muutoksia tehtyihin ratkaisuihin. Melkoinen määrä rautulaista sijoittui tämän virallisen asutusalueen ulkopuolelle hankittuun itselleen sopivan työpaikan tai uuden tilan vapaaehtoisella kaupalla. Entä mikä on tilanne tänään?

Tutkittaessa asiaa tuli kartoitettua 3138 rautulaisten osoitteet vuodelta 1967. Lukumääräisesti hän tämä edustaa vain noin puolta Raudun väkiluvusta 1944, mutta ainakin osa näistä "osoitteista" edusti koko perhekuntaa, joten luulisi rautulaisten asuinpaikat tulleen selvitettyksi noin 80 %:sti.

Mikä oli siis tulos? Edellä mainituissa määrättyissä paikoissa asui siis 625 henkilöä eli n 20 % 3138:sta.

Eihän sitä pakolla jne. Yleensäkin tämä tilasto osoittautui varsin yllätykselliseksi. Onhan totuttu luulemaan, että rautulaiset todella asuvat siellä Mikkelin seuduilla. Suurin osa tuki tässäkin tilastossa osoittaa asuinpaikaksi Mikkelin läänin, eli 965, mutta paljon oli muuallakin. Kymen läänissä asui em:sta 483, Uudellamaalla 453, Hämeessä 408, Keski-Suomen läänissä 331, Turun ja Porin 219, Kuopion 98, Oulun 71, Vaasan 45, Lapin 27 ja Pohjois-Karjalan läänissä 22 sekä ulkomailla 16. Yksityksissä pitäjissä on rautalaisuus edustettuna seuraavassa järjestyksessä: Helsinki 237, Pieksämäki 172, Kouvola 135, Joutsa 130, Mikkelä 118, Mäntyharju 117, Lahti 110, Mikkelin mlk 102, Joroinen 101, Imatra 94, Kangasniemi 74, Jyväskylä 62, Jaala 60, Tampere 51, Lappeenranta 49, Pieksämäen mlk 49, Vantaa 47, Haukivuori 40, Espoo 39, Varkaus 39, Turku 37, Heinola 29, Hämeenlinna 27, Karkkila 26, Kuusankoski 25, Luhanka 25, Ristiina 25, Kuopio 23, Mäntsälä 23, Rantasalmi 23, Virtasala-

mi 23, Anttola 22, Pori 22, Riihimäki 21, Laukaa 20, Jäppilä 18 jne. Kyllä siinä koko Suomi tulee asutuksi etelästä pohjoiseen. Toisaalta taas maamme itäosat Pohjois-Karjalasta ja länsirannikko tuolla Vaasan seudulla ovat rautalaisista aika vapaita. Joka tapauksessa meitä asuu ainakin 287 pitäjässä, joita tilaston teko aikaan oli kaikkiaan 538 Suomessa.

Viime aikoina Raudussa olivat eri uskontokuntien välit mitä parhaimmat. Jatkuvasti käytiin toistensa järjestämissä tilaisuuksissa ja mm eri uskontoa olevien henkilöiden väliset avioliitot olivat varsin yleisiä. Niin tuntuu jatkuvankin, joskin em seka-avioliittojen jompikumpi osapuoli usein myös vaihtaa uskontokuntaansa. Osa on siirtynyt myös siviilirekisteriin, jossa v. 1941 oli 24 rautulaista.

Perheasioiden selvittelyssä tarvittavien kusekselvitysten pyynti-osoite on rautulaistille: Savo-Karjalan Maakunta-Arkisto, Pirttiniemenk. 8 A, Postilokero 2 Mikkelä e l i. Joitakin virkatodistuksia voitte saada myös "Lakkautettujen seurakuntien keskusarkistosta M i k k e l i. Tämä pyyntö voitaneen esittää oman seurakunnan toimiston kautta.

PELIT JA PELIMANNIT

Tansseilla oli rautulaisten keskuudessa vanhat perinteet. Niitä pidettiin julkisesti sekä lupia pyytelemättä. Näitä nurkkatansseja kutsuttiin kannakselaisessa puhe- tavassa monilla nimillä, kuten ahotanssit, karkelot, kalenat, talokotanssit, latotanssit ja riihitanssit. Ahotanssit pidettiin kesäisin ulkona luonnon muotoilemilla nurmikoilla, joista eräät tulivat hyvin tunnetuiksi keskeisen sijaintinsa ja suurten kävijämääriensä ansiosta. Samoihin ahotansseihin sisältyivät juhannustanssit eli kokot, jotka olivatkin kesän suurimmat ja niihin kerääntyivät eniten yleisöä. Kaikille näille oli yhteistä se, että nimenomaan haitarinsoittoa ja huolehti niiden musiikista. Yhtyeet tulivat kuvaan vasta 30-luvulla. Nämä kesäiset ahotanssit aiheuttivat aina niin paljon "melua" ympäristönsä, että sinne aikovien oli helppo sinne osata. Soittajien ollessa tauolla, pyöritettiin ahotansseissakin piirileikkejä niihin liittyvien laulujen säestyksellä. Sateen sattuessa ja kylminä vuodenaikoina pidettiin tanssit niihin myötämielisesti suhtautuvissa taloissa tai niiden ladoissa tai riitissä. "Riihessä paloi se himmeä lyhty..."-viisun pätkä riittänee kuvaamaan sen aikaista heikkoa valaistusta ja kun otetaan huomioon sisäälämpöä riitien nokisuus, ei ole ihmeitä, että jos tansseista palatessa oltiin riitimiesten näköisiä. Mutta eihän pelejä ilman pelimanneja...

Raudussa oli paljon musiikin harrastajia joukossa erittäin hyviäkin soittajia, vaikkei esimerkiksi nurkkatanssin musiikin suhteen aina niin kovin vaativaisia oltukaan. Kuten jo mainittiin, näyttelivät hanurinsoitajat hyvin keskeistä osaa pitäjäläisten huijelmässä.

Raudunkyläläinen Jussi Pappinen syntyi 1896 ja sai jo poikasena hankkimansa 2-rivisen haitarinsa käyttöopetuksen Pietarissa, kehityksen ajan ja uusien soittimensa mukana hyväksi soittajaksi, jonka maine levisi laajalle maakuntaan. Hänen soittoleen oli ominaista erikoinen rytmi, jonka moni varmaan vieläkin muistaa. Kun 30-luvulla alkoi soittoharrastus tulla erikoiseen suosioon nuorison keskuudessa, joutui Jussikin mm väliajoilla antamaan opetusta soittajiksi aikoville. Varsin huomattavaksi kasvoikin se joukko, joka sai alkeisopetuksen Jussilta. Ahotansseihin menivät oppivat erottamaan Jussin soiton jo matkojen päästä, jolloin

todettiin, että "siellähän soittaa Pappisen Jussi" ja pidettiin entistä kiireempää perille kerkiämiseen.

Mikko Kesseli soitteli viulua 1908-20. Hänellä oli jo oma tunnussävelmänsäkin "Ravurin polkka". Kesseli oppi viulun soiton eräältä Putilovin tehtaasta työmieheltä Pietarissa. Kesselin kanssa soitteli usein Lemmety-niminen mies ja Torikan Paavo, joka soitteli viulua vuoteen 1940. Samoihin aikoihin soittivat viulua myös Tommi Ossi ja Viljo Mörsky Suomenmältä. Friimanin veljeksistä Matti soitti kolmirivistä hanuria ja Antti löi tahtia triangelitahtraudalla. He soittelivat sen ajan karkeloita vuoteen 1930 ja jälkeenkin.

Väinö Miina soitti mandoliinia. Aleksander Järvensuo oli etevä hanuristi ja pitäjän itäosien pelimanni Pappisen aikoihin. Jalmari Pekkaneen soitti haitaria Orjansaaressa, jossa esiintyivät myös Matti ja Mikko Orava. Jalmari Vesalainen soitti haitaria Mäkrällä. Aleksanteri ja Mikko Kumila soittelivat myös haitaria, samoin kuin Antti ja Kosta Purosalmi, joita sanottiin "Savolaisen veljeksiksi". Kostan pojilla on nykyisin orkesteri Mikkelin seudulla. Augusti Murto oli Vehmaisista ja hänen soittimensa oli hanuri. Hänen tyttärensä Hilma soitti viulua. Maanselän soittajista mainittakoon hanuristit Eino Hännikäinen ja Iivari Haajanen. Viulua soitteli V. Ossi, jonka veljet Antti ja Jussi soittelivat 2-rivistä haitaria ja lauloi. Nyt hän valmistaa hanureita. Ville Loponen Liippualla soitteli viulua, jollaisen hän valmisti itsekin haapapuusta, tehden kielel lampaan suolesta. Ville soitti myös hanuria, kuten veljensä Jalmarikin. Musiikin harrastus on periytynyt myös seuraavaan polveen, sillä Villen pojat Seppo, Lippo ja Pekka ovat hyviä harmonikkataiteilijoita. Heistä nuorin Pekka on voittanut Pohjoismaiden mestaruuden nuorten kilpailuissa 1963 ja ollut Suomen mestari 1969-70, Lippo sijoittui Turussa 1968 pidetyissä harmonikkakilpailuissa neljänneksi.

Kauno Paakkisella oli 1934 Raasulissa yhtye, jossa Paakkinen soitti hanuria, Jaska Kerminen viulua ja Toivo Kirves oli rumppalana. Paakkinen asui myöhemmin Mäntyharjulla, jossa soittelivat myös mm nuoremman polven edustajat Kalevi Valkonen ja Reino Aikäs, jolla on ollut moni-

Leinikylän järvimaisemaa 1938/V, Mäkelä/ ja Aug Murto kalareissulla Saimaalla 1940/H. Ahonen.

takin yhtyettä. Hänen jälkipolvensa Ilkka soittaa kitaraa ja tytär Heli pianoa. Mikko Kaatrasella oli jo Raudun Kärälässä yhtye, jossa soittivat Kaatranen hanuria, Armas Upunen viulua ja Arvi Kiesiläisen ollessa rumppalana. Kaatrasella oli 1944-54 oma orkesteri Etelä-Pohjanmaalla. Hän on soittanut myös Yleisradiossa ja säestännyt tanhuja ja kansanlauluja. Arvi Kleiläisen pääsoittimeksi muodostui hanuri, jota hän soitti paljon sekä yksin että Utusen tai Hilma Murron kanssa. Sirkiänsaarelalla soittivat viulua kauppias Kuivalainen, tullivarti Salmela, opettaja Juho Lankinen ja Frans Montin. Huilua soitteli tullivarti Viktor Bruk (Saloniemi). Tämä yhtye esiintyi 1905-10. Huhdissa soitteli Juho Lemmety hanuria 1905-20 ja Matti Virolainen viulua 1915-30. Jouko Sipponenkin soitteli haitaria jo Raudussa. Palkealassa oli "Isku"-niminen trio, johon kuuluivat viulu, rummut ja hanuri, jota käsitelti etenkin polkan soittajana mainetta saanut Nikolai Ratinen. Hanurin soittoa harrastavat vieläkin Einari Leppänen ja Jussi Näpänen.

On vielä joukko nuorimman polven soittajia, joista on kuultu, mutta joiden nimiäkään ei ole tiedossa. Heistä voisi mainita Kaarlo Paukun pojan Korleelta, joka soittaa pianoa ja hanuria, samoin kuin Mikko Kalmin poika Joroisissa. Pauli ja Ilpo Sojakka soittavat hanuria. Kitarataiteilija Armas Nuora on soittanut useita vuosia Dal-labe-orkesterissa. Erkki Oravan poika Pekka asuu Korsossa ja on lupaava trumpetisti. Osmo Valkonen Mäntyharjulta on myös trumpetisti. Päivi Siitonen soittaa huilua ja pianoa. Hannu Akkanen soittaa klarinetiä ja saksofonia saaden oppinsa Koppel Smolarilta ja Unto Haapa-aholta. Matti Rastas soittaa haitaria ja kitaraa. Risto Pirhonen soittaa pianoa Ritva Lehtelä-Relanderin kouluttamana. 1939 syntynyt Tapio Honkanen harrastaa tanssiorkestereita Tampereella, soittaen itse trumpetia ja bassoa. Musiikista puhuttaessa ei sovi jättää mainitsematta myöskään monipuolista musiikkimiestä, sokeaa diltomurkuria Toivo Sojakkaa, joka jo ennen sotia soitteli myös viihdemusiikkia Raudun Nuorisoseuran talolla, harjoitus-talolla, kansakoululla ynnä muualla.

Lopuksi on syytä todeta, että edellä ei ole mitenkään voitu tietää ja muistaa kaikkia rautulaista soittajia ja musiikin harrastajia, joten "ei pidä ampua pianistia". Monta on myös näistäkin mainituista henkilöistä jo poisnukkuneita.

RAUTULAISTA MARTTATOIMINTAA

»Jos Suomen naiset laajoissa piireissä ryhtyisivät yksin voimin levittämään kansannaisten keskuuteen tietoja heidän tärkeästä kutsumuksestaan, suorittaisivat he varmasti tuottavan työn», sanoi marttatyön äiti Lucina Hagman 1899 puhuessaan lähteilleen. Raudun naiset ottivat kutsun auliisti vastaan ja vielä samana vuonna perustettiin Rautuun naisyhdistys, joka myöhemmin hyväksyi perustetun valtakunnallisen Marttayhdistyksen lähettämät marttojen mallisäännöt, joita laatimassakin he parinkymmenen muun paikkakunnan edustajan joukossa olivat olleet.

Näin alkoi vireä toiminta, joka käsitti mm noin joka toinen viikko pidettyjä kokouksia, joissa vuoroin tehtiin käsitöitä, vuoroin keskusteltiin. Keskustelualustukset käsitteivät aiheita kasvatuksesta ja lastenhoidosta, naisasioista, ruoanlaitosta, karja- ja maataloudesta, puutarhanhoidosta ja kananhoidosta. Pidettiin myös iltamia, joiden ohjelmassa oli näytelmiä, arvoituksia ja kansanleikkejä. Oli myös oma laulukuoero. Kun sitten saatiin vakainainen palkattu neuvojakin, ruvettiin saamaan näkyväkin aikaan. Erikoisesti puu- ja vihannestarhoja ruvettiin perustamaan ja sitä mukaa mm ruoanlaittokursseja järjestämään. Kananhoitoon innostuttiin ja rakennettiin jopa mallikanala. Marttatyö kehittyi Raudussa monipuoliseksi saavuttaen hyviä tuloksia monenlaisten kurssien, kilpailujen, retkeilyjen ja näyttelyjen kautta.

Raudun kodit kehittyivät siisteiksi niin sisältä kuin ulkoakin ja olivat kuin mansikoita mäellä ja lehdoissa. Ne kertoivat jo ulkonaiselta olemuksestaan, että niissä asui ahkeria kotiaan ja isänmaataan rakastavia ihmisiä, jotka eivät olleet muuta tahtoneet kuin hoitaa kotiaan ja kontuaan, elää rauhassa. Marttatyökin sai uusia muotoja. Marttaliiton suunnittelemat vuoden yleisaiheet värittivät eri toimikausien tehtävät. Takapihan kunnostaminen, teurastajäteiden taloudellinen käyttö, tuoteravintokysymys, tuuletuskysymys ja tuberkuloosin vastustamisohjelma, valaistuksen järjestely ja riisitautitorjuntaohjelma, vesi- ja lämpötila, uunilaite- ja leipäkysymykset sekä esim. vuodevaatekysymykset olivat vuorolaan ohjelmassa. Jo 1913 oli 18 Raudun kyläkuntaa liittynyt marttatyön piiriin. 1939 olivat toiminnassa ainakin seuraavat itsenäiset rekisteröidyt marttayhdistykset: Raasulin, Orjansaaren, Palkealan, Sirkkänsaaren, Vepsän, Vehmais-Haukkalan, Savikkola-Vakkilan, Raudun kirkonkylän, Kaskaalan, Kuninkaan selän ja Kärsälän Marttayhdistykset. Seuraavassa kertoo Elvi Lopenen rautulaista marttatoiminnasta

Sotien jälkeen

-Talvisodan alettua tuotiin Martta-aatteen alku Pieksämäelle. Sinne oli tullut myöskin monia innokkaita marttoja mm Aune Vaskelainen, Aili Valkonen, Amalia Kuparinen, Anni Lopenen, Anna-Liisa Lopenen ja Hilja Siitonen. Kun lisäksi saatiin kokovuotinen neuvvoja, alkoivat yhteiset neuvottelut toiminnan jatkamiseksi. Koetettiin keksiä korvikeaineiden käyttöä silloisessa vaikeassa ravintolanteissa. Samoin teki neuvvoja kotikäyntejä vaatehuollon merkeissä.

Ne, jotka saivat pienenkin maapalan käyttöönsä esimerkiksi kauppialassa, alkoivat viljellä kasviksia, sikurijuurtia "kahviksi", sokeri-juurikasta siirapin valmistukseen. Samoin oli monella pel-lavaa kasvavassa varsinkin maalauskunnan puolella.

Neuvoja siirtyi sitten Rautuun takaisin asemasodan aikana. Kylä täällä Pieksämäelläkin pidettiin vielä pientä toimintaa, erilaisia kursseja mm Pieksämäen kauppialassa kotitalousnaisten kanssa.

Kun sitten jälleen täytyi jättää Rautu, tuli neuvvoja Aino Venesjärvi asumaan Vaskelaisille ja nyt alkoi toiminta vilkastua. Kun vaatepuoli oli erittäin tiukalla, yritettiin tehdä vanhasta uutta. Saimme luvan ostaa armeijan varastosta käytettyjä sotilasvaatteita ja niin pidettiin kurssit Pieksämäen pitäjätuvalla. Innostus oli suuri. Myöskin kutomakurssit olivat myöhemmin.

Uuden sijoitusajan jälkeen Raudun Marttayhdistys siirtyi virallisesti Joroisiin, koska Pieksämäelle muutti Harlun asukkaita. Myösiellä on marttatoiminta ollut erittäin vilkasta. Sitten perustettiin Pieksämäellä Karjalaisten Marttayhdistys, jonka ensimmäisenä puheenjohtajana toimi rouva Aino Vauramo. Nimi muutettiin myöhemmin Pieksämäen Marttayhdistykseksi, koska pelättiin, että paikkakuntalaiset vierastaisivat "Karjalainen" - nimeä. Pieksämäen Marttayhdistys toimii edelleen suurimpana naisjärjestönä kaupungin alueella, jäseniä noin 300.

Syksyllä 1950 tulivat rouvat Aune Vaskelainen ja Aino Vauramo Hellin tyttärensä kanssa, joka oli marttaneuvoja Pyhitylle, jonne perustettiin Meijerhovin kerho. Ensimmäiseksi puheenjohtajaksi valittiin Elvi Lopenen sekä johtokuntaan Anna-Liisa Lopenen, Hilja Siitonen, Hilja Saari (Kivusta) ja Vieno Ruuska (Harlusta). Myöskin kaksi savolaista uskaltautui alusta alkaen mukaan. Koska Meijerhovin kartanon maista oli tehty 8 tilaa siirtolaisille, alkoi kerhon toiminta vilkkaana. Pidettiin kursseja ja perustettiin puutarhoja. Nykyisin toimii yhdistys edelleenkin erittäin virkeänä ja ovat myöskin savolaiset perheenemännät sen omaksensa ottaneet.

Myöhäisempinä vuosina on perustettu omia yhdistyksiä Pieksämäen maalauskunnan Lamminmä-

Valtakunnallista asuntopalvelua

Keskus-SATO rakennuttaa

POLAR rakentaa

keen ja Venetmäkeen, jossa toimii puheenjohtajana Lempi Liukkonen (o.s. Rastas Raudusta). Marttoja on maalauskunnan puolella myöskin n 300.

Voimme siis sanoa, että Raudusta Savo on tuotu martta-aate on kesäntynyt ja kasvanut sekä toiminut monien ennakkoluulojen poistajana karjalaisten siirtolaisperheiden ja paikkakunnan entisten asukkaiden kesken.

»TERVETULOA HERMANIN NUORISO-SEURAAN»

- Jalmari ja Mikko Kalmi muistelevat -

Suomen ensimmäinen nuorisoseura perustettiin Kalan torpassa Kauhavalla 1881. Raudun nuorisoseura perustettiin 1891. Tämä sai purkamispäätöksen 1971. Sitä ennen olivat lopettaneet toimintansa kaikki muutkin rautulaiset nuorisoseurat Palkealan nuorisoseura mukaan luetuna. Sehän elvytettiin 50-vuotisjuhliensa 1968, suoritti mm tervehdykskäynnin Larin Parasken muistomerkillä Helsingissä 1969, mutta ei jaksanut jatkaa toimintaansa Jaalassa. Millaista on sitten nuorisoseuraliike nykyisin? Suomen Nuorison Liitto on poliittisesti sitoutumattomien nuorisoseurojen valtakunnallinen keskusjärjestö. Siihen kuuluu lähes 100.000 jäsentä, yli 1300 paikallista nuorisoseuraa sekä 2 nuorisoseurojen keskusseuraa. Järjestön tarkoituksena on sääntöjensä mukaan herättää ja pitää viireillä nuorisossa harrastusta itsekasvatukseen sekä määrätietoiseen toimintaan kotiseudun, isänmaan ja ihmiskunnan hyväksi. Taloudellisen tuen saamiseksi Suomen Nuorison Tukisäätiö on myynyt vuoden 1966 alusta alkaen vuosittain rajoitetun määrän Hermannin ja Hermanskan arvonimiä. Entisten toimintatapojen ja -olosuhteiden kuvaamiseksi esitämme seuraavassa Vehmais-Haukkalan nuorisoseura ry:n historian:

J a l m a r i K a l m i muistelee:

-Elettiin v. 1918 syyskesää. Oli käyty vapaussota, jossa paloi silloinen Raudun kirkonkylän kansakoulu, jonka piiriin myös Vehmaisten ja Haukkalan kylät kuuluivat. Tässä vaiheessa oli helppoa, jopa tarpeellista kansakoulupiirien tarkistus ja tällöin muodostui myös Vehmaisten kansakoulupiiri. Se aloitti toimintansa Matti Joron omistamassa Vehmaisten hovin vanhassa pakarissa. Opettajaksi saimme Kaukolasta kotoisin olleen, juuri seminaarista valmistuneen Vilho Merosen. Hän halusi päästä piirinsä nuorten harrastuksiin sisälle ja nähtiin varsin usein iltaisin joukossamme, milloin missäkin aikaa viettämässä ja monasti pikku kujeitakin keksimässä. Kun oltiin päästy tutuksi, alkoi opettaja vähin erin muokata pohjaa nuorisoseuran perustamiselle, johon ajankohta muutenkin oli mitä otollisin.

Oltiinhan saavutettu itsenäisyys ja koko kansa eli uuden aamunkotossa, jossa myös nuorisoseuran ajamat aatteet löysivät erittäin suotuisan vastaanoton. Kun sitten tammikuussa 1919 opettaja Merosen pani sanan kiertämään nuori-

Rautula Polar-miehiä 1972, oikealta: Teuvo Kuparinen, Arvo Pyykkö, Kai- no Ryyppö, Matti Siitonen, Kauko Rastas, Nuuti Rastas ja Antti Jääskeläinen /M. Siitonen.

seuran perustavasta kokouksesta silloisella koululla, oli koulun luokka täynnä innostunutta yleisöä ja mitä suurimman yksimielisyyden vallitessa päätettiin perustaa nuorisoseura, jonka toimialue käsittäisi Vehmaisten ja Haukkalan kylät. Joukossa oli myös runsaasti vanhempaa väkeä ja tämän myönteinen suhtautuminen asiaan oli erittäin ratkaisevaa, kun aloimme suunnitella oman talon saantia, mutta siitä myöhemmin. Kohta perustamisesta lähtien päätettiin pitää jäsenten keskeisiä perheiltamia. Sellaisen yhteydessä oli aina myös kokous, jossa käsiteltiin yksityiskohdittain esille tulevia asioita. Ensimmäisessä tällaisessa oli esillä nimen anto seuralle. Oli ensin keskustelu, jossa tehtiin useitakin nimiehdotuksia. Sen jälkeen äänestettiin ja suurimman äänimäärän sai nimi Sampo, joka siten tuli myös hyväksytyksi seuran nimeksi, toiseksi jäänyt nimi oli Soihitu. Seuran toiminta alkoi muutenkin lupaavien tähtien alla. Vielä saman vuoden keuhällä saa-

tiin vuokratuksi Vehmaisten hovin silloisesta päärakennuksesta, kuuluisasta Previpyntikistä varsin hyvät toimitilat, käsittäen juhlasalin, keittiön, ravintolahuoneen ja tilavan eteishallin. Näin lähti toiminta erittäin ripeästi käyntiin, sillä olihan nyt nuorisolla mahdollisuus kipeästi kaipaamiinsa tansseihin ja leikkeihin. Myös paljon puhuttu kansantanssi näki täällä uuden tuleminen. Niitä leikittiin lähes koko nuoremman jäsenkunnan voimin ja ne olivat erittäin suosittuja. Rakennus oli tietysti puulämmitteinen ja polttopuuta tarvittiin paljon. Sitten alettiin pitää säännöllisesti talkoita, joihin kutsuttiin kaikki metsää omistavat talot. Nämä toivat kukin kuorman polttopuuta rankoina, jotka jäsenet taas vuorostaan talkoilla pilkoivat. Näin saatiin lämpökysymys edulliseen ratkaisuun. Toiminta oli erittäin vireää. Sitä ohjasi seuran perustaja op. Merosen esimiehen ominaisuudessa. Näihin aikoihin pidettiin seuran nimissä myös arpajaiset, joista saatiin hiukan alku-

pääomaa seuralle. Esimiehen tointa hoiti Meronen syksyyn 1927, jolloin esimieheksi valittiin tämän kirjoittaja Jalmari Kalmi. Seuran ensimmäisenä sihteerinä toimi nuorempi Matti Joro, vaan pitkäaikaisimman työpäivän siinä tekivät Aino Kärkkäinen ja Helmi Paukkunen. Ensimmäinen rahastonhoitaja oli Albert Lopenen, mutta erittäin pitkän kauden aina seuran lopettamiseen saakka siinä toimi Matti Pulakka, ollen samalla seuran johtokunnan jäsen koko seuran olemassaoloajan.

Käytössä olevat toimitilat eivät kuitenkaan pitemmän päälle tyydyttäneet ja jo v. 1921 ostettiin Salomon Nuoralta seuralle oma tontti. Se oli tarkoitukseen kuin Luojan luoma, kylän keskustassa ja tasaisella paikalla. Tähän tehtiin kohta jalkapallokenttä ja se olikin erittäin paljon kesäiltoina käytössä. Jo tätäkin ennen oli seuralla kenttä käytössä ja se oli siellä Lama-ahon luona Mikko Mennun maalla. Täälläkin käytiin ainakin yksi kyllien välinen jalkapallo-ottelu.

Tapahtumat seurasivat toistaan ja 1922 ostettiin eräs keskeneräinen talo, joka talkoilla siirrettiin tontille sekä tukkipuita Tahvo Anttoselta. Vesikattoon sen rakensivat urakalla Pekka Kukko ja Salomon Uponen, mutta varsinainen valmistustyö tehtiin talkoilla, paitasi ammattitaitoa vaativan osan, jonka tekivät päiväpalkalla Juhon Lopenen (Räätälin Jussi) ja Matti Meskanen. Tämä kaikki ei suinkaan tapahtunut rahatta, eikä näin nopeasti saatu toiminnalla rahaa kokoon läheskään tarvittavaa määrää. Pidettiin toiset arpajaisetkin. Tulot niistä jäivät pieniksi, vaikka työtä teettivätkin, kuten varmaan mukana olleet vielä hyvin muistavat. Oli siis pakko ottaa suurehko laina - silloista rahaa 42.000 mk, Raudun Osuuskassasta ja 14 Vehmaisten isäntää kävi takajiksi. Sittemmin tämä oli vähällä käydä kohtalokkaaksi, sillä toiminnan tulot eivät läheskään peittäneet edes kaikkia korkomenoja. Kun esimies op. Meronen oli Osuuskassan kirjanpitiä (siis kassanhoitaja), se meni näinkin aina syksyyn 1927, jolloin kassanhoitajaksi tuli Toivo Joro. Hän toi kassan hallitukselle asian, joka päätti tehostaa lainan perintää. Kun olin mainittuna aikana tullut valituksi seuran esimieheksi, ei kuluut kuukauttaakaan, kun saatiin määräys, että korkorästit ynnä 10.000 mk on maksettava lähimmän kolmen kuukauden aikana, tahi muussa tapauksessa laina kokonaisuudessaan sanotaan irti. Nyt olivat hyvät neuvot tarpeen. Mistä pieni kyläseura olisi yhtäkkiä moisen rahasumman taikunut. Johtokunnan lisäksi kutsuttiin lainan takajat yhteiseen neuvonpitoon. Tässä esitettiin suunnitelma, että myytäisiin tontti niin vähin, että talolle jäisi vain 0,5 ha. Tontin kokoala oli näet 2,75 ha. Tällä arvioitiin saatavan 8.000 mk ja loppu yrittäisiin saada iltamatoinnalla.

Leikkaus oli erittäin kipeä, mutta takaaajkin olivat menettäneet uskonsa eivätkä olleet enää valmiit muunlaisiin järjestelyihin. Suunnitelma tuli hyväksytyksi ja

yleinen kokous päätti sen toteuttaa. Ilmoitettiin huutokauppa ja kaiken piti olla kunnossa, mutta pettymys olikin mitä raskain, tontin hinta nousi tässä vain 5.700 mk. Huutoa ei hyväksytty, koska se ei olisi meitä kuitenkaan ratkaisevasti auttanut. Täytyi koetella muita keinoja. Puhuin isälleni asiasta ja sain hänet lopulta lämpenemään sille niin, että hän osti tontin tuolla 8.000 mk hinnalla. Kauppa myöhemmin osoittautui hänelle myös edulliseksi. Myös iltamamyly pyöri nyt tuloksellisesti ja niin meillä oli määräraikana tuo kassan vaatima summa rahaa. Nyt johtokunta laati erittäin tehokkaan toimintasuunnitelman, joka myös toteutettiin viimeistä piirtoa myöten ja saimme kuin saimmekin vuosittaiset korot ja lyhennykset maksetuksi. Tästä Osuuskassan hallituskin antoi meille tunnustuksensa, kun se sanoi 30-luvun alkuvuosina, että kylä vehmoiset teki ihmetyön. Kassan hallitus ei uskonut, että pystyisimme asioista selviämään. Lainaa tosin oli vielä jäljellä 14.000, mutta se ei enää pelottanut. Tuonakuisesta työmäärästä saa jonkinlaisen käsityksen, kun muistaa, että vuosittain pidettiin 14-16 maksullista iltamaa ja juhlaa, ennätys oli muistaakseni v. 1928, jolloin niitä pidettiin 17. Joulukossa oli useita vierailutilaisuuksia naapuriseurojen taloissa, kuten Raudun kirkonkylässä, Palkealassa, Sakkolan Petäjärvellä, Lapinlahdessa ym. Tämä lähinnä siksi, että voitiin käyttää samaa ohjelmaa eikä tarvinnut aina uutta, sillä hyvään ohjelmaan kuuluu ehdottomasti näytelmä ja sen harjoittelu otti parhaassakin tapauksessa harrastelijavoimilta keskimäärin 4 viikkoa, isommat viisi. Vaikka ulospäin suuntautuva toiminta olikin näin vilkasta, ei seuran sisäinen työ koskaan ehtynyt, kahden viikon välein oli talvella perheiltamat, samoin joulujuhlat, kuin myös juhannuskokoon poltto aina juhannusaattona kuului ohjelmaan, tavallisimmin Linnamäellä, mutta myös omalla tontilla, joskus myös Rautjärven rannassa. Tapana oli pitää myös Vappujuhla edellä mainituissa paikoissa. Myös urheilun muodosti oleellisen osan seuran toiminnasta. Jalkapallo-ottelut olivat säännöllisiä, myös hiihtokilpailut talvisin, kesällä yleisurheilussa 3-tai 5-ottelu.

Vielä haluaisin muistella laulu-kuoroamme. Se toimi Vilho Merosen johdolla ensi vuodesta lähtien vuoteen 1926. Sitten se välillä nukahtikin, mutta sen herätti uudelleen eloon silloinen alakoulun opettajana toiminut erittäin lahjakas Maria Pessi, sittemmin Meronen. Laulukuorolaisista uskollisimpia olivat Kiiskin sisarukset, Antti, Annamaria ja Hilja, samoin Helmi Paukkunen, Lovisa Liira, veteraanit Juhon Pahki, Mennun veljekset Ville ja Simo sekä Tuomas Honkanen.

Jäsenistön kirjallisten harrastusten kehittämisessä oli merkittävä osuus seuralahti Sarastuksella. Se ilmestyi monesti melko monisivuisena. Kun silloin ei ollut kirjoituskoneita käytettävissä, an-

toi puhtaaksikirjoitus toimittajalle paljon työtä. Sen niin suorasanaiset kuin runomittaisetkin kirjoitukset luettiin seuran jäsentilaisuuksissa. Tätä kaikki seurasivat erittäin suurella mielenkiinnolla. Seuralla oli myös vaatimaton, noin 200 teosta käsittävä kirjasto, joka lienee ollut jokaisen jäsenen lukema, niin vilkasta sen käyttö oli.

Tässä tiivistettynä muistelo Vehmais - Haukkalan nuorisoseura Sammon toiminnasta, muistini varaisesti kerrottuna. Sen perustavoitteena oli, kuten koko nuorisoseuraliikkeellä, kasvattaa jäsenestään hyvä ihminen ja kunnan kansalainen. Onnistuiko se siinä ja kuinka hyvin, sen saa jokainen mukana ollut itse ratkaista. Joka tapauksessa minä tunnen saaneeni varsin paljon. Ilman sitä tuskin olisin täyttänyt niitä jälkiä, joihin elon laineilla ajaudu. Ja kun sitten v. 1932 lopussa muutin paikkakunnalta, on aika ja työ näiltä vuosilta kirkkaana välkkynyt muistoissani ja tuonut uskoa ja voimaa silloinkin, kun kaikki näytti harmaalta.

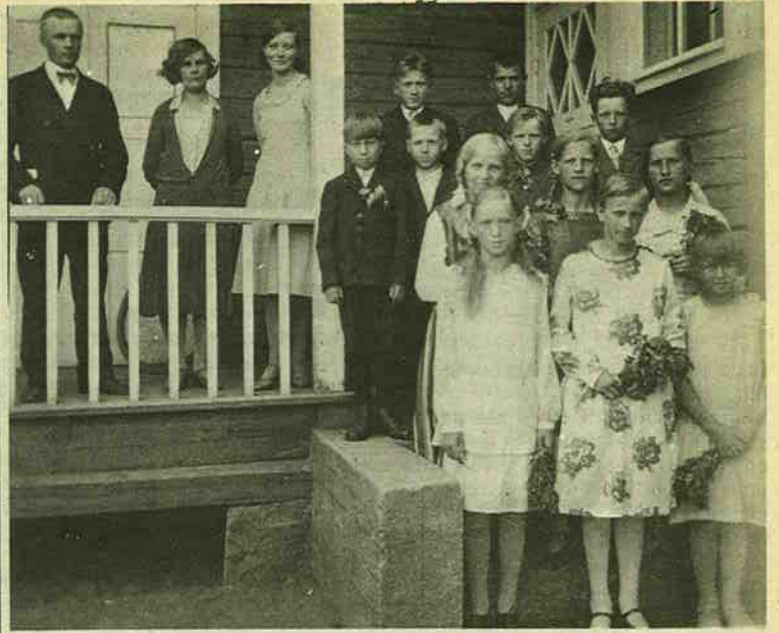
Vuoden 1932 jälkeen

Jalmari Kalmin nuorempi veli M i k k o K a l m i puolestaan kertoo:

-Aktiivinen toiminta seuramme jäsenistön keskuudessa jatkui viereänä v. 1932 jälkeenkin. Esimiehen tehtävät otti tällöin vastaan Albert Kärkkäinen, sihteerinä toimi Eeva Kalmi ja muina johtokunnan jäseninä olivat op. Meronen, Matti Pulakka, Mikko Nypelö, Eetu Kirves, Eino Kalmi, Kaino Nuora, Aino Pulakka ja Jenny Joro. 1933 muuttui esimieheksi Kaino Nuora, muu johtokunta entisellään. Nuoran esimieskausi päättyi 1935, samoin Eeva Kalmin sihteerikausi. Nyt tuli pj:ksi Eino Kalmi ja sihteeriksi Hilma Pöllökkä. Myös johtokunta nuorentui huomattavasti. Siihen tulivat mukaan Arvi Kiesiläinen, Eeva Pessi, Eemil Meskanen ja Aino Rajala. Kalmin esimieskausi päättyi 1936 ja tilalle tuli Eetu Kirves. Johtokuntaan tulivat mukaan sihteeriksi Veera Hallikainen, Eeli Rastas, Toimi Hyvönen, Olavi Määttänen ja Mikko Kalmi. Jälleen 1938 vaihtui esimies. Nyt tuli ruoriin Eemil Meskanen, joka pysyikin esimiehenä seuran purkamiseen saakka eli vuoteen 1951. Seuraavassa esitän muistikuvia seuran toiminnasta ajanjaksolta 1932-39.

Koko tältä ajanjaksolta on sanottava, että seuran toiminta osoitti tuloksellista kehitystä, niin taloudellisiin kuin myös muihin seuratoiminnan pyrkimyksiin nähden. Iltamien lukumäärässä kuin myös tuloksissa ylitettiin reippaasti kaikki entiset ennätykset, niinpä syksyllä 1936 oli jo edellä mainittu seuraava rasittava velka 14.000 mk kokonaan maksettu ja alkoi jo karttua hiukan rahaa seuran kassaan. Raha käytettiin pääosin seuratoiminnan ja jäsenkunnan henkisen ja fyysisen kunnan kehittämiseen.

Kuten aikaisemmin on jo käynyt selvälle, olivat seuran keskeisinä harrastuskohteina olleet ryhmäesityntymiset, näytelmät ja kansantanttu. Nämä pysyivät edelleenkin kuvassa mukana, vieläpä laajentuen. Näytelmätoiminnan vetäjänä ja ohjaajana oli kauan toiminut Vilho Kiesiläinen. En muista kuin osan Vilhon ohjaamista näytelmistä. Mainitsen vain Hirvi Herrat, joka oli suuri kokoillan näytelmä. Sitten oli Kun Ruusut Kukkiivat, Kaksi kaartilasta, Olympiakuumetta, Ne kuuliaiset lapset, Ennen Saunaa, Harjoitushetki Himpulassa, Iisakin Kaupunkimatka, Aino ja paljon muita. Ehkä onnistuneimpia näytelmiä edellä mainituista oli Kun ruusut kukkiivat, sitä oli näytelty jo ennen vuotta 1930. Silloin pääosissa olivat Albert Kärkkäinen, Maria Jäske, Jalmari Kalmi, Vilho Kiesiläinen, Mikko Nypelö ym. Kun näytelmä oli hyvä, otettiin se noin kahdeksan vuotta myöhemmin uudelleen harjoitusten alaiseksi,

Raudunkylän kansakoulun eroava luokka 1937. Mukana opettajat Eetu Karhunen, Aili Valkonen ja Lydia Koskivaara /Koskivaara/. Keskellä Kirkonkylän kansakoululaisia pitäjäjuhlilla Mikkelissä 1971: op. Elli Raitonen (Viinanen), Laina Palosara (Sojakka), Siiri Kiiski, Elvi Jäske (Kähäri), Reino Vaskelainen, E. Jäske, Arvo Vaskelainen, Elin Damski (Suvimaa), Taimi Paksu (Partanen), Tauno Kärkkäinen, Aarne Vaskelainen, Johannes Suvimaa, Kalevi Valkonen, Teemu Partanen, Toimi Meskanen, Kauko Hännikainen, Väinö Kukkonen ja Elvi Jäske. Alimmassa kuvassa Palkealan koululaisia 1929 /E. Vaskelainen.

nyt uusituin voimin. Jälleen sillä oli hyvä menestys. Maininnan ansaitsee myös Ne kuuliaiset lapset. Tällä harmittomalla farssilla saavutettiin hyvä menestys. Sitä jouduttiin esittämään usein myös tilauksesta seuran ulkopuolella. Myös Kaksi kaartilasta oli kauan käytössä ja oli suosittu erikoisesti vierailuilla. Myös Kalevala-aiheinen Aino oli onnistuneimpia, olihan se tilauksesta kelpuutettu Raudun maatalousnäyttelyjen juhlaillataman näytelmäksi. Esittäjinä olivat tällöin Veera Hallikainen, Eeli Rastas, Liisa Kiesiläinen, Meeri Huuhka, Vilho Kiesiläinen, Mikko Kalmi, Eino Kalmi ja Toimi Hyvönen. Samaa juhlaa oli tilattu myös Vehmaisista tanhuryhmä, jonka muodostivat parit: Eeli Rastas - Toimi Hyvönen, Veera Hallikainen - Eino Kalmi, Maria Kalmi - Vilho Kiesiläinen, Liisa Kiesiläinen - Mikko Kalmi,

Kerttu Kalmi - Toivo Paksu ja Meeri Huuhka - Emil Meskanen. Esitimme tällöin kaksi numeroa, jotka olivat Räisälän Sappo ja Talonpojan tanhu.

Meidän näytelmäharrastuksien ja ohjaajamme tasoa kuvanee josain määrin seuraava tapahtuma. Olimme kesällä 1937 pyytäneet EKNP:ltä näytelmien ammattiohjaajaa. Kun ohjaajaa ei kuitenkaan sovittuna ajankohtana saapunut, ehdimme aloittaa alkuharjoitukset omin voimin. Kysymyksessä oli suuri kokoillan näytelmä Väärä Almanakka nimeltään. Roolijaon tässä oli suorittanut Vilho Kiesiläinen, joka tapansa mukaan huolehti myös ohjauksesta. Sitten tuli kuitenkin piiristä se ammatti-ohjaaja taiteilija Väinö Renvik. Ensi töikseen hän suoritti roolijaon kokonaan uudelleen. Tuloksena tästä kuitenkin oli, että harjoitusten kehittyessä henkilöt yksi ker-

Plan 20 vuotta alansa kärjessä!

Rakennuskoneita ja -elementtejä

toimittaa

A-ELEMENTTI OY RM
RAKENNUSMIES

Heikkiläntie 8 — Helsinki 20 — puh. 673 483

rallaan tippuivat alkuperäisiin rooleihinsa, jolloin taiteilija Renvik avoimesti myönsi, että kyllä Kiesiläisen suorittama roolijako oli sittenkin onnistuneempi. Näytelmällä saavutettiin hyvä menestys. Tehtiin mm vierailuja Sakkolan Noitermaahan ja Vilakkalaan ja muuallekin. Väheksymättä millään tavoin muita seuramme suoritettavia lukuisia vierailuja tahtoisin kuitenkin sanoa, että kyllä nämä Noitermaa-Vilakkala vierailut lienevät olleet suurimpia saavutuksia seuramme vierailuretkien historiassa.

Samanaikaisesti Renvikin mukana tuli seuraamme myös toinen ohjaaja. Hän oli taiteilija Ida Pappinen. Hän antoi meille laulun, lausunnan ja kirjallisten ilmaisujen opetusta. Miellyttävän avoimesti hän toi esiin mielihyvänsä siitä, kun vihdoin oli hänelle tarjoutunut tilaisuus tehdä jotain jo kauan kaipaamaansa kotiseutunsa nuorison hyväksi. Tuskinpa tämä taiteilijapariskunta saattoi itsekään aavistaa sitä, kuinka monen vuosikymmenen taakse tuo heidän antamansa alkeisopetus saattoi heijastua. Ainakin omalta kohdaltani voin näin sanoa. Jollen tuolloin olisi alkusysäystä saanut, varmaan monet näistä kirjallisista ilmaisuistankin olisivat osaltani jääneet esittämättä, monet lauluistani laulamatta ja julkiset puheeni pitämättä.

Maininnan myöskin ansaitsevat seuramme sisällä tapahtuneet urheiluharrastukset. Tontin myynnin jälkeen koettiin erittäin kipeänä urheilukentän puute. Tämän vuoksi heräsi kylän nuorten miesten kesken täysin spontaanisesti ajatus, että kenttä on jostakin saatava. Niinpä päädyttiinkin siihen, että kenttä rakennetaan Lama-ahon taakse niinsanottuun Issakaisen metsään. Päätös ei suinkaan pohjautunut seuran virallisiin päätöksiin, eikä siihen muutenkaan ollut mahdollisuuksia, sillä kyseisen maan oikea omistaja oli aikoinaan mennyt Venäjälle, eikä kukaan edes tietänyt sitä, että oliko hän enään elossakaan. Näin ollen ei ollut ketään, jolta olisi voinut luvan kysyä. Mutta ei ollut ketään, joka olisi voinut kentänteon kieltääkään, sillä ei Issakainenkaan enää ollut alueesta kiinnostunut sen jälkeen, kun oli myynyt alueelta kaikki puut pois. Kentäksi alue oli erittäin sopiva. Eivät olleet puutkaan enää raivauksen tiellä. Pienet taimet lähtivät nyhtämällä, mutta kantoja kyllä oli paljon. Ne raivattiin monia talkoita pitäen ja täydellistä Haminan miehen konstia käyttäen. Näin valmistui erinomainen urheilukenttä juoksuratoineen ja palveli se hyvin loppuun saakka tarkoitustaan. Joskus ajatuksiimme askarrutti se, miten olisi asiassa silloin käynyt, jos maalle olisi oikea omistaja löytynyt?

Myös miesvoimistelu oli saanut

suuren innostuksen kylissämme. Todisteena siitä tulkoon mainituksi, että pystyimme lähettämään kesällä 1938 seuraamme edustamaan kymmenmiehisen, hyväta-soisen voimistelujoukkueen maamme nuorisoseurojen suurille urheilujuhliin Helsinkiin. Mukana olivat tällöin Toimi Hyvönen, Reino Honkanen, Eemil Pyöttiö, Eemil Meskanen, Eetu Paksu, Arvi Kiesiläinen, Tauno Mentu, Eino Kiesiläinen, Toivo Paksu ja Tauno Kirves. Aikamiesten lisäksi toimi seurassamme myös nuorten poikien joukkue, jonka ohjaajana ja vetäjänä toimi Eemil Meskanen.

Tulivat sitten eteen ne tunnetut elämän tapahtumat, joista muuan laulun tekijä on käyttänyt sanontaa "Kisakentät muiksi muutettiin". Sinne sodan myrskyihin tuhoutui tuo paljon yrittämistähtoa vaatinut seuratalomme. Seuratoiminnassa tuli viiden vuoden mittainen täydellinen katkos. Korvaukset kuin myös muut juoksevat asiat tällä levottomalla aikakaudella hoitoli rahastonhoitaja Matti Pulakka.

Jo 1945 kuluessa oli seuramme jäsenistön keskuudessa käyty useampiakin epävirallisia seuramme jatkamiseen tähtääviä keskusteluja, mutta ensimmäinen virallinen merkintä on pöytäkirjoihin tullut Mikkelin kokouksessa 10.6. -46. Kokouksessa on valittu uusi johtokunta, puheenjohtajaksi edelleen Eemil Meskanen, sihteeriksi Elin Nypelö, rahastonhoitajana edelleen toimii Matti Pulakka, muina johtokunnan jäseninä Eetu Paksu, Olavi Määttänen, Mikko Nypelö, Vuokko Määttänen, Arvi Kiesiläinen, Aino Paksu, Toivo Paksu ja Taimi Määttänen. On päätetty pitää illamat Otavassa Mikko Nypelön talossa 6.7. -46.

Ajanjaksolta 1946-51 on kyllä käytettävissä viralliset pöytäkirjatiedot, mutta ehkä esitykseni paisuisi liian laajaksi, jos kaikki vuosikertomukset läpi kävisin. Siksi rajoitun tässä mainitsemaan vain pääkohdat. Yllä mainittuna aikana on vuosikokouksia pidetty 7, yleisiä kokouksia 4 ja johtokunnan kokouksia 8, joissa pöytäkirjoihin merkitty 148 pykälää. Edelleen toimeenpantu 9 iltamaa ja maaliskuussa 6. pñä 1949 seuramme 30-vuotisjuhla. Juhlissa ojennettiin ansiomerkit perustajajäsenille Matti Pulakalle ja Mikko Nypelölle. Seuran toimintaa suuresti vaikeutti jäsenkunnan suuri hajanaisuus. Ehkä selvimmän kuvan siitä saa, kun mainitsen tässä kokouksien pitopaikat: Mikkeliissä 10.6. 46, Otavassa 6.7. 46, Mikko Nypelön talossa, 30.10.46. Pieksämäellä Raudun kunnan toimistossa, 4.4.47. Otavassa Mikko Nypelön talossa, 7.9.47. Joroisissa Säästöpankin talossa, 22.7.48, Mikkeliissä, 22.8.48 Joroisissa Mikko Pyöttiön talossa sekä 14.6.49 ja 27.11.49 ja 1.7.51 Ville Kalmin talossa Pasaalassa.

Kaikki muut kokoukset on pidetty Joroisten Säästöpankin talossa.

Kohta alussa todettiin seuran toimintamahdollisuudet varsin vaikeiksi. Parien vuotta toimittiin yhdessä, sitten kokouksessa 22.7. -48 päätettiin toiminnan tehostamiseksi jakaa seuran jäsenkunta kahdella eri paikkakunnalla toimivaksi itsenäiseksi ryhmäksi, niin että toisen ryhmän keskuspaikkana oli Mikkeli ja toinen ryhmä työskenteli täällä Joroisissa. Mikkelin ryhmän puheenjohtajaksi tuli valituksi Arvi Kiesiläinen, sihteeriksi Elin Nypelö ja johtokuntaan Olavi Määttänen, Mikko Nypelö, Kaarina Kekkonen, Eetu Paksu, Elvi Paakkinen ja Eino Lopenen. Mikkelin ryhmän toiminta lähitien alkuun erittäin reippaasti. Se piti iltamia, joissa näytteli näytelmiäkin mm Mestarin nuuskarsian. Vuoden kuluttua joutui suurin osa seuran aktiivisimmista henkilöistä siirtymään pois paikkakunnalta ja niin hyvästä alkuunlähdestä huolimatta seuran toiminta Mikkelin alueella sammui lopullisesti.

Mutta Joroisten ryhmä jatkoi vielä toimintaansa. Sen johtokunnan kokoonpano muodostui seuraavista henkilöistä: pj. Eemil Meskanen, siht. Enni Ruokolainen, rahastonhoitaja Väinö Pyöttiö, muina johtokunnan jäseninä Veera Kukkonen, Mikko Kalmi, Eemil Pyöttiö, Juho Mentu, Reino Kalmi, Toivo Honkanen, Toimi Kiesiläinen ja Matti Meskanen.

Hiukan kyseenalaiselta se seuran toiminta täällä meidänkin seudullamme tuntui, mutta yritimme kuitenkin sen verran, että seuran korvauksina saadut vähäiset varat eivät päässeet hupenemaan. Kun jatkuva toiminta näytti epävarmalta, johtokunta hyväksyi suunnitelman sijoittaa käytettävissä olevat varat rantapaviljonkiin Joroisten alueelle, johon kyllä varamme olisivat riittäneet. Oli ajateltu, että tänne olisivat jääneet voineet halutessaan joskus kokoontua. Asia sai sittemmin yllättäen toisen käänteen, kun Raudun muut valitussuorat alkoivat pyytää, että yhteisimme Raudun nuorisoseuraan ja pistäisimme kaikki varat yhteen. Näin saisimme laajemman taloudellisen pohjan ja paremmat toimintamahdollisuudet. Yhtymään tulivat Raudun ns, Orjansaaren ns,

ALPO BRANDTELL:

RAUTULAISTEN PITÄJÄSEURA R.Y.

Kun rautulaist sotien jälkeen 1944 kotiseutu lopullisesti menetettynä etsivät olopaikkoja ja elintiloja pääasiassa Mikkelin ja Pieksämäen ympäristökunnista, oli ensimmäisinä vuosina niin suuri paine korvaus- ja maansaantikysymyksen selvittelyssä, että kaikkalainen yhteisö- ja seuratoiminta ei heti päässyt alkamaan.

Pieksämäellä, jossa sijaitti Raudun kunnantoinmisto ja joka sitten muodostui kuntalaisten keskeiseksi asioimispaikaksi, alkoi 1948 yhä useamman rautulaisten mielessä tulla koti-Raudun kuva vaativasti esille. Niin sitten tapahtuikin, että Rautulaisten pitäjäseuran syntysanat lausuttiin Pieksämäellä lokakuun 17. päivänä 1948 kahdentoista rautulaisten ollessa paikalla. Ensimmäisen johtokunnan kokoonpanoksi muodostui: Karl Asomaa, Albert Pulakka, Ville Kukkonen, Matti Junni, Eliina Lopenen, Aleksander Vaskelainen, Johannes Ihalainen, Kustaa Lopenen ja Matti Pulakka, varajäseniksi Emil Meskanen, Rauha Kerminen ja Olavi Määttänen. Järjestäytyessään valitsi johtokunta puheenjohtajaksi K. Asomaa, varapuheenjohtajaksi A. Pulakan, sihteeriksi Ville Kukkosen ja rahastonhoitajaksi Matti Junnin. Asomaa toimi puheenjohtajana vuoteen 1956, jolloin työtä

PARFUMERIE
GITTE

TAFIKOLA TAFIKONTORI
Puh. 48 9971

Avoinna klo 8.30—18.00

Parfymeja mm.

Chanel
Caron
Carven
Cabochard
Dior
D'Albret
Gasague
Ecusson
Princesse
Fashion de Leonard
Givenchy
Hermes Caléche
Fleurs de Hollande
Louis Fe'raud Justine
Lenth'erle
Coty Masumi
Manhattan
Nin Ricci
L'Air du Temps
Mademoiselle
Capricci
Vivre
Weil de Weil
Worth
Philippevenet
Koruja ym.
Linna, Nalusan

Ihohoitosarjoja mm.

Almay
Dermettes
Endosil
Innox
Lumene
Milopa
Mary Quant
Robert
Stendhal
Yardley
Astor

Miehille mm.

Brut
Dunhill
Caliber
Exclusiv
Old Spice
Yardley
Mennen
Russisch Leder
Pierre Robert
Williams
Dior
Lanvin

Maanselän urheiluseura Tarmo ja Vehmais-Haukkalan ns Sampo. Tämä yhtymä tulikin sitten perustetuksi sen jälkeen kun oli siihen saatu Etelä-Karjalan Nuorisoseuran lupa. Lupa saatiin 2.6.51. Varat luovutettiin Raudun ns käyttöön 1.7.51. Tähän on katsottava Sammon toiminta päättyneeksi.

kin yhdyssiteeksi eri puolilla asuvien rautulaisten välille. Lehden vastaavana toimittajana on nyt Raimo Naumanen ja toisena toimittajana Eino Rahikka.

Pitäjäseuran toimintaan on kuullut läheisesti myös Raudun historian kirjoitus. "Entinen Rautu" ilmestyi Pieksämäellä 1950. Sen toimituskuntaan kuuluivat Matti Pulakka, K. Asomaa ja Hannes Ihalainen, joka suoritti varsinaisen toimitustyön. Tämä teos on suppeudesta huolimatta erittäin seikkaperäinen ja aito historiahenkinen teos. Se saikin rautulaisten varauksettoman kannatuksen ja tuen. 1965 ilmestyi painosta laajempi "Raudun historia". Historia painettiin Raamattutalon kirjapainossa Pieksämäellä. Historiatointikuntaan kuuluivat Niilo Pusa puheenjohtajana, Kauko Rastas varapuheenjohtajana ja muina jäseninä Karl Asomaa, Matti Kähäri, Paavo Jormo, Ville Pietiäinen, Matti Junni ja Albert Pulakka. Kirjoittajina olivat Matti Kähäri, Leea Virtanen, Pirjo Hautala, Toimni-Inkeri Kaukonen, Kyösti Toivonen ja Pauli Saukkonen. Kustannuksista vastasi suurimmaksi osaksi Rauta Säätiö.

Pitäjäseura ja Rauta Säätiö yhteistoiminnassa järjestivät niin, että Rautu-viiri saatiin valmiiksi 1969. Viiriä onkin rautulaisten keskuudessa kysytty runsaasti. Tässä on mainittu pääpiirteitä pitäjäseuran toiminnasta rautulaisten hyväksi. On tietenkin ollut paljon muitakin toimintamuotoja, kuten huomion osoituksia merkipäiväänsä viettävälle ja matkansa pään saavuttaneille yms. Mutta ehkä oleellisin on tullut sanotuksi. Paavo Jormon jälkeen tuli puheenjohtajaksi Albert Pulakka, mutta hänen toimikautensa jäi lyhyeksi, ajan tullessa siirtyä ikuisuuden rajan taakse tammikuussa 1972. Uutena puheenjohtajana hoi-vaillee seuran purjeita nyt tiemestari Jalmari Lopenen. Ennen tun-

Raudun Kirkonkylän nuorisoseuran talo 1939 /Suomen Kansallismuseo/ ja talo sen paikalla 1970 /V. Mörsky.

nettiin hänet Liippualta kotoisin olevaksi Arvelin Jalluksi.

Ottaen huomioon koko rautulaisen väestön on seuran toiminta pakostakin vauhtia. Olemme perinteiden mukaisesti jälleen kokoontuneet rautulaistunteen hermostäminä näille pitäjäjuhlille, toisiamme tapaamaan, kuulemaan ja näkemään.

Mikko Kalmin tervehdyspuhe Rautu-juhlassa Mikkelissä 4. 7. 1971

Juhlatoimikunta on antanut minulle mieluisan tehtävän toivottaa teidät kaikki tervetulleeksi tähän rautulaistuntuihin. Olemme perinteiden mukaisesti jälleen kokoontuneet rautulaistunteen hermostäminä näille pitäjäjuhlille, toisiamme tapaamaan, kuulemaan ja näkemään.

Joukossanne lienee vielä paljon niitä ihmisiä, jotka olivat mukana silloin kun rautulaistunteet ensi kerran pitäjäjuhlillaan kokoontuivat, muistanette, että silloin tuolla maaseurakunnan kirkossa ja sen ympäristössä meitä arvioitiin olevan lähelle kaksi tuhatta rautulaista. Sitten on tämä juhlijain joukko kerta kerran jälkeen jatkuvasti vähentynyt.

Oletko hyvä rautulainen tullut ajatelleeksi sitä, että kun meitä Raudusta lähtijöitä oli viimeisten henkikirjojen mukaan 5878 henkilöä, on joukostamme näiden vuosikymmenien aikana poistunut tuonpuoleiseen elämään jo runsas kolmannes, joten ei meitä enää kovin paljon Raudusta lähteneitä ole olemassakaan, kun nuorisomme ei enää pidä näitä tapaamisiamme yhtä tärkeinä kuin me olemme ne pitäneet, siinä syy joukkomme vähenemiseen.

Sallinette, että tuon tässä tilaisuudessa esille joitakin heimomme historiaan liittyviä yksityiskohtia. Mieleeni on tullut Karjalassa heimoperinteitä vaalinnut Jaminlahden heimokansanopisto, jonka entisiä oppilaita tiedän nyt täällä mukana olevan useampiakin. Heidän opistotunnuksensa sanottiin symbolisoineen suomalaista heimoa ja joukossa muistini mukaan olivat Karjala, Eesti, Aunus ja Inkeri. Kaikkialla me sen tiedämme, että jo Kalevalan ajoilta on näillä heimoilla ollut paljon yhteistä. Paljon niillä on ollut yhteistä myös meidän aikakautemme kehityksessä, jossa ne kaikki ovat pahoin vaurioituneet, ovat menettäneet heimollisen itsehallintonsa ja paljon muuta. Jos nyt vertauskohteeksi ottaisimme tuon heimon, joka Kalevalan mukaan meillä läheisin on, heimon joka nimensäkin on saanut äitinsä nimen mukaisesti Inkeri. Kertoohan Kalevala siitä, että tuo Inkeri olisi ollut Kullervon tytär, kun se taas meitä karjalaisia sanoo Kullervon sukukuntaan kuuluvaksi, siksi su-

kulaisuussuhde on läheinen. Tuo Inkeri-sukukuntahan on nykyisin hajaantunut tahi hajoitettu ympäri laajan Venäjän maan, pienempiä osia heistä on tullut maahamme, mennyt maamme yli Ruotsiin ja ties missä maailman ääriässä heitä sitten lieneekään. Jos nyt edelleenkin seuraamme tuon pirstoutuneen sukulaishaimon kohtalon vaiheita ja vertaamme niitä niihin elämäntapahtumiin, joita kohtalo on meidän tiellemme asettanut, huomaamme niissä jopa huomattavan paljon yhdenmukaisuutta, olemme mekin Kullervon sukukunta, johon myös rautulaistunteet kuuluvat. Olemme mekin joutuneet olosuhteiden pakottamina siirtymään pois siltä maaperältä, johon kuuluimme, jonka tiesimme, tunsimme, jonka olemme sen historian kaikissa vaiheissa omaksemme tunnustaneet, johon kaiken lisäksi olimme sydänjuriamme myöten kiinni kasvaneet. Myös meidän kohtalontiemme on johdattanut meidät tänne muun Suomen keskuuteen. Pienempiä osia meistä on siirtynyt Ruotsiin, Amerikkaan, jopa Australiaan saakka. Näin voimme todeta, että yhdenmukaisuutta Inkeriin nähden on huomattavasti. Mutta on myös eroakin, asumme mekin vielä omaa elämäämme vapaan ja itsenäisen maan vapaina kansalaisina tasavertaisina maan muun väestön mukana. Täällä on meillä täydellinen puhe- ja kokoontumisvapaus. Täällä saamme täysin vapaasti tehdä työtämme tahi olla vaikka tekemättäkin, ihan niinkuin kukin sen itse haluaa. Eiko meidän olisi sittenkin niin sanottava, että täällä on meidän hyvä olla. Vielä tahtoisin sanoa niille rautulaistille, joita edelleenkin vaivaa pohjaton kotiseutuikävä. Älkää liiaksi murehtiko, kun minullakin on ollut mahdollisuus omin silmin nähdä nuo entisen kotiseutemme sotien jälkeiset äidinkasvat, jos niitä nyt sitten enää äidinkasvoihin verrata voisikaan. Ei ainakaan meille ne enää äidin tavoin hymyilleet eivätkä äidin lailla vastaanottaneet. Valitettavasti niin on sanottava, että kyllä meidän koko seurueemme vakaa ja yksimielinen mielipide oli se, että vaikka tie tänne joskus avautuisikin, niin tuskin me tänne enää milloinkaan palaamme. Arvaan, että nyt teistä ehkä joku ajattelee, että tuo ei voi olla mahdollista, eihän kotiseutu voi milloinkaan vetovoimaansa menettää. Niin kuitenkin meille kävi. Mitä läheisimmät, mitä rakkaimmat muistot johonkin paikkaan kätkeytyvät, sitä voimakkaampi oli tuollainen luotaantyöntävä tunne. Myönnän kyllä, että meillä oli joitakin tekijöitä, jotka olivat omiansa ehkä liiaksikin korostamaan tuollaisia vastenmielisiä tunnetta.

Sitten vielä pari käytännön asiaa. Rautulaisten keskuudesta on juhlatuomikunnan tietoon saatettu toivo-

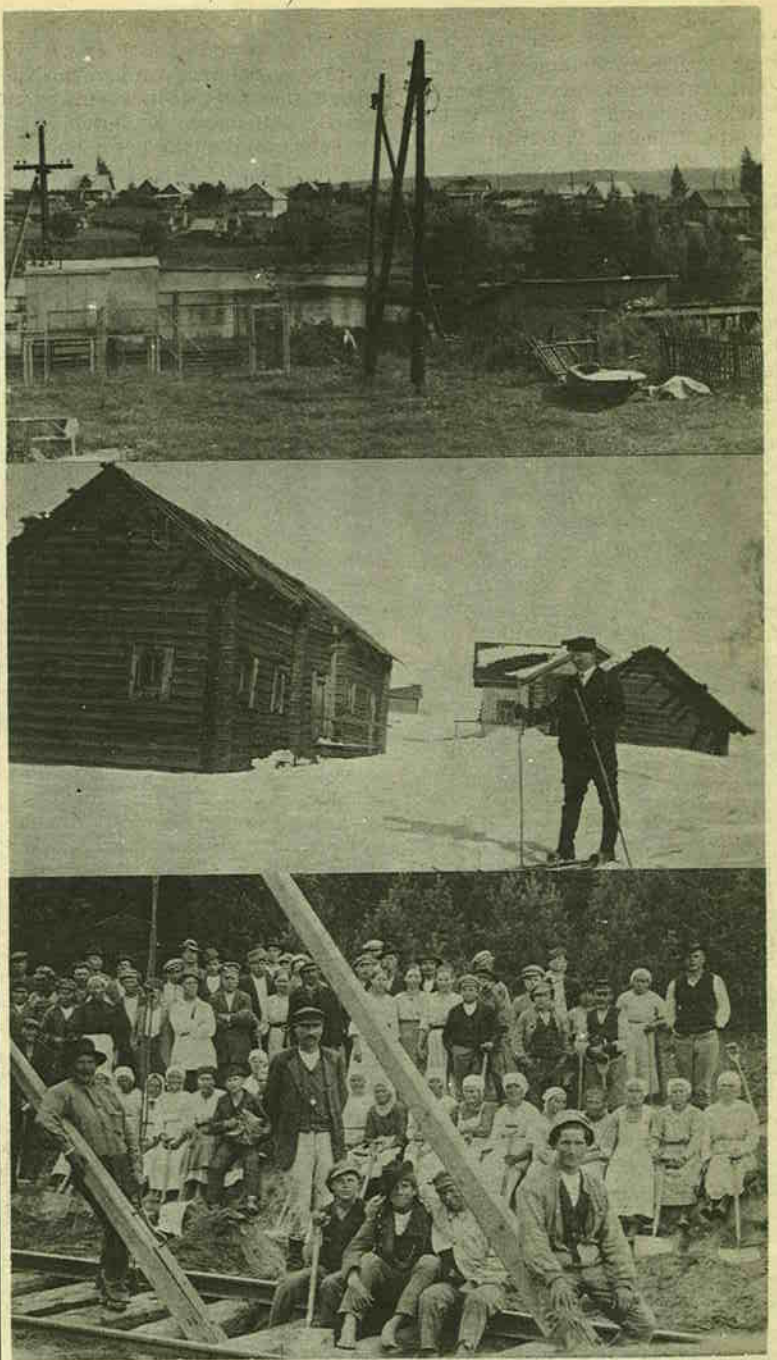
muksia, joiden mukaan näillä pitäjäjuhlilla saisi ohjelmaa olla hiukan vähempikin. Toivomuksia on perusteltu sillä, että on jomoon kertaan todettu rautulaisten keskuudessa parhainta ohjelmaa olevan toistemme tapaaminen, kuuleminen ja näkeminen. Tämän on nyt juhlatuomikunta huomioonottanut ja supistanut hiukan täällä esitettävää ohjelmaa, että jäisi enemmän aikaa noille vapaille keskusteluille. Tämä tulkoon senkin vuoksi sanotuksi, ettei se ole ollut siitä kiinni, etteikö tänne olisi saatu ohjelmaa vaikkapa runsaastikin. Näin on menetelty tarpeellisuudesta. Juhlatoimikunnalla on tosin ollut pieniä vaikeuksia lähinnä tämän juhlapaikan ravintolahuoneiden remontin vuoksi, kuten ehkä olette jo huomanneetkin. Siinä olemme joutuneet turvautumaan toullaisiin tilapäisratkaisuihin. Toivomme kuitenkin nyt, että te täällä hyvin viihtyisä, tämän supistetun ohjelmankin parissa ja uskomme, ettei täällä nälkäkään pääse pahemmin ketään yllättämään ja sitten vielä Raudun Pitäjätseuran, juhlatuomikunnan ja omasta puolestani toivotan teidät kaikki sydämellisesti tervetulleeksi.

Emil Pyöttiön puhe Rautu-juhlassa Mikkelissä 4. 1. 71

Kun sellainen yhdistys viettää juhlaa, jonka jäsenistö ja koko juhlayleisö koostuu väestönsästä, joka on joutunut paken edessä jättämään kotinsa ja koko kotiseutunsa, ei yksin aineellisine, vaan myöskin kulttuurillisine ominaisuuksineen ja arvoineen sekä vaeltamaan uusiin oloihin ja vieraitten heimojen keskuuteen, on se mielestäni hyvin verrattavissa matkamieheen, joka matkansa aikana joutuu ylävälle paikalle, josta on näköala sinne, josta on lähtenyt. Näköala ympäristöön ja ainakin tähtystysmahdollisuus eteenkin päin. Kun rautulainen väki on nyt saapunut tälle ylävälle paikalle, haluamme varmaan jokainen heittää sielunsa silmillä katseen tai miksikäs ei ajatuksen siivin matkata tuonne tuhansien muistojen rakkaaseen menneisyyteen Rautuun. Ikävuosistamme riippuen pystymme matkamaan eri etäisyyksiin tuonne muistojen maille.

Täällä juhlassamme on ihmisiä, joitten muisti ja elämäntyö ulottuu aina ensimmäisen maailmansodan edeltäneille ajoille asti. Sieltä he voivat lähteä seuraamaan kuntansa ja kuntalaistensa kehitystä ja tapahtumia aina tähän nykypäivään asti. He näkevät ja muistavat muutten harmaan, mutta niinsanotun pietarinkaupan elävöittämän ajanjakson. Toisen ikäryhmämme voimme olettaa lähtevän itsenäisyytemme aamunkoitosta. He muistavat uuden maataloudellisen synny ja sen nopean kehityksen. He näkevät ja muistavat valistuksen ja kukoistavan nuorisoseurakauden, samoin kuin koululajien nopean kehityksen. Kolmantena ryhmänä voimme pitää sitä ikäluokkaa, jonka muisti ulottuu vain siihen saakka, jolloin voimme katsoa olleen "valmiina". He voivat vain yhtyä toisten ryhmien tavoin näkemään ja kokemaan heimomme luonteen perusominaisuuksiin kuuluvan yhtäaikaan nauravan ja itkevän ihmisen. He näkevät runon ja laulun kansan. He näkevät taloudellisesti omavaraisen maakunnan ja suuresti isänmaallisuutta ja itsenäisyyttä rakastavan ja kunnioittavan väestön.

Mutta yhteen ainoaan ajatukseen johtaa jokaisen muistojen maille tekemä matka. Evakkopolkumme päähän. Sille tielle, joka meille kaikille muodostui pitkäksi ja kaipaaksi, kivikkoiseksi edestakaisin johtavaksi tuskien ja murheitten tieksi. Se on pitkien työpäivien, raivattujen peltojen, rakennettujen rakennusten siirtolaiskoti. Se, josta me itsekkin olemme nyt tälle vertaukselliselle ylävälle paikalle matkanneet.

Rautulaista näkymää ennen ja nyt. Alimman Raudun radan teki 1910, nautsetkin lapion varressa. /Taimi Hälvä/. Keskellä Lattusen savupirtti Ristiaukion kylässä, josta se siirrettiin myöhemmin museoksi Raudun kirkolle /Lydia Härmäläinen/. Ylimpänä näkymä pitäjätuvalta Potkelaan päin 1970/V. Mörsky.

HUUTOKOSKEN TALOUSKAUPPA

HUUTOKOSKI

TAKSI

puh. Huutokoski 219

Näin helppoa, näin yksinkertaista on näitten ikäluokkien käydä katsomassa silloista kotiseutuaan. Näin helppoa on meidän vaalia ja hoitaa perinteitä. Toisin on asialaista niitten ikäluokkien, jotka eivät ole omin silmin koti-Karjalaa nähneet. Heiltä ei käy matkan teko oman heimonsa ja omien vanhempiensa synnyinseudulle yhtä vaimattomasti. Siksi meidän tulisi toimia niin, että voisimme saada tuon rakkaan kotiseutunne kuvan mahdollisimman aitoa ja kotoisen tuntuksena siirtymään nuorisomme ajatusmaailmaan. Onhan toki jo paljon tehtykin asian hyväksi, kunten tuli jo mainituksi. Evakkotiemme on eräs velvoittava perinne. Meillä on Rautulaisten Lehti, Rautu-standaari ja Raudun historiakirjat. Siellä historian takasivuilla ovat niiden 209 rautulaisten miehen nimet, jotka ovat antaneet kaikkensa, ovat uhranneet henkensä kodin, Karjalan ja koko Suomen puolesta. Ne ovat velvoittavia asioita, mutta unhoon kinos on nopea peittämään. Siksi meidän tulisi sopeasti sanansäilää käyttäen pitää mieltä virkeänä.

Myönnettävä tosin on, että onhan täällä juhlassa mukana vielä neljäskin ryhmä ihmisiä, joita ei ole

tullut mainituksi. Heistä voisimme täällä olla ylpeitä ja iloisia. He ovat juuri tuo ikäluokka, jolla ei ole omakohtaista näkemystä tuosta kaipuusta maasta, mutta ovat kuitenkin vanhempensa esimerkkiä seuraten saapuneet tähän juhlaan. Tämän ryhmän voimakkaasti lisäämiseksi ja aktiiviseen toimintaan saamiseen heidän ylläpitäjänä olisi meidän tehtävä parhaamme. Siksiä kehoittaisinkin teitä hyvät rautulaist, kun palaatte täältä sinne kapenevalle pihapolulle ja kun siellä tulevat vastaan omat lapsenne tai vumukanne ja kun he innokkaasti kysyvät, missä sinä isä ja äiti oikein kävitte, niin älkää vastatko heille vain ylimalkaan kättänne heilauttaen, että kävimme jos-sakin kaukana, vaan sanokaa oikein painottaen, että kävimme Raudun pitäjäjuhlissa. Uskoisin, että saatte kysymyksen, että mikä se sel-lainen Rautu oikein on? Kun olette selvittäneet, että se on isän ja äidin taikka papan ja mummon kotipaikka, niin uskon, että kun nuo pienet aivot ovat saaneet hetken työskennellä, niin teiltä kysytään, miksi me sitten olemme täällä. Silloin teille tulee tilaisuus selvittää kaikki tuo historiallinen to-

VIIHTYISÄ KEIDAS MARTINLAAKSON MARTINKESKUKSESSA

- Maukkaat á la carte annokset
- Edulliset sunnuntailounat
- Tunnetut showtähdet tanssi-iltoina
- Keskiviikkoisin nuorten Disco
- Erinomaiset tilat kokous-, hää- ym. viettoja varten.

TOIVOMUS TEILTÄ SE JÄRJESTYY MEILTÄ

RAVINTOLA VIPPI

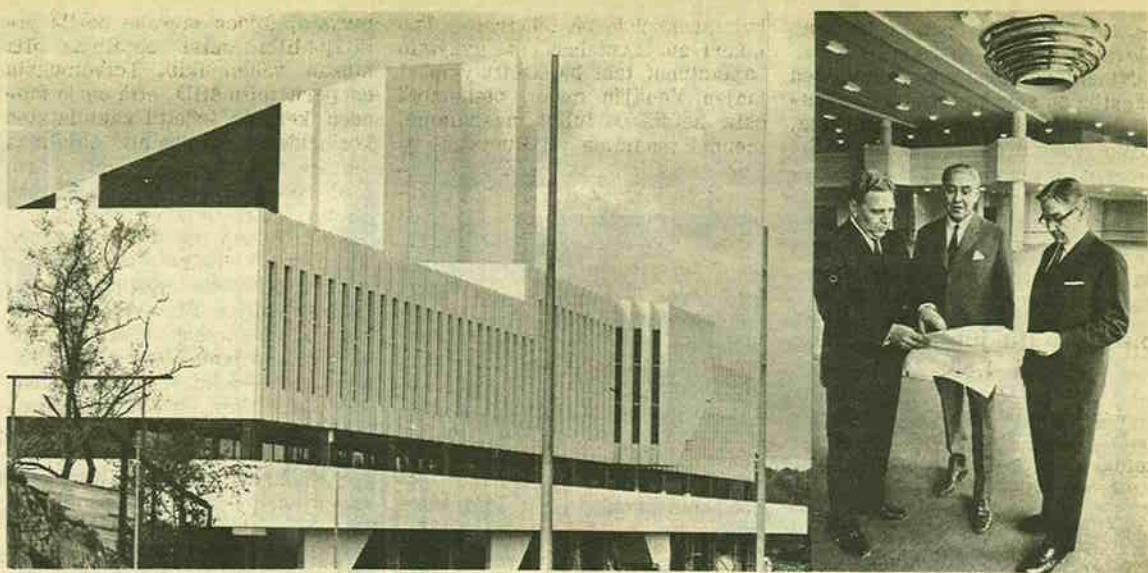
B-oikeuksin

Martinlaakso — Martinkeskus — puh. 893 781

tuus, samoin kuin tilaisuus kuvaila rajan kaunista Karjalaa, tuota rakastamaamme Rautua. Puhukaa silloin Sirkiansaaren ja Korlän kirkasvetisistä järivistä ja lamista. Puhukaa Palkealan Nyppe-lönmäeltä Rautuun, Metsäpirttiin ja kauas Laatokalle avautuvista näköaloista. Puhukaa Vehmaisten Hövinjärven idyllisestä kauneudesta niinkuin taistelukirjeenvaihtajat ja valokuvaajat keksivät sitä sodan aikana nimittää. Puhukaa siellä olevien hovipaikkojen ympärillä kasvavista suurista jalopuumetsistä ja puustikoista. Siis kaikesta siitä, mitä olette kuulleet ja nähneet. Muistakaa puhua myös siitä kirkosta, jota ei enää ole, mutta jossa me kerran kenties juuri taattomme taluttamana ensimmäiset juhlahetken aavistukset tunsimme olemuksemme läpi käyvän. Puhukaa siitä pyhästä puistosta, johon me vanhemmamme tai esivanhemmamme olemme saattaneet ja josta vielä tänä päivänäkin elämän voimaa haemme, sillä kuka meistä ei olisi sanonut, että niin teki äijä tai mummo, isä tai äiti ja niin tuli niissä olosuhteissa hyvä. Se on sitä elämänvoimaa, jota pitkät sukuluuren lonkerot imevät sieltä Karjalan vehmaasta mullasta tänne evakkotien tuntuun, silloin kun ovat hädän ja tuskan hetket lähellä. On kysytty monasti, onko tämä kaikki tarpeellista? Onko tarpeellista jatkaa heimomme perinteitä? Ihmettelen koko kysymystä, sillä onhan Karjalan heimo tunnetuimpia heimoja koko maailmassa. Miksi ei sitten sellaisen heimon perinteitä kannattaisi ylläpitää ja vaalia? Vai

mitä sanotaan, kun koulun käymälän talonemäntä sanelee 320.000 värssyä runoutta, vain tämän yhden esimerkin mainitakseni. Se on edelleenkin runon ja laulun maa ja kansa muittenkin heimojen mielestä. Olen sitä mieltä, että ehdottomasti on jatkettava. On häpeäksi koko heimolle jos ensimmäisessä sukupolven ylityksessä ketju katkeaisi kuin viime talvena Satakunnan puolella tehdyssä radio-ohjelmassa tuli ilmi. Kun silloin eräältä pojalta kysyttiin, katsotko olevasi vielä karjalainen vai tunnetko olevasi jo satakuntalainen, niin poika vastasi pontevasti, että olen viime aikoina joutunut paneutumaan tähän asiaan, kun olen tullut valituksi karjalaisen seuran johtokuntaan ja olen tullut siihen tulokseen, että olen satakuntalainen. Ihmettelen suuresti sitä, että Keski-Kannaksen kansanopistopitäjän vanhemmista kasvanut poika lausuu noin. Eikö olekaan niin kuin runoilija on jo ammin lausunut: "Siellä elää kansa niin sitkeä." Vai onko muutamien juuret niin heikot, etteivät kestä uutta ilmanalaa? Kun jo nyt historian tutkijat rupeavat etsimään sukupolvienne ketjusta tuota katkennutta lenkkiä, jolloin he voisivat sanoa heimomme sulautuneen muun Suomen väestöön niin, ettei sitä enää ole olemassa. On meidän tehtävämme siirtää tuo katkeama mahdollisimman kauas sen sukupolven kohdalta, jonka kätkyt on Karjalassa, pakkoluovutetussa Karjalassa heilunut..."

Puhe teki voimakkaan vaikutuksen kuulijoihin...

Finlandia-talon julkisivu Töölönlahdelle sekä Finlandiatalon rakentamisesta vastanneet ison konserttisalin lämpiössä: Westerlund Oyn toimitusjohtaja Aale Valtonen (kes.), teknillinen johtaja Aarne Valtonen (oik.) ja työmaapäällikkö Veikko Koskinen (kes.)

RAUTULAISTEN JUHLA 15

Helsingissä elokuussa

Lauantaina 19. 8. klo 14.00 suoritetaan Rautu Seura ry:n lipun vihkiminen Jollaksessa. Seuraavan meriristeilyn jälkeen on »muistat sie viel«-teemainen ravintolailta. Sunnuntaina 20. 8. klo 10.00 on jumalanpalvelus Tempelauktion kalliokirkossa. Sitten suoritetaan kunnianosoituksia muistomerkeillä ja pidetään päiväjuhla Kauppakorkeakoululla klo 14.00. Siellä on myös klo 12.00 alkaen ravintola ja karjalaisten käsityöiden näyttely, johon toivotaan tuotavan paljon töitä ja taide-tekstejä.

RAUTA-SÄÄTIÖ

ENTINEN RAUTU-kirjassa sanotaan mm: »Rauta-Säätiö perustettiin Pieksämäellä 17.10. 1948. Säätiön valtuuskunnan puheenjohtajaksi valittiin Hannes Ihalainen, varapuheenjohtajaksi Joos. Sipponen ja jäseniksi Matti Pulakka, Kaarlo Asomaa, Joh. Nuija, Aleks. Vaskelainen, Matti Partanen, Ville Kukkonen, Kusti Lopenen, Antti Karikuusi, Eliina Lopenen sekä Albert Pulakka. Säätiön hallitukseen valittiin samalla puheenjohtajaksi Kaarlo Asomaa, varapuheenjohtajaksi Matti Junni ja jäseniksi Ville A. Pietäinen, Jalmari Pekkanen sekä Aleks. Vaskelainen. Sisäasiainministeriö hyväksyi 14.1. 1949 valtuuskunnan jäsenet ja lupasi luovuttaa sen hallussa olevat Raudun lainajyvaston ja siemenrahasen sekä Sumpulan lainajyvaston varat yhteensä n 700.000 mk säätiölle ehdolla, että säätiön varat saadaan nousemaan vähintään 2.000.000- markkaan. Kun Raudun Osuuskunnan kahdessa kokouksessa paikalla olleet jäsenet ovat päättäneet luovuttaa osuuskunnan jäljelläolevat varat n 1.500.000- mk Rauta-Säätiölle, tulee edelläänottu ehto täytetyksi ja säätiö aloittaa toimintansa. Säätiön tarkoitus on käyttää nämä sekä myöhemmin sen haltuun joutuvat varat entisten rautulaisten ja heidän jälkeläistensä hyväksi myöntämällä avustuksia ja lainoja kaikenlaisiin hyviin tarkoituksiin, mm opiskeluun. Ne rautulaiset seurat ja yhtymät, jotka nykyoloissa eivät voi toimia, tekevät viisaasti, jos myöntävät varansa tälle omalle säätiölleen. Myös yksityisten lahjoitukset ovat tervetulleita. Varojen käytöstä

on säätiö tilivelvollinen oikeusministeriölle.» Seuraavassa Kaarlo Asomaalta pyytämämme muisteloita säätiön toiminnan varrelta:

Rauta säätiön perustava kokous pidettiin 17. p:nä lokakuuta 1948 Pieksämäellä Raudun kunnan toimistossa. Kokouskutsua olivat noudattaneet Raudun Osuuskunta r.l. edustajinaan osuuskunnanjohtaja Kaarlo Asomaa ja liikemies Aleks. Vaskelainen, Raudun maamiesseuraa edustivat maanv. Albert Pulakka ja Kusti Lopenen, Raudun vapaapalokunta maanv. Jalmari Ihalainen ja Ville Kukkonen, Sumpulan siemenrahasen rahaston isännöitsijä Hannes Ihalainen, Raudun kuntalaisten hoitokunnan puheenjohtaja Matti Pulakka ja yksityisenä oli saapuvilla maanv. Matti Junni. Tässä kokouksessa päätettiin perustaa säätiö nimeltään "Rauta-Säätiö". Tässä kokouksessa hyväksyttiin myös säädekirja eli säännöt säätiölle. Virallisina säädekirjan allekirjoittajina saivat olla vain lahjoittajat, jotka olivat Raudun Osuuskunta r.l. 600.000 mk, Raudun vapaapalokunta 100.000 mk, Raudun maamiesseura 10.000 mk ja Matti Junni 500 mk eli yhteensä 710.500 mk.

Perustavassa kokouksessa hyväksyttiin säätiölle säännöt, joista otteita.

2. pykälä.

Säätiön tarkoituksena on vaalia entisen Raudun kunnan asukkaiden ja heidän perillistensä keskuu-

nessa yhteishenkeä sekä tukea heidän henkisiä ja taloudellisia perintöjään 3. pykälässä sanotuin rajoituksin.

3. pykälä.

Edellä 2. pykälässä tarkoitettua aineellista tukea voivat saada henkilöt, jotka v. 1939 olivat, tai joitten olisi pitänyt olla henkikirjoitettuja Raudun kunnassa, sekä heidän perillistensä, niin myös yhteisöt, laitokset ja yritykset, jotka toiminnallaan ovat edistäneet säätiön tarkoitusta.

4. pykälä.

Säätiön peruspääoma on 710.000 markkaa. Säätiö on oikeutettu vastaanottamaan testamentteja ja lahjoituksia. Sikäli kun säätiölle kertyy lahjavarjoja, on ne liitettävä peruspääomaan. Peruspääoma on säilytettävä vähentymättömänä ja vain pääoman tuottama tulo voidaan käyttää säätiön tarkoituksiin.

5. pykälä.

Valvontaoikeus Säätiön asioissa kuuluu valtuuskunnalle, johon valitaan 12 varsinaista ja 12 varajäsentä säätiön valtuuskunnan vuosikokouksessa.

12. pykälä.

Säätiön omaisuutta ja asioita hoitaa sen hallitus, johon valtuuskunta valitsee 3 vuodeksi kerrallaan säätiön valtuuskunnan vuosikokouksessa. Hallitukseen kuuluu puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja 3 jäsentä sekä kolme varajäsentä.

Edellisen tilinpäätöksen mukaan muodostuu säätiön peruspääoma seuraavista lahjoituksista indeksineen nykymarkkoina: Raudun Osuuskunta r.l. 50.721,81, Mikkelin tuomiokirkon kolehti 100,-, Eräs tuntematon 0,20, Raudun maamiesseura 100,-, Matti Junni 5,-, Raudun merimiesompeluseura 8,06, Raudun nuorten kristillinen yhdistys 33,34, Raudun vapaapalokunta 1013,33, Raudun hevosystävien seura 217,66, Raudun marttayhdistys 51,10, Eräs tuntematon 220,- eli peruspääoma yhteensä 52470 mk. Sisäasiainministeriön luovuttamia siemenrahasen varoja mk 5.714,11 emme voineet lisätä peruspääomaan, koska ko varat oli määrääjässä saatava säätiön peruspääomaan, joten nämä varat jaettiin muuten opintoavustuksina. Samoin emme saaneet sijoittaa peruspääomaan Ida Ihalaisen perikunnan varoja, koska lahjoituksen ehtona oli, että varat on jaettava heti köyhille opiskelijoille. (Ko lahjasumma oli 700 mk).

Säätiön toiminta on ollut pääasiallisesti säätiön sääntöjen sanelema. On pidetty vuosittain sääntöjen määräämät kokoukset, joissa sääntöjen määrämien asioiden lisäksi on jatkuvasti keskusteltu myös niistä mahdollisuuksista, että säätiön peruspääomaa saataisiin kasvamaan, muuten koittaa aika, jolloin ei ole enää mitään jaettavaa. Kokouksissa on myös käsitelty kaikki säätiölle saapuneet avustusanomukset, sekä toimitettu avustuksien jako siten, että hallitukselle on annettu määräys lä-

hettää avustukset hyväksytyille henkilöille postitse.

Säätiön hallitus puolestaan on hoitanut säätiön rahavaroja ja yleensä säätiön taloutta, tehnyt esityksiä säätiön valtuuskunnalle ja suorittanut kaikki sääntöjen määräämät ja tarpeelliset hoito- toimenpiteet.

Avustuksien saajina ovat etupäässä olleet opiskelijat ja sitten erilaiset yhteisöt.

Niinpä säätiön toiminta-aikana on jaettu avustuksia seuraavasti: opintoavustuksia on annettu kaikkiaan 203 henkilölle yht. 15.900 mk, eri järjestöille, toisille vuosittain, toisille taas eri tarpeitten mukaan jaksottain yht. 13.065 mk, Raudun historiaa avustettu yht. 9.000 mk. Järjestöistä ovat saaneet avustuksia mm: Eteläkarjalaisen Nuorisoseurojen Liitto, Viipurilainen osakunta, Rautulaisten Lehti, Rautu Seura, Räisälän kansanopisto ja 5 eri karjalaisseuraa. Järjestöille myönnettiin avustuksia seuraaviin tarkoituksiin: Karjalan Liitolle toimintansa tukemiseksi, rautulaisten karjalaisseuroille Karjalaan jääneitten vainajien muistokiven hankkimiseksi, Viipurilaiselle osakunnalle ja Suomalaiselle Kirjallisuuden Seuralle Raudun murteen ja muinaistietojen keräämistä varten. Itäisen Kannaksen historiaa varten lahjoitettiin pienehkö summa, jonka vastineeksi saatiin sieltä jo Raudun historiaa varten tarpeellisia tietoja. Raudun historia ei olisi ilman säätiön apua pystynyt ilmestymään, taikka olisi historian hinta noussut kohtuuttomasti, joten moni ei olisi pystynyt sitä hankkimaan. Kaikki avustukset on koetettu jakaa siten, että varat joutuivat tositarpeisiin.

Hakijoiden määrä on ollut tavattoman suuri. Varojen niukkuuden vuoksi ei ole voitu kaikki hakijoita tyydyttää. Haukkumisiakin on tullut. Ei ole jaksettu ymmärtää sitä, ettei säätiön peruspääomaa saa käyttää, mutta vain korot tai muut tulot sen jälkeen kun säätiön muut vakinaiset menot, kuten kokoukshuoneet, kokousmatkat, pienehkö päiväraha (7 mk päivältä), rahastonhoito, tilintarkastus ja monet muut tarpeelliset menot on suoritettu.

Säätiö on osallistunut myös Kar-

jalatalon rakentamiseen siten, että on ostanut yhden 5000 mk suuruisen osakkeen.

Säätiön valtuuskunnan sekä hallituksen jäsenet ovat pitkästäkin matkoistaan huolimatta, jopa sairainakin, osallistuneet säätiön kokouksiin, joissa yhteisvoimin on koetettu edistää säätiön toimintaa.

Säätiön valtuuskuntaan ovat kuuluneet yli 20 vuotta Albert Pulakka, Matti Pulakka, Aleks. Vaskelainen, Kusti Lopenen ja Kaarlo Asomaa, 15-19 vuotta Hannes Ihalainen, Jalmari Ihalainen, Johannes Nuija, Eliina Lopenen, Matti Partanen, Ville Kukkonen, Paavo Jormo ja Antti Karikuusi, lyhyemmän ajan ovat olleet Joos. Sipponen, Matti Pekkanen, Ville Kuppinen, Hannu Hyvärinen, Aarne Olkkonen, Antti Määttä, Elvi Osmala, Kalevi Laitsaari, Tomas Lopenen ja Mikko Kalmi. Valtuuskunnan puheenjohtajina ovat olleet Hannes Ihalainen 3 vuotta ja Albert Pulakka 19 vuotta, valtuuskunnan varapuheenjohtajina Joos. Sipponen 3 vuotta, Matti Partanen 11 vuotta ja Jalmari Ihalainen 8 vuotta.

Säätiön hallitukseen ovat kuuluneet Kaarlo Asomaa, Ville Pietäinen ja Aleks. Vaskelainen 21 vuotta, Matti Junni 19 vuotta, Ville Kukkonen 12 vuotta ja Albert Pulakka 6 vuotta. Lyhyemmän aikaa ovat olleet Armas Lopenen, Kalevi Laitsaari ja Veikko Pietäinen. Hallituksen puheenjohtajina ovat olleet Kaarlo Asomaa 19 vuotta, Ville Pietäinen 3 vuotta ja Kalevi Laitsaari 1 vuoden, varapuheenjohtajina Matti Junni 19 vuotta, Aleks Vaskelainen 2 vuotta.

Säätiön taloudenhoitajina ovat olleet Matti Junni 19 vuotta ja Armas Lopenen 3 vuotta, pitempiä aikoina tilintarkastajina Felix Relander ja Armas Lopenen.

Tähän saakka on toimittu. Intoa ja harrastusta on riittänyt. Kovasti pohditaan, miten saadaan säätiön peruspääoma nostetuksi ja toimintaa jatketuksi vielä kauan.

Sitten lopuksi. Kuten lukijat tietävätkin, on säätiö saatu pystyyn pääasiallisesti Raudun Osuuskunnalta jäljelle jääneitten varojen turvin. Osuuskunnalta jäi Rautuun 9 tonttia ja 2 väliaikaisesti raken-

LENINKILIIKE Ripoa

Muotia parhaimmillaan —
Tervetuloa tutustumaan

Lauttasaarentie 6 —
Helsinki 20 — puh 678507

nettua taloa sekä noin 60 ha hyvää metsää, josta kaikesta saatiin korvausta vain noin 2.500.000 vanhaa markkaa. Mutta jotakin pelastettiin. Onni oli myötä. Osuuskaupan muutamat toimihenkilöt, siitä huolimatta, että heidät oli komennettu yleisiä evakointitehtäviä hoitamaan, itseään säästämättä useita öitä nukkumatta vihollisen tulen alla pelastustyötä tehden saivat pelastetuksi huomattavan määrän tavaroita. Arvokkaimmat arvopaperit pelasti johtaja laukussaan. Pienimpiä arvoiset arvopaperit, obligatiot ja muut, joita oli kaksi matkalaukullista, pelasti sotatoimialueelta Eino Miina Pieksämäelle, jossa Aleks. Vaskelainen niitä

suojele lentokoneilta. Eräs pitkäaikainen toimihenkilö, joka sääntöjen ja lakien mukaan olisi saanut osuuskaupalta eläkkeen, luopui yksinkertaisesti eläkkeestä siitä yksinkertaisesta syystä, että jos kerän kaikki muut osuuskaupan jäsenet joutuivat sodasta kärsimään, niin anteeksiantamaton synty olisi, jos yksi nyt rikastuisi yhteisillä varoilla. Ja kaiken lisäksi ja kukkuraksi te osuuskaupan jäsenet muistakaa, että parhaan palveluksen säätiölle teitte te itse siten, että 100 %:sti maksoitte osuuskaupalle velkanne. Näin yhteistoimin ja yhteisvoimin syntyi Rauta-Säätiö.

JOUKO SIPPONEN:

RAUTU SEURA R.Y.

Jatkosodan jälkeisissä oloissa siirtoväkeä Kanta-Suomeen sijoitettaessa jäivät rautalaiset viimeisimpien sijoitettujen joukkoon. Kun kannakselaisten asukkaat yleensä pyrittiin sijoittamaan yhtenäisille alueille, ei tämä rautalaisten kohdalla sijoituksen viivästyminen johtunut täysin onnistuneesta. Kyllästyneenä odottamaan valtiollaan sijoitusluonnitelmien valmistumista huomattava määrä rautalaisia oli omatoimisesti hankkinut itselleen uuden ammatin, elinkeinon tai maatilan siltä, mistä kukin oli tällaisen löytänyt. Tästä johtuen varsinaisiin rautalaisten sijoituskuuntiin Mikkelin-Joroisten-Pieksämäen ympäristöön sijoittui - vaikkakin valtaosa - suhteellisesti ottaen huomattavasti vähemmän kuin muiden kannakselaisten asukkaiden sijoitusalueille.

Aivan viimeaikaisten tutkimusten nojalla on todettu, että tasavallan alueella on 35 karjalaisseuraa, joiden alueella asuu yli kaksikymmentä entistä rautalaista. On selvää, ettei näin hajallaan sijoitettujen pitäjän asukkaiden yhteydenpito toisiinsa voinut pysyä kiinteänä ja tämä selittää myöskin sen, miksi esimerkiksi Rautu Seura ry:n perustaminen tapahtui vasta niin myöhäisessä vaiheessa kuin vuonna 1957.

»A miks ei myö rautulaista, ko kerra toisetkii.»

Näillä sanoilla alkoi Rautu Seura ry:n ensimmäisen vuoden toimintakertomus. Nämä sanat tai ainakin sama ajatus lienee ollut monenkin Helsingin sijoittuneen rautalaisen mielessä jo aikaisemminkin, ehkäpä ne oli lausuttu ääneenkin, mutta toimeenpano oli aina jäänyt. Kevätkesällä 1957 nämä sanat lausui seuran nykyinen kunniapuheenjohtaja (vuodesta 1969) Ville Pusa ja tällä kerralla kuulijoina olivat henkilöitä, jotka panivat ajatuksen elämään ja varsinkin seuran syntymähetke voitaisiinkin ajoittaa tähän tilaisuuteen 27.5. 1957.

Tilaisuuden läsnäolijat Ville Pusa, Kauko Rastas, Niilo Pusa ja Nuutti Rastas järjestivät tilaisuuden, johon lehti-ilmoituksella kutsuttiin entisiä rautalaisia. Huolimatta kesäajasta tuli ravintola Primulaan 12.6. 1957 yli 40 rautalaista. Kaikki tilaisuuteen saapuneet kannattivat lämpimästi ajatusta rautalaisten yhteisen seuran perustamisesta ja valitsivat

toimikunnan laatimaan luonnosta seuran säännöiksi sekä järjestämään tilat ja ajankohdan seuran perustavaa kokousta varten. Toimikunnan kokoonpano oli seuraava: Ville Pusa, Kauko Rastas, Sulo Ihalainen, Arvi Kiesiläinen, Matti Siitonen, Reino Holttinen, Arvi Vuorikkinen, Niilo Pusa, Helena Monto ja Irja Hakola. Toimikunnan jäsenet Ville Pusa ja Sulo Ihalainen laativat sääntöluonnoksen, joka käsiteltiin toimikunnassa. Tämän jälkeen toimikunta pystyi kutsumaan rautalaisia perustavaan kokoukseen jo syyskuun 5. p:ksi 1957.

Kokoukseen oli mainittuna aikana saapunut lähes 40 rautalaista. Tässä kokouksessa, jossa puheenjohtajana toimi ajatuksen isä Ville Pusa, seuran perustamisesta tehtiin yksimielinen päätös. Toimikunnan laatima sääntöluonnos samoin kuin nimiehdotus "Rautu Seura" hyväksyttiin yksimielisesti. Seuran ensimmäiseksi puheenjohtajaksi valittiin Sulo Ihalainen. Johtokuntaan tulivat valituiksi edellämmainitun toimikunnan jäsenen lisäksi varsinaiseksi jäseneksi Sylvi Paukkunen sekä varajäseniksi Anna Loukola, Aili Sipponen, Mikko Kaatranen ja Jouko Sipponen sekä Hemmo Venesjärvi.

Normaalien, seuran johtokunnalle kuuluvien tehtävien, kuten seuran rekisteröimisen ja muiden virallisten toimenpiteiden lisäksi, katsoi johtokunta tärkeimmäksi tehtäväkseen seuran tunnetuksi tekemisen kaikkien ja tietysti lähinnä Helsingin rautalaisten keskuudessa ja saada jäsenmäärä kasvamaan. Kun seuran toimintamahdollisuudet täten kartoitettiin, voitaisiin seuran toimintamuodot paremmin päättää. Sääntöjen laatijoiden tunnustukseksi on mainittava, että säännöissä oli varauduttu hyvinkin laajoihin toimintoihin ja niinpä ei mitään oleellisia sääntömuutoksia olekaan tarvinnut suorittaa vaikka seuran toiminta on ulottunut erittäin laajalle sekä alueellisesti, taloudellisesti että kulturellisesti. Seuran perustamisesta puhuttaessa ei voida unohtaa sitä myötämielisyyttä, jota vastaperustettu seura sai osakseen Rauta-Säätiön taholta säätiön lahjoittamassa seuralle 10 000 silloista markkaa, joka lahjoitus seuran pienyyden huomioiden oli todellakin merkittävä.

FINN-STROI OY RAKENTAA SVETOGORSKIN

selluloosa- ja paperikombinaatin uudisrakennus- ja laajennustyöt Finn-Stroi Oy:n osakkaina ovat seuraavat suomalaiset rakennusyritykset: Polar-rakennusosakeyhtiö, Haka, Insinööri Oy, Oy Alfred A Palmberg Ab, Rakennustoimisto A Puolimatka Oy, Rakennus- ja Insinööri Oy, ja Yleinen Insinööri Oy.

Antero Pärtilä ja hänen ensimmäinen pirssiautonsa Raudussa 1923/T. Vaskeleinen/. Alemman kuvan auto on vuodelta 1939, jolloin Mannerheim ja Oesch seurueineen vierailivat Raudussa, kuvassa asemalla. /V. Mäkelä.

Vuoden 1958 aikana

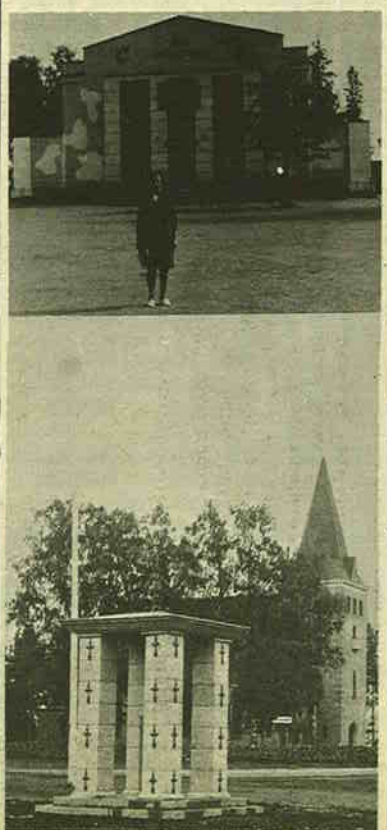
seuran toiminta oli aluksi hapuilevaa, mutta vuoden loppupuolella alkoi hahmottua. Olihan seuran johtokunnassa ja jäsenistössä suuri joukko rautalaisten tapojen, perimätietojen, historian ja laulujen tuntijoita. Niinpä jo tämän vuoden aikana vietettiin tsajuilta, kirkkojuhla sekä "kihu"-pyhä Mikkelinpäivänä. "Kihuista" ei tietenkään voitu järjestää samanlaisia kuin kotipitäjässä, lähinnä kirkkoahon puuttuessa, mutta tunnelma läheneti kuitenkin entistä. Seurakuntasalissa vietettynä eräitä kihuihin liittyviä toimintoja, lähinnä kaha-kointia ja alkoholinkäyttöä ei luonnollisestikaan esiintynyt. Tämän vuoden aikana perustettiin ohjelmatoimikunta, naistoimikunta ja muita toimeenpanevia ryhmiä, joiden avulla melko varaton seura pystyi kehittämään toimintaansa verraten nopeasti. Seuran erittäin aktiivisten naisjäsenten suorittaman vapaaehtoisen työn voitaneenkin katsoa ratkaisevasti auttaneen seuraa ei ainoastaan tälläin, vaan koko seuran viisitoistavuotisen toiminnan aikana. Erikoisesti tämä työ on arvostettava kuitenkin alkuaikoina, jolloin seuran rahavarat olivat käytännöllisesti katsottuna olemattomat.

Huolimatta jäsenmäärän nopeasta kasvusta oli seuran jäsenten mieliala hieman haakea alkutaipaleella. Olihan yleinen käsitys se, ettei tällaisella seuralla ole elinmahdollisuuksia, koska oli odotettavissa mielenkiinnon entistä kotipitäjää kohtaan laskevan seu-

ran sellaisten jäsenten vähentyessä, jotka olivat syntyneet Raudussa ja juurtuneet sinne. Tämä yleinen käsitys löikin leimansa seuran toimintaan v. 1958 aikana ja vielä v. 1959 alussa. Jäsenet kokoontuivat pääasiassa muistelemaan entisiä aikoja, tapaamaan naapureita ja tuttavien ajattelemaan sen enempää seuran tarkoituksia. Tämä asennoituminen ei kuitenkaan tyydyttänyt kaikkia seuran jäseniä. Niinpä seuran johtokunnan jäsen Niilo Pusa alkoi voimakkaan mielipiteenmuokkauksen seuran jäsenistön keskuudessa rautalaisen kansanperinteen taltioimiseksi sekä uuden, laajemman Raudun historian aikaansaamiseksi täydentämään jo aikaisemmin julkaisua "Entinen Rautu"-teosta. Niilo Pusan sitkeän ja intomielisen toiminnan tuloksena onkin pidettävä sitä, että historia-aate sai tulta purjeisiinsa ja historiatoimikunta perustettiin.

Raudun Historian aikaansaaminen

olisi luonnollisestikin ollut ylivoimainen Rautu Seura ry:lle, mutta kun seuran valitsemat henkilöt, lähinnä Niilo Pusa, Matti Siitonen, Kauko Rastas ja muutamat muut saivat asian merkityksellisuuden selvitettyä Rauta-Säätiön ja Rautalaisten pitäjaseuran hallituksille ja näiden lupauksen Rauta-Säätiön varojen käytöstä historian jul-

Vuoden 1656 taistelun muistomerkki ja Raudun kirkko 1938 /Lydia Hämläinen/. Alemmassa kuvassa »Kulttuurikoti» kirkon paikalla 1970/V. Mörsky

kaisukustannuksiin, sai tämä rautalaisten yhteinen suuryritys todella ilmaa alleen ja sitä alettiin toteuttaa. Kansanperinteen tallentamiseksi oli jo tätä ennen suoritettu laajamittainen keräystyö kolmen ylioppilaan voimin rautalaisten keskuudessa rautalaisten asuma-alueilla. Vuoden 1960 aikana suoritettu keräys, joka tuotti puolesta tulosta 4576 mk, osoitti, että entiset rautalaiset ymmärsivät paljon odotettua paremmin rautalaisen kansanperinteen ja rautalaisten vaiheiden tallentamisen arvon. Mainittakoon vielä, että Rautu Seura ry lahjoitti seuran varoista keräyksen ulkopuolella historia-toimikunnalle eri lahjoituksina yhteensä 1040 mk. Vähäarvoista ei ollut myöskään se suuri vapaaehtoinen työpanos, jonka seuran jäsenet uhrasivat keräyksen toimeenpanemiseen.

Seuran toiminta

ei kuitenkaan rajoittunut pelkästään yhteistilaisuuksien järjestämiseen seuran jäsenille Helsingissä. Seura teki 1961 retken Huutokoskelle Joroisiin, jossa Taavi Sipponen seuran käyttöön luovuttamassa "maliisissa" pidettiin illanvietto. V. 1963 seura järjesti ohjelmallisen iltaman Jaalassa, jossa ohjelma muodostui yksinomaan seuran jäsenten toimesta. V. 1964 tapahtui samanlainen retki Lahteen. Tukeakseen Rautalaisten pitäjaseuran nuorisoseuran toimintaa Pieksämäellä Rautu Seura ry yhteistoiminnassa nuorisoseuran kanssa toimeenpani Pieksämäellä ohjelmallisen tilaisuuden, jonka tulot luovutettiin mainitun nuorisoseuran käyttöön. Seura on osallistunut myöskin Rautu-juhliin sekä Pieksämäellä että Mikkelissä, jossa esimerkiksi 1969 juhlien iltajuhlan koko ohjelma oli Rautu Seuran järjestämä.

Seuran ensimmäisistä toimintavuosista alkaen on pyritty harjoittamaan yhteistoimintaa naapuripiirien seurojen kanssa. Eniten tällaista toimintaa tapahtui Entiset Kivennapalaiset ry:n kanssa. Samoin on pyritty solmimaan yhteyttä sakkolalaisiin ja aivan viime aikoina, metsäpirttilaisiin, jotka jo koti-pitäjästäänkin käsin olivat vilkkaassa yhteistoiminnassa rautalaisten kanssa.

Rautalaisen pitäjaseuran kustantama "Rautalaisten Lehti" toimitettiin vuosina 1966-68 Rautu Seuran toimesta. Lehden päätoimittajana toimi tällöin Teuvo Kuorinen ja toimitussihteerinä Sylvi Paukkunen. Lehden taloudenhoitajana toimi Mikko Kaatranen, joka 1968 hoiti myös painatuksen ja postituksen. Myöhemmin lehden toimittaminen huomattiin tarkoituksenmukaisemmaksi siittää taikaisin lehden perustaja- ja kustantajaseuralle. Vaikka "Rautalaisten Lehti" on Raudun pitäjaseuran kustantama, on se kuitenkin ollut

— MEHILÄISHOITOVÄLINEITÄ — — HUNAJAA —

Mehiläishoitajain Hunaja-Osuuskunta

Ullanlinnankatu 1 A 2 — 00130 Helsinki 13 — Puhelin 90/655 558.

ja tulee varmasti pitkään olemaan erittäin arvokas kaikille rautulaisille, ja tästä syystä tulee myös Rautu Seura ry vastaisuudessa tukemaan lehden toimintaa mahdollisimman pitkään.

Seuran jäsenet ovat 1965 - 66 maisteri Leea Virtasen johdolla laulaneet kansanrunousarkistoon rautulaisia kansanlauluja usean tunnin ohjelman, nauhoittaneet samoja lauluja 1967-68 Yleisradiolle sekä seuran kustantamalle äänilevyllä, jolle lauloivat Mikko Kaatrasen säestäessä harmonikalla Ritva Härkönen, Ari Mentu, Sievi Miettinen, Aino Paukku, Matti Siitonen, Aili Sipponen ja Iris Sundström. Yleisradiolle nauhoittivat samalla säestyksellä Kaisa Paltia, Liisa Kiesiläinen, Sievi Miettinen, Aino Paukku, Aili Sipponen, Sylvi Paukku, Ville Nahkuri ja Vilho Kiesiläinen. Samaan ohjelmaan kertoivat Ville Nahkuri ja Vilho Kiesiläinen rautulaisista riijaus- ja häätavoista. Kansanrunousarkistoon ovat rautulaisia kansanlauluja tallentaneet Kaisa Paltia, Liisa Kiesiläinen, Sievi Miettinen, Aino Paukku, Aili Sipponen ja Sylvi Paukku.

Karjalan Liiton 30-vuotisjuhlaan 1970 osallistuvat Matti Siitonen, Liisa Siitonen, Matti Onttonen, Ritva Härkönen, Kaino Ryyppö, Anja Kaasalainen, Seemi Jäske, Ilmi Dyhring, Vilho Kiesiläinen, Aili Sipponen, Adam Nuora, Emmi Nuora, Heikki Hurskainen, Taimi Hurskainen, Teuvo Kuparinen ja Maija Härkönen tanhuaajana. Tanhujen musiikista, samoin kuin lauluryhmän Liisa Kiesiläinen, Veikko Mentu, Kreta Laroma, säestyksestä huolehtivat Mikko Kaatrasen ja Soini Vanhanen. Lipunkantajana toimi Arvi Lopenen. Lippuvartion muodostivat Solja Mentu ja Kaarina Kiesiläinen. Liiton juhlassa 1971 Haminassa oltiin mukana 9 hengen voimin, vunkoiden Virva Kirsin ja Päivi Siitosen osallistuessa tanhukilpailuihin.

Vuoden 1971 toiminta-suunnitelma

sisälsi merkittävän toivomuksen: Oli ryhdyttävä suunnittelemaan seuralle lippua ja palkitsemismenetelmiä. Kokouksessaan 21.9.1971 johtokunta saikin hyväksyttäväkseen Eero Jäsksen työryhmän esityksen seuran lipuksi ja lipun sekä palkitsemismenetelmien säännöiksi. Näistä hyväksytyistä säännöistä otteita seuraavassa:

1.1.-Rautu Seura ry:n lippua käytetään samanaikaisesti Suomen lipun kanssa yleisen tavan mukaisesti omissa tai niissä muissa juhlatilaisuuksissa, joihin seura osallistuu.

Lippu muodostuu 120 x 142 cm suuruisesta kankaasta, jonka värit ovat Raudun pitäjän värejä, yläosa punaruskea ja alaosa vihertävän sininen. Lisäksi on lipun tangon puoleiseen ylänurkkaan kiinnitetty

valkoinen nauha, johon on punaisella kirjailtu sanat RAUTU SEURA ry.

1.4.-Pienoislippua käytetään mm seuran toimielinten tilaisuuksissa pöytälippuna yhdessä pienikokoisen Suomen lipun kanssa.

1.5.-Pienoislippu voidaan luovuttaa yksityiselle henkilölle tai yhteisölle.

2.1.-Vakiintuneen käytännön mukaisia ja kokoisia isännän viirejä toimitetaan halukkaiden saataviksi seuran lipun väreihin valmistettuina.

3.1.-Seuran jäsenmerkki muodostuu kullatulle pyöreälle metallille muotoillusta R-kirjaimesta. Niitä rautulaisia varten, jotka eivät ole seuran jäseniä, valmistetaan hopeoituja merkkejä.

3.2.-Seuran ansiomerkkejä on kolmen asteisia: pronssisia, hopeaisia ja kultaisia. Ne muodostuvat seppelöidystä jäsenmerkistä. Ansiomerkkin myöntää seuran johtokunta tunnustuksena ansiokkaasta ja uhrautuvasta työstä rautulaisuuden ja seuran tarkoituserien hyväksi. Ansioiden lisäksi edellytetään, että saadakseensa hopeaisen merkin on asianomaisen kuuluttava seuraan vähintään 10 vuotta ja kultaisen vastaavasti 15 vuotta. Ansiomerkkin saaneista pidetään luetteloa.

4.1.-Rautu Seura ry:n johtokunta on päättänyt perustaa seuran jetonin luovutettavaksi henkilöille ja laitoksille tunnustukseksi tai huomaavaisuuden osoitukseksi järjestötyössä ja osallistumisessa sekä taloudellisessa ja aatteellisessa tuki-ym toiminnassa.

4.2.-Seuran tunnuksella varustettua jetonia valmistetaan kolmea astetta: pronssinen, hopeainen ja kultainen.

5.0. - A d r e s s e p a l v e l u. Seuralla on oma adressi, jonka tarkoituksena on jäsenpalvelun lisäksi järjestön tunnetuksi tekeminen yhteiskunnassa.

Seuran jäsenmäärä oli toisena toimintavuonna 75, nousten sitten noin 25 vuosivauhtia, kunnes päästiin tuonne 140 paikkeille, jossa se on sitten pysynyt. Johtokunnan puheenjohtajina ovat toimineet Sulo Ihalainen 1957-59, Niilo Pusa 1960, Reino Holtinen 1961, Teuvo Kuparinen 1962-63 ja 1967-70, Matti Siitonen 1964-65 ja 1971, Arvi Kiesiläinen 1966 ja Eero Jäske 1972-. Varapuheenjohtajana ovat toimineet Kauko Rastas 1957-59, Reino Holtinen 1960, Teuvo Kuparinen 1961 ja -66, Arvi Kiesiläinen 1962-65, Matti Siitonen 1967-70 ja 72- sekä E. Jäske 1971. Lisäksi ovat johtokunnassa toimineet Ville Pusa, Niilo Pusa, Irja Hakola, Helena Monto, Arvi Vuorikinen, Sylvi Paukku, Anna Loukola, Mikko Kaatrasen, Hemmo Venesjärvi, Aili ja Jouko Sipponen, Soini Lattunen, Veikko Heino, Siiri ja Arvi Lopenen, Esko Joro, Lempi Nykänen, Aino Paukku, Nuuti Rastas, Elli Akkanen,

Taimi Hurskainen, Kauko Heino, Olavi Hiilosvuo, Tuulikki Holtinen, Liisa ja Vilho Kiesiläinen, Aleks Koskinen, Lea Lahtinen, Kaino Ryyppö, Helmi ja Bertta Lemmetty, Arvi ja Matti Onttonen, Veikko Mentu ja Taimi Hälvä. Sihteerin tehtäviä ovat hoitaneet Matti Siitonen 1957-58, Anna Loukola 1959-60, Arvi Kiesiläinen 1961, Aino Paukku 1962-66, Irja Hakola 1967, Liisa Kiesiläinen 1968-70 ja Matti Onttonen 1971-. Rahastonhoitajina ovat olleet Irja Hakola 1957-59, Siiri Lopenen 1960-62, Jouko Sipponen 1963-67, Soini Lattunen 1968-70, Liisa Kiesiläinen 1971 ja Matti Siitonen 1972-. Tilintarkastajina ovat toimineet mm Paavo Härkönen, Onni Porola, Väinö Rahikka, Mauno Metsola, Ville Nahkuri ja Mikko Mervasto. Edellä mainittujen lisäksi lähinnä naistoimikunnassa kunnostautuneista mainittakoon Alma Härkönen, Taimi Kiesiläinen, Maria Paukku, Taimi Nissinen, Hilja Köninki, Amalia Hänen, Kaisa Paltia, Liisa Siitonen, Lahja Raelouhi, Hilma Ritvanen, Taimi Härmälä, Emma Paljakka, Irja Hakola, Kreta Laroma, Anja Kaatsalo ym.

Karjala lehdessä julkaistavat pitäjälitteet nähtiin seuran piirissä myös rautulaisille osoitettuna haasteena. Kun kuultiin, etteivät Rauta-Säätiö ja Rautulaisten pitäjaseura ry olleet kiinnostuneita asiasta, päätettiin, että Rautu Seura ry ottaa vastuum Rautu-liitteen julkaisuun liittyvistä asioista. Käytännön suorittajaksi pyydettiin E. Jäske, jonka lisäksi Matti Siitonen antoi osoitteensa käytettäväksi. Asia saatettiin julkisuuteen eri tilaisuuksissa ja lukuisin lehdistökirjoituksin. Lisäksi lähetettiin toista sataa kirjettä aineistopyyntöin eräille yhteisöille ja yksityisille henkilöille sekä käytiin suorittamassa haastatteluja. E. Jäske suoritti tehtävän ansiokkaalla tavalla ja lopputulokseen ollaan seuran taholla tyytyväisiä.

Vakiintuneiksi toimintamuodoiksi ovat muodostuneet ohjelmoitu vuosikokous, virpojuhl, saju- ja tarinailat, Mikkelikihut ja pikkujoulu. Lisäksi on harrastettu kansantanssien, kansanperinteen tallettamista yms. Pyritään myös siihen, että seuran järjestämiin tilaisuuksiin tulisivat kaikki rau-

Larin Paraskesta kirjoittaa Rautulaisten Lehdessä 12/59 Maria Onttonen mm seuraavaa:

Kun Raudun kirkonkylästä matkasi kumpuilevassa maastossa olevaa maantietä Sirkilänsaaren suuntaan, tuli 9 km:n päässä vastaan pieni oja, jonka yli oli rakennettu silta. Se oli Mustaoja. Aivan siinä vieressä, ojan yli mentyä oli Palkealan kirkko ja ojan toisella puolella, tulosuunnassa Palkealan hautausmaa.

Monen matkustajan kulku johti tähän pyhään, luonnon kauniiseen kalmistoon. Sen erotti muusta ympäristöstä mukulakivistä rakennettu kiviä, jossa oli pieni portti. Matkailija näki siellä täällä vaatimattomia muistomerkkejä ja kukkivia hautakumpuja, joita vainajien omaiset olivat vaalineet. Pääkäytävän oikealla puolella, keskellä kalmistoa näkyi harmaasta kivistä hakattu muistomerkki, johon on muovailtu kummun alla lepäävän muotokuva. Matkustaja lähenee hiljaisiin askeliin ja lukee muotokuvan alla olevan tekstin:

Runolaulaja Larin Paraske synt. 1833 kuollut 1904.

Tuulet toivat runovirret, ahavaiset antelivat. Meren aaltoiset ajoivat, Meren tyrskyt työntelivät.

Puusepäntiike PERTTI IHALAINEN

79600 JORONEN puh. 176

Ovia, ikkunoita, komeroita ja keittiökalusteita

tulaiset jäsenyydestä tai asuinpaikastaan riippumatta.

Kuluvana vuonna

seura järjestää R a u t u l a i s t e n j u h l a 15:n Helsingissä elokuun 19.-20. päivinä. Lauan-taina 19. pnä suoritetaan seuran lipun vihkiminen karjalaisten majalla Jollaksessa klo 14.00 alkaen. Sitten järjestetään edullinen osallistuminen meriristeilyyn klo 16.00-19.00. "Muistat sie viel"-ravintolailtaa vietetään klo 20.00 alkaen. Sunnuntaina osallistutaan jumalanpalvelukseen Tempelliaukion kalliokirkossa klo 10, jonka jälkeen suoritetaan kunnianosoituksia muistomerkkeillä, muunkansan tutustuessa ravintopuoleen ja käsitöiden näyttelyyn suomalaisella Kauppakorkeakoululla, jossa alkaa pääjuhla klo 14.00. Tämän juhlan ohjelmasta mainittakoon puheet, pitkävirsut, tanhut, yhteislaulut ja seuran ansiomerkkien jakko. Kaiken kansan yhteislaulua on tarkoitus esittää orkesterin kanssa yhteisesityksenä ja esitettävistä kappaleista ovat mm "Olet maamme armahin" ja "Oi niitä aikoja". Orkesterin täydennykseksi toivotaan paljon rautulaisia instrumentteja. Näihin tilaisuuksiin toivotaan kaikkien rautulaisten ystävien osallistuvan.

Rautu Seura ry:n viidentoista vuoden aikana jatkuvasti kehittyneen toiminnan kantavana voimana on pidettävä jäsenistön todella lämmintä kotiseuturakkautta, jäsenistön uhrattavaa aktiivisuutta ja sitä, että jäsenistö on osannut valita keskuudestaan henkilöitä, joitten tarmokkuus ja energisuus on aikaansaanut kaikki ne saavutukset, joihin seura on taipaleellaan pystynyt.

Siinä lepäsi suurin kansanrunoilijamme, jonka laulamia runoja on muistiin merkitty 33.000 säettä. Hän oli syntynyt Metsäpirtin Vaskelassa ja siellä myös vanhuutensa päivät viettänyt. Helsingissä, laulunystävien piirissä oli hän viettänyt elämästään kymmeniä vuosia.

Vuonna 1911 8.8. paljastettiin Etelä-Karjalan nuorisoseurapiirin toimesta tämä muistomerkki. Juhlatilaisuus oli koonnut paljon kansaa monesta pitäjistä. Paljastuspuheen piti kannakselainen kirjailija Mikko Uotinen. Palkealan kansakoulun pihassa oli rikasohjelmainen muistotilaisuus, jossa mm rautulaiset runolaulajat Anni Paakkinen Orjansaarelta ja Tatjaana Pahomov Sunikkalasta esiintyivät, laulaen useita kansanrunoja. He aloittivat kuin anteeksipyytään:

"Ei myö tänne ilman tultu, meitä vaati Falinin Pekko Kermisen Juhon keralla.

Omat on virret oppimani omat saamani sanaset, tiepuolista tempomani, risukoista riipomani, kanervikoista katkomani, vesoista vetelemäni."

Juhlayleisö kuunteli henkeään pi-

dättäen heidän laulujaan ja vaati useita esitettäväksi uudelleen. Muutakin ohjelmaa oli runsaasti. Raasulin voimistelijat esittivät useita voimisteluesityksiä Aleks. Klossnerin johdolla ja näytelmän "Pärtytyn yö".

Vuonna 1918 6.8. Raudun nuorisoseurat muistivat runolaulajaa kunniakäynnillä hänen haudallaan. Il-tajuhla Larin Parasken merkeissä oli myös Palkealan kansakoululla. Siellä mm Antti Silo ja Aap-ro Nuija esittivät kaksinlaulua: "Lännen maille aatokseni rientää..."

Käydyt sodat eivät muistomerkkiä vahingoittaneet. Kun tämän kirjoittaja 1944 12.6. viimeksi poistui paikalta, jäi muistomerkki siinä eheänä.

"Nyt mä lauluille rupean, virren töille työntelemmä. Etsin virret virsikoista, kosken kuohuista kokoan. Laulut loihdin Laatokalta, lakkapäistä lainehista."

Saman lehden numerossa 3/69 kirjoittaa Juho Tuokko mm:

Oi kesä! 1911 elokuu. Ympär Rautun pitäjää levis tieto jot Larin Parasken hautapatsas paljastettua Palkielan hautaumal.

No nytkö Larin Paraske ol kaikkiin kuuluisin laululiekka, ni pit-hä sitä miunki päässä sin patsuan paljastusjuhlii.

Aitiin ol nähtki Parasken Rautun kirkol oikein kansallispukui-sen, niinko sinä aikaan ruukattiin. Issäin ol kuult Parasken laulavan-kii erräis häis täl viisi:

-Mie uon laulaja Larin Paraske, mie uon virsien vetäjä, lettiniska leilettäjä. Niin on mulla virtosii, kuni seinäkirtosii..

Siihen aikua ei olt polkupyörii ja hevosel eivät nuoret miehet kehanniet lähti ajamua tuollasi 15 kilometriin matkol. Myö mäntii poikasakis Kärsälästä Palkielua niinko tupone tuul...

Oi kaunis ja lämmin suntakpäivä. Rahvasta kokkuontu aika riskist sin Larin Parasken hauval. Päiväpaistien kultua olliit kujaset täynnä ja hopijua tanhuvaist. Patsuan paljastuspuhien pit opettaja J.P. Kokko. Myöskii pit siel oikein hyvän puhheen tulisieluine Kannaksen suurpoika Mikko Uotinen. Jos Mikko jylis juhlatilisel paatoksel, ni kansa ei henkijä vetänt, jos Mikon silmänurkas kiils kyynele ni nenäliinoi vilahtel siel ja tiäl yleisönki joukos.

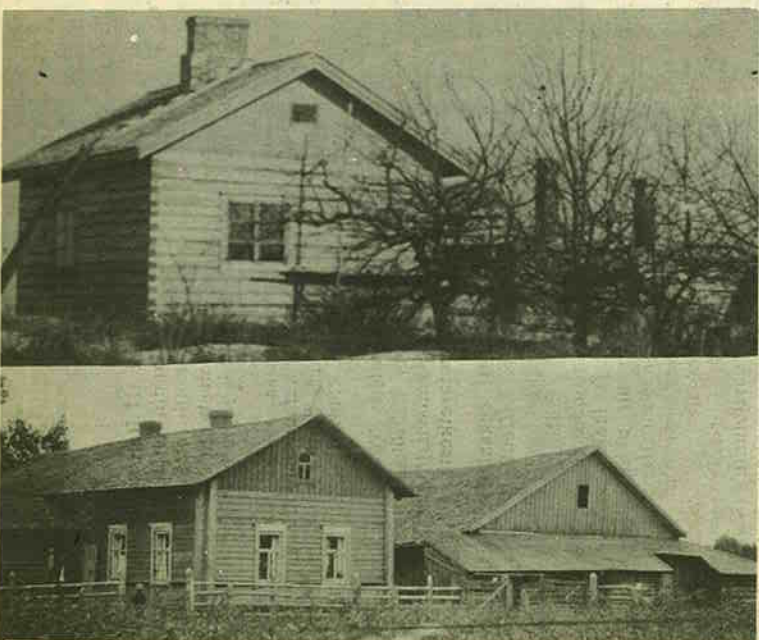
Sen hetken mie muistan niin kauan ko elän. Ruhtinaitten hauvoil meikäläine käyp harvoin.

Sin jäi leppiämiä meijän seuvun suur ihminen. Pettäikköhumis hiljaa suvises tuules ja pienet linnut visersiit oikein sorjast suuren laulajan hautakummun luon.

*

V. 1950 pystytettiin Helsinkiin nykyisen Finlanditalon viereen sijoittuva kuvanveistäjä Alpo Sailon muovaama Larin Parasken patsas. Sen äärelle ovat monet matkailijat suuntautuneet. Muun muassa Palkealan Nuorisoseuran viimeiseksi toimintatapahtumaksi muodostui tervehdyskäynti patsaalla lokakuussa 1958.

— Ain on sijal vikko, millo on mua jläs, millon kärsä kipiä. (Rautu)

Määttäsen tupa kujineen Varikselassa 1939 alemmassa kuvassa /Suomen Kansallismuseo/ ja Määttäsen asevelitalo Varikselassa 1943 /E. Jäske.

VAALIMOIN ÄMMÄSTÄ

Lähellä Raudun rajaa Vaalimoin kylässä asui ja vaikutti kautta maan kuuluksi tullut selvänäkijä. Tämä mummo ennusti korteista povaamalla kädestä sekä viinapullon läpi katso-malla, kertoo Eino Rahikka ja jatkaa: »Minä en omakohtaisesti al-kuunkaan uskonut tämän povaajan ja ennustajan lahjoihin tai tietäjän ominaisuuksiin ja siksi olinkin kiin-nostunut menemään hänen luokseen en vain ennustettavaksi, vaan saa-maan myös selvä siitä, millä tavalla ämmä hankki kansan suosion ja en-nustajan maineen.»

»Kiinnitin hevoseni ämmän mö-kin ikkunan alle ja astelin sisäl-le. Ämmä oli nukahtanut, eikä kuullut tuloani. Pirtti oli pieni ja puutteellinen sekä siivoamisen tarpeessa. Sängyn ohella oli huo-neessa pöytä, kaksi lyhyttä penk-kiä ja pari huonoa tuolia. Avasin myös toisen huoneen oven ja se oli sisustamaton, paitsi lääke- ja myrkyaineita sisältävä kaappia. Palasin takaisin tupaan ja kolisut-telin ämmän hereille. Ennustami-sen asemasta jouduin kuitenkin aluksi puoleksi tunniksi todelli-seen ristikuulusteluun.

Kun olimme asiat puolin ja toi-sin selvittäneet, tiedusteli pova-ri, onko minulla viinaa, sillä vii-napullon läpi hän paraiden näkee tulevaisuuteeni. Eihän minulla ol-lut, mutta lupasin maksaa viinan hinnan, kun hän ennustaa omasta pullostaan, kuten tehtiinkin. Mum-molla oli viinapullo oikeassa kä-dessä ja vasemman käden nyrkin rystyillä ja sormilla, jotka hän piti auringon ja pullon välissä, hän muodosti ihmeellisiä kuvioita ja palloja pöydälle, ennustaen mitä milloinkin keksi tai muisti minun kertoneen...

Jos ennustajalla olisi ollut vä-hänkin tietäjän lahjoja, olisi hän huomauttanut minulle kertoneeni lukuria asioistani, renkinä Har-seilla olosta, mökkiläisen kodis-tani ja siellä olevasta lehmästä ja hiehosta. Olinhan todellisuudessa Mäkrältä vauraan talon isäntä, jon-ka kodissa oli suuri karja...

Sai sen käsitöksen, että hänellä oli hyvä muisti, vilkas mielikuvi-tus ja erittäin hyvä hoksamistai-to. Näitä ominaisuuksia hyväksi käyttäen haastattelun ohella hän sai kuulun ennustajan maineen, varsinkin kun melkein jokainen asiakas kertoi ensin haastattelus-sa elämäntarinansa ja asiansa, jo-ta varten oli ämmän luokse tullut. Ämmän oli näin ollen helppo laa-tia sopiva ennuste herkkäuskoisel-le asiakkaalleen...

Mutta kyllä ämmän taidoista oli-tiin toistakin mieltä. Antakaamme puheenvuoro asiasta myös Emma Aarnisalolle, Adam Nuoralle ja Matti Pulakalle:

Emma Aarnisalo kertoo: »Eräs isäntä Käräälästä kertoi, että kun heidän tyttärensä tuli äk-kiä sellaiseksi kuin vähän höl-möksi niin hän päätti mennä Vaa-limoin ämmän luokse kysymään neuvoa. Hän oli kuullut, että jos tahtoo oikein omin silmin nähdä, mitä on tapahtunut, pitää viedä pullo pirtua mukanaan. Niin va-rustettuna hän sitten menikin Vaa-limoon ja selitti asiansa ja antoi

pullonsa ämmälle. Sitten hän ker-toi oikein säikähtäneensä, kun sii-hen pullon kupeeseen ilmestyi se heidän talonsa kuva ja siihen nur-kalle oli tehty lekko (nuotio). Sil-loin sen tytön isä juoksi siihen luokse ja alkoi potkia niitä tulisia kekäleitä hajalle toruen samalla lapsia sellaisesta leikistä. Ämmä selitti samalla, että tällaisesta ta-pauksesta se tyttö on säikähtänyt ja neuvot menemään kylvettäjäl-le. Siellä Raudussa oli nimittäin sellaisia mummoja, jotka poistivat kylvettämällä saunassa säikähtä-misestä johtuneet sairaudet eten-kin lapsilta. Niin kävi nytkin, että kun kylvettäjä haettiin ja temput tehtiin, tyttö parani täysin.

»Erään Kaisan mies oli kadon-nut kapinatalvena ja Kaisa päätti mennä kysymään asiasta Vaa-limoin ämmältä. Hän alkoi kuiten-kin ensin vähän kokeilla ämmän taitoja ja sanoi että "mie oon sel-lainen vanha piika ja tuloin ottamaa selvää, jot vieläks mie saan mie-hen". Mutta kun ämmä viskasi ta-pansa mukaan kortit pöydälle, niin niitä katseltuaan hän sanoikin, että "mitä sie uot tult miul valehtelem-maa, ko sie uot naimisis ja siulon kaks lastaki, joist tyttö on van-hemp ja poika nuoremp. Sie asut petäjämetsän reumas ja aamuau-rinko paistaa keittiös ikkunast sis-siä". Tämä oli kaikki aivan totta, mutta Kaisa ei kertonut, mitä äm-mä sanoi hänen miehestään.

Adam Nuora:

»Vaalimoin ämmä oli kuuluisa selvänäkijä, joka tiesi kysyttäes-sä monet varkausatiasiat yms. Ol-lessani Nurmijärvellä ratapolkyn vestossa tapahtui, että kerran ke-väisenä sunnuntaiamuna kauppias Lius sanoi lähtevänsä viemään ta-varoit Vaalimoin ämmälle. Pyys-in mukaan ja yhdessä lähdettiin-kin siitä metsän poikki kävelemään mökille. Kun menimme sisälle, keitti mummo meille kahvit ja kas-kuilitin siinä, jolloin mummo mak-soi tavarat ja muuta sellaista. Sitten minä kysyin, että vieläkö olette povailut. Hän vastasi sii-hen, että kyllähän minä joskus olen katsonut korttiloistakin, mut-ta eihän niistä aina apua ole. Sit-ten hän sanoi, että mitäs teillä on mielessä, kun eihän teillä ole mi-tään asiaakaan. Myönsin sen mut-ta pyysin jotain kuitenkin minulle kertomaan. Hän otti silloin kortti-pakan ja siitä heften sekoiteltuaan sanoi, että koskettakaapa tuota nyt. Ojensin käteni ja tunsin kuin säh-köiskun käyneen lävitse. Sitten hän pani sen pakan pöydälle, nos-tellen siitä kortin silloin tällöin toiseen pinoon samalla kertoen mi-nulle tapahtunutta. Ensin hän kertoi menneitä asioita, jotka olivat ai-van prikulleen totta. Sitten hän ru-pesi kertomaan tulevia, sanoen mi-nun olevan vielä poikamiehen, jo-ka kyllä tunnette tulevan vaimon-ne jne. Kun hän sanoi meidän saa-van kolme lastakin, alkoi minua hiukan naurattaa. Silloin hän sa-noi, että ettekö usko. Katsotaan auringosta. Samalla hän otti pie-nen peilin ja suuntasi sen aurin-koon suunnaten sen valon sitten seinälle. Siinä näkyi kyllä kaksi aikuista ja kolme lasta heidän vä-lissään nilkosillaan. Itseni tunsin siitä hyvin, mutta en esimerkiksi

ARVO WESTERLUND OY

ANNANKATU 25 • 00100 HELSINKI 10 ☎ 640 001

tulevaa vaimoani. Kertoihan hän sitten vielä muutamkin mm tulevis-ta kovista ajoista kunnes sanoi, että nyt täytyy lopettaa, sillä mi-nulle näyttää tulevan muita vie-raita. Kysyin sitten mitä tämä maksaa, jolloin hän sanoi, ettei hän mitään määrää koskaan. Mitä kukin haluaa maksaa, niin sillähän se on selvä. Annoin hänelle kolmen neljän tunnin tuntipalkan verran rahaa ja lähdimme pois. Kun sit-ten pääsimme siihen tienvarsive-räjälle, tuli meitä vastaan mies ja nainen, jotka kääntyivät mene-mään mökille, joten tiesihän mum-mo senkin tapahtuvaksi. Kaikki mi-nulle puhutti myös toteutui aika-naan.

»Kerran hävisi naapureiltamme hevonen ja luultiin, että se varas-tettiin. Mentiin kuitenkin kysymään Vaalimoin ämmältä asiaa, jolloin hän sanoi hevosen olevan siinä ja siinä metsässä kymmenien kilo-metrien päässä ja sieltähän he-voenen löytyi.

Matti Pulakka:

»Tämän vuosisadan alkupuolella liikkui paljon tarinoita kansan-suussa Vaalimoin ämmästä, suu-resta tietäjästä. Myös sanoma- ja aikakauslehdissä oli kirjoituksia hänestä. Ei liene pahitteeksi, jos vielä kerron yhden tositarinoksen hänestä. Se oli yli neljäkymmen-tä vuotta sitten huhtikuussa, kun tämän kirjoittajan kotona vilja-aitasta oli varastettu viljaa he-voskuorman verran. Teimme si-tä heti ilmoituksen etsivään osas-toon. Sieltä tulikin heti mies tut-kimaan asiaa. Lumi oli sulanut pellon pientareilta, joita myöten kuljetus oli tapahtunut, niin ettei jäljistäkään voinut mitään päätel-lä. Ei siis saatu mitään selvää. Sattui silloin tulemaan Voi-Aata-mi, kotoisin jostain Sakkolan puolelta. Hän oli selvittänyt useita tällaisia juttuja. Siinä pitää vain vähän taikoa ja suorittaa konste-ja, kehui hän. Sanoin, että koeta pois. Jos onnistut, niin maksan hyvin. Hän asettui keskelle lat-tiaa, höpösi joitain taikasanoja, kiemurteli ruumistaan, pisteli sit-ten toista kättään, milloin toisen käden alitse milloin haarojen vä-litse, joskus myös olan yliitse. Jos-kus kuului myös pakoputken ään-nähdyksiä. Kun siinä pari kolme minuuttia oli mennyt, alkoi ukko hiekeytyä. Sanoi nyt temppujen riittävän, sillä sähkö oli kuulema niin kova, että ikkunatkin vapise-vat. Nyt kahden päivän kuluessa tulee varas ilmoittautumaan ja pyytämään anteeksi, siitä ei mi-hinkään päästä, puuskutti ukko. Me pidimme hänen touhujaan leikkipelinä. Eikä sitten varasta kuulunutkaan takaisin, joten aloin houkutella isää Vaalimoin ämmän luo. Isä lähtikin seuraavana aamu-na, mutta viinaa oli kotona vain va-jaa pullo. Isä otti sen mukaansa. Isän mentyä sinne ja esitettyä asi-ansa, oli ämmä kysynyt, että ha-luatteko nähdä sen varkaan kuvan. Isä sanoi, että kyllä vain. Ämmä oli sanonut, että kuvan saantiin pitää olla täys pullo viinaa. Nyt siitä ei voi tulla riittävän selvää. No il-mestyihän se kuva, mutta ei ollut aivan selvä. Isä sanoi, että mata-la pyöreänaamainen mies siihen ilmestyi, mutta isä ei jaksanut tuntea, kun ei ollut edes laseja matkassa. Nyt sitten ämmä ru-pesi selvittämään miten varkaus oli tapahtunut ja hän selvitti sen sa-nantarkasti näin. Ne varastetut viljat olivat valmiiksi säkitettynä, paitsi kahteen säkkiin varas otti ruista salvosta. Hevonen rekineen oli varattu viereisen pellon reu-naan. Viljat oli siis aitasta kan-

Matkamies (-nainen) »viijentien» risteyskässä Orjansaareissa 1938/Helga Mäkelä./Yläkulmassa Kuolemanlaakson maastoa 1939/Metsola.

nettava tien yli lähellä odottavaan rekeen. Sitten varas ajoi kuorman likellä olevaan taloon ja pysäytti siihen. Ämmä selitti aivan tar-koin, millaisella paikalla ja mil-lainen se talo oli. Edelleen äm-mä selitti, että varas ei uskalta-nut pitemmältä tähän pysähtyä, koska näin lähellä saattaa helpos-ti tulla ilmi. Vaan jatkoi hän mat-kaa muutaman kilometrin toiseen kylään erään sukulaisensa luo. Tämänkin talon ämmä tarkoin se-litti, millainen ja millaisella pai-kalla se oli. Vielä ämmä selitti, että tähän taloon varas meinasi kuormineen pysähtyä joksikin ai-kaa, mutta talon väki tiukkasi jyr-kästi, että viljat on vietävä pois, he eivät varastettua tavaraa salli kotonaan. Ja taas oli lähtö kolman-teen paikkaan. Sitten oli viljat kul-jetettu noin kilometrin päässä ole-vaan vanhaan autioon perunakuo-paan. Sieltä taas uusi omistaja pian ne varasti ja vei mennessään. Alkuperäinen varas löysi enää vain tyhjän kuopan. Mihin nämä viljat

sitten joutuivat, sitä ei Vaalimoin ämmä enää pystynyt tietämään. Sen verran oli suuri tietäjä kum-minkin sanonut, että voi mennä pitkän aikaa, ennenkuin tämä juttu on täysin selvä. Ja mitään korva-uksia tuskin koskaan saatte. Näin siis tämän varkausatian selvitti Vaalimoin ämmä. Kuluikin sitten aikaa kolmatta kuukautta, kun va-ras palasi kotiinsa käymään. Saa-ttiin se tietää erään hyvän naapu-rin ansiosta. Saimme heti yhtey-den etsiviin ja varkaan kiinni. Kuulusteluissa syylliseksi epäil-ty ilmoitti varkauden tapahtuneen aivan prikulleen samalla tavalla kuin Vaalimoin ämmä sen oli jo asian alkuvaiheissa kertonut. Ei edes pienintä poikkeusta kerto-musten välillä ollut. Aivan samat kertoi syytetty kihlakunnan oikeu-dessa. Oikeus tuomitsi syytetyn linnaan kuudeksi kuukaudeksi var-kaudesta. Loppujen lopuksi saim-me korvausta viljoista, uudenpuo-leisen polkupyörän.

LIHAKAUPPA ANTTI HONKANEN

Hakaniemen halli n:o 4—8 HELSINKI

Palveluterveisin puh. 771 005

KULJETUSLIKE H A U H I A O Y

OMIST. EINO ja VILHO HAUHIA, Lahti

Kuljetuksia linjalla Heinola—Hanko, myös ulkomaille.

Inkerin Erikospataljoonan upseereita majoittuneena Suomenmänn kansakoululle 1919-20. Istumassa vasemmalta: luutn. Hinkka, kapt. Tirranen, ev. Elfengren, vänr. Eonsuu ja vänr. Kuusela. /V. Nahkuri.

PALVELEMME TEITÄ LAHJAPULMISSANNE:

Olemme hankkineet A4 kokoisia pehmustettuja esittely-, adressi-, asiakirja- yms. käyttöön sopivia mustia ja valkoisia Rautu-Seura-nimel-ä tai ilman varustettuja kansioita 10,—, Rautu-merkkejä 3,—, adressi ja kuori 2,—, Rautu-jetoni pronss. 20,—, hop. 50,— ja kultaa 100,—. Toimitamme myös seuramme Rautu-pöytälippuja 15,—, ilman marmori-jalustaa 8,—. Sen värit ovat vaakasuorina kaistoina yläpuoli rusappa ja alapuoli sininen elo pitävävärime. Samoihin väreihin valmistettuja isännän viirejä saa 40,— hintaisina. Kansanlauluja Raudusta sisältävä äänilevy »Mennun Hessu» maksaa 8,— mk. Lähetysliikkeen lisäpostimaksut. Tiedustelut Rautu Seura ry:n toimihenkilöiltä, erikoisesti Liisa Kieseläisen Naapurint. 3aE34 Hki 94 tai M. Siitonen Karistiment. 2A25 Hki 92.

TALOUS...

MAATALOUTTA

Kansamme ollessa sidottuna Venäjään ei Raudun maatalous päässyt kehittymään siten, että olisi kohottanut maanviljelijäväestön hyvinvointia. Käytiin paljon rahdin ajossa ja asioimassa muutenkin Venäjän puolella ja siten saaduilla rahoilla ostettiin viljaa, jauhoja, leipää ym kulu-tustarvikkeita. Omien peltöjen viljelys ei herättänyt paljonkaan mielenkiintoa. Rajan tultua suljetuksi täytyi kiinnittää voimakasta huomiota maatalouden kehitykseen. Tapahtui-kin valtavaa nousua mm peltoviljelyksessä. Kehityttiin ammatissa, ja

lostettiin viljelyskasveja, hankittiin maataloustyökaluja jne. Kun 1920 oli yli 6 kk ikäisiä sikoja 515 kpl, oli niitä 1939 1020 kpl ja samana vuonna myytiin n 13.000 porsasta, osoittaen kehitystä karjatalouden puolella. Perunasato nousi 8.000sta kg hehtaarilta 15.000-28.000 kg:aan, ruis noin kaksinkertaiseksi entisestään. Viljelyskasvien joukkoon ilmestyi 1938 sokerijuurikas. Sitä viljeltiin 1939 77 hehtaarin alalla. Mutta säilytettiin toki vanhojakin viljakasveja joista seuraavassa kerrotaan tatarista.

MIKKO RASTAS:

TATTARIN VILJELYSTÄ

Vanhat parrat päättelivät pääsiäsaamun säästä, tuleeko suotuista tatarin kasvukesä. Jos aurinko paistoi kirkkaasti, oli tulossa hyvä tatarikesä, jos taas aamu oli pilvinen, ei kannattanut kylvää tattaria ollenkaan. Yleensä kylvettiin tattari sellaiseen kuivaan maahan, jossa eivät muut viljat kasvaneet. Vanhat sanoivat, että tattari pitää kylvää niin harvaksi, että lammas sopii vuohineen sinne korsien väliin makamaan. Niin tehtiinkin ja korsi kasvoi paksuksi, mutta oli aika hauras. Kasvaessaan tattari versoi sitten kovasti, jolloin latvapäätt takertuivat toisiinsa. Kun viljelmän reunasta nykäisi, heilahti silloin koko kasvulautta. Tattarin kukinta-aikana sattunut ukkosen ilma saattoi kukat mustiksi, eikä sinä kesänä saatu siitä satoa. Kun viljely onnistui ja tattari valmistui, se niitettiin sirpeillä. Sitten siitä tehtiin lyhteitä ja pantiin ne viisikoille tai kymmenikoille kuivumaan. Viisikossa oli neljä lyhdettä jalkoina, viides hattuna, kymmenikössä kahdeksan jalkoina ja kaksi hattuna yhteen sidottu-

na. Ulkokuivauksen jälkeen vietin tattarilyhteetkin riiheen, jossa ne asetettiin ylös parsille ja pantiin riihi lämpiämään. Kuivumisen jälkeen ruvettiin puimaan, mutta niitä ei saanut kovasti hakata. Puidessa ei saanut olla edes kenkiä jaloissa, etteivät jyvät rikkoutuisi. Sanottiinkin muiden viljalajien puimiseen verraten, että "tattari ei tarvitse kuin riiheen ovelta huutamisen, niin sen jyvät kyllä putoavat". Puimisen jälkeen tattarit ajettiin kasaan ja ne "massinoitettiin". Jyvät olivat kuorineen mustia ja kolmikulmaisia. Pyykön Martin myllyllä siellä asemalla oli sellainen "puukivinen tatarimylly", jossa sitten kuoret irrotettiin ja tehtiin kokonaisia tai särättyjä ryynejä tai jauhoja, joita taidettiin tehdä niistä ryyneistä käsipeleillä kotiolosuhteissakin. Niistä sitten leivottiin piirakoita ja kakkaraita, joita kyllä kelpasi makostella... Siirtolaisolosuhteissa on monella jäänyt tatarin viljely pois mm siitä syystä, että ei ole ollut tatarimyllyä tiedossa lähimailla, eikä siis saatu viljaa ryyneiksi.

NIILO KARHUMÄKI:

YKSINÄINENKÖ MIELIPIDE?

-Yksinkertainen elintapa, luononläheisyys, erämaa: siinä puitteita ja lavastusta hyville suorituksille elämässä.

-Matkailu, vaeltaminen, tutustuminen vieraisiin maihin ja näköaloihin korostaa vain omien olosuhteiden arvoa. Oma maa man-sikka...

-Muuttovillitys kaupunkeihin ja taajamiin on maalle ja ihmiselle kallista kokeilua. Sen jälkeen paluu maaseudulle on vaikea järjestää ja jäljelle jää vain kaipuu. Yli puolet sveitsiläisistä asuu maalla ja saavat maanviljelyksestä toimeentulonsa, ja kuitenkin, - ehkä juuri siksi - Sveitsi kuuluu maailman vakaimpien maiden luokkaan joka suhteessa.

-Meillä maalailaan mielellään entistä torppalilaitosta onnettomien värein. Entä jos se oli kun tarkoin punnitaan, ajallaan Suomen hienoin sosiaalinen järjestelmä? Venäjällä liikaväki - sielut - kuuluivat kartanoitten "kalustoon". Ruotsissa vallitsi tehdas- ja patruunasysteemi slummeineen. Meillä liika väki, talojen pojat ja tyttäret sekä piiaat ja rengit, asettuivat takamaille torppareiksi ja myöhemmin - maamme itsenäistyttyä - heistäkin tuli itsenäisiä tilallisia. Ja mi-

kä oli lopputulos? Yhteensä viisisataatuhatta suomalaista - 10.000 isäntää, 100.000 emäntää ja 300.000 kakaraa - pelastettiin ja siirrettiin kahdeksaltatoista vuosisadalta tälle teolliselle vuosisadalle. Monet esimerkit osoittavat, että tämä oli suuri voimakas kansalaisryhmä, jonka vaikutus on ollut monessa suhteessa arvokas. Ja mikä olisi ollut vaihtoehto ilman torpparilaitosta? Venäjän ja Ruotsin järjestelmä? Tai siirtolaisuus ulkomaille, Austraaliaan ja Amerikkaan?

Jo viisikymmentä vuotta torpat ovat olleet itsenäisiä ja torpparit tavallisia talonpoikia ja maanviljelijöitä, mutta vasta nyt heidän keskuudestaan - teollistuneessa valtakunnassamme - tyytymättömyys on johtanut suurimittaisempaan siirtolaisuuteen ulkomaille tai kaupunkeihin ja taajamiin työtä etsimään. Pientilallinen perheineen saattaa nyt asua kaupungin yksiosassa tai kaksiossa ahtaasti. Miehen viisipäiväisen viikon ansiosta kahden päivän palkka saattaa mennä vuokraan, ja on elettävä viikko kolmen päivän palkalla. Tässä on aineistoa tehdä rinnastuksia jo kauan sitten päättäneeseen torpparijärjestelmään, ja sorasointuja teollisuusopperalle.

PIRKKO RASTAS:

PELLAVIEN KASVATUKSESTA

Kästyön teko ol kovas vauis nii nuoril ko vanhoilkii Rauvus. Mut nihe tarvittii myös tarpeita ja ko nihe ei sitä oikei liijent, ni sekii pakotti kasvattammua pellavua tai pellavasta niiko myös sannoit. Pellava kylvettiin tuomen kukinta aikaan ja se valmistu sammua aikua ku ruis. Työjako ol sellane, et ku ruis ol nii märkiä, ettei sitä voint niittä, sillo nyht naisväk pellavua. Ja vaik se kylvettiin nurmie, jot ei tulis heiniä, ni kyl sitä pit kitkiikki kasvuaikaan. Siihe pel-lavamuaha kylvettiin ussei myös tuhkaa. Nyhtäissä pantii sellaine pijo, joka kättie sop, ristii muaha aina muutama kerra päällekkäi, jollo viel sit alimmaisel pivol si-taistii toist keskelt kii, jottei ne männiet sekasi, ku ne nostettiin sit ruohkoo lauvan luo. Tämä olaine "kilikka". Ku kaik ol nyhetty, luvettiin kilikat, tehti muaha tasane paikka ja käyttii ruohkuamua, jot suataisii siemenii seuraavaks kesäks. Niitä sanottii täs vaihies pellavas syltilyöiks. Sit ne pitkuivattua ja hakata hienoks, tuultua tai massinoittua roskat pois ja sit ne olliit vast valmiita siemenii. Ruohkuamuse jälkie pääteltii kut paljo tehiiä mustii, kui paljo valkeita pellavii. Mustat levitetii heti muaha, mut valkeiks aijotut köytettiin olk sitteil roivail ja vietii johonkii järverantua tai lampie seisovua vettie. Ku ne olliit vies 11 yötä, ni ne nostettiin mual valumua, minkä jälkie ne vietii pelloi ja levitetii rivilöi oikei haikal ja annettiin olla siin nii kauva ku ne tulliit sellaseks, jot päistär läks hyväst pois loukuttai. Sit ne panti kupolöi ja vietii rihiie tai saunua ja alko kova työ, loukutus. Pellava-ahos pantii usein yhteisee rihiie koko kylä, pellavat tietyst sen verra erillii, ettei sekasii männiet. Miehet olliit ömmii aikojua tuoniet metsäst sellasii puita, mist sit kuivatteliit ja tekkiit louku. Se loukkupuul ol sellane, jot siin ol kaks jalkua samast puust. Eriksie ol sit hampaine hakkaus-puu, jol hienonnetii päistäriet pois. Ku miehet sit ol lämmittäniet rihiie aamusil varrai, jot pellavat kuivuisiit siihe mennen ku naist ja tytöt joutuut loukuttammua, ni pellavii ensi kokkeiitii katkasemal mite päistäre irtovua.

ARMAS IHALAINEN:

KALAT JA BIISAMIT...

Raudun järvirikkainta seutua oli sen luoteiskulma. Seppälänjärvi - Saijanjoki - Ruoko-oja - Rautjärvi - Välioja - Leinikylänjärvi muodosti yhtenäisen vesistön, jossa oli runsas ja puhdas kalakanta. Kolmikymmenluvun vaihteessa perustettiin Vehmaisten ja Leinikylän jakokuntien Kalastuskunta, jonka tehtäväksi määriteltiin näitten kdavesien valvonta ja hoito. Valvontaan oli pakko ryhtyä, koska haluttiin estää ryöstökälyt. Niinpä kalastuskunnan ensimmäisissä kokouksissa tehtiin päätöksiä kalavesien suojaamiseksi, joista nuottakielto lienee ollut tärkein. Myöskin räjähdyspanoksilla kalastavia pyrittiin saamaan edesvastuuseen asettamalla tarkkailijoita jokaiselle järvelle.

Niihe pit olla nii kuivii, et pijo oikei rusaht ko sitä taivutti. Kusit alettii loukuttammua, ni niitä höpsytettiin välil ja korjattii piijuo ja katsottii kui hyvvi niist tulluo. Sit ne pellavakset lipsuttii. Tämä lipsu ol samalaine ku loukkukii, mut kepijämp. Iltasel mäntii sit lämpimiä rihiie tai saunua - iel-liset toimitukset tehti ulkon - ja ruvettiin häkiliämiä niitä pellavak-sii. Tiän jälkie ne viel harjattii ja erotettiin niist tappurat, ruohtimet ja aivinat. Ne olliit mukavii iltii, ku siel porukas oltii. Työ luist ku leikki ja juttu käi. Yks ku sano hyväst, ni toine viel paremi ja nauru piisas. Tulliitpa viel po-jatkii sin naurumua, ko tiesiit, jot siel on tyttöilöi ja kylhä siel vanhakii ko nuortu. Valojen kans pit olla hyvi varovaine, ku se pellava olj nii tulearkua. Vanarii kans siel kyl tulj toimie. Joskus yöl sit päätettiin lähtii kottii, otettiin aivina-vihko kainaluo ja höpsytettiin vähä pölylöi pois nuttuloist ja lähet-tii makkua. Ku koko urakka ol tehty, nuohottii rihihi ja siivottii päistäriet pois. Sit alko kuontalon teko ja ketriämine. Pantii vokit pyörimii. Vokkilöi ol erää talo tuvas yhtäikuakii 7 kappaletta. Vaik tappurat olliit huonompii tuotteita, tehti niistkii hienokiit töitä kute Marttojen kurssiel opittuu verho-kangasta. Muita pellavatoitii olliit pöytälinat, sänkypeitot, alusvua-tekankuat, mattojen loimet, hevos-täki loimet ym. Jo kansakoulus suatettiin laulua ja leikkiä jot "Pellava nyhtö joutukaahan/ kehruuta ennen ne ruohkatahan/ kudotaan sitten vaatteiksi/ Liukkaasti työmme luista/ sur rur rur rukk se käy/ huolta ei näy/ sur rur rur surristen pyörä kiittää."

Ku sit tulti tän evakoks ja suatii vähä muu kamarua, ni sit se pellavas muotii tulkii. Tiällä sitä pitkii kuontaluo nykkii ku ei olt lointa eikä kuvetta, vaik ois sattunt olemua rahhuakii mil ostua. Eräskii emäntä sano, jot "ko tulloo navetast ni pittiä jo porstuvassylki näppi, jot piäsis sukkulua voiki tua nykimii kuontalost rihmia." Vähä vanhemp toine emäntä tuasano, ko saivat vähä korve reunua mihi pit ruveta rakentammua ja raivuumua, ensimmäiseks et "tuohomie kuoki muata mihi suan pella-vasta kasvumua."

Kalakannan lisäämiseen kiinnitettiin myös erikoista huomiota. Viipurin läänin maanviljelysseuran kalatalousneuvojan antamien vihjeitten perusteella määräsi kalastuskunta jokaisen kotitarvekalastajan rakentamaan kalanviljelyslaatikon haukiviljelystä varten, antaen laatikon piirustukset ja siihen tarvittavat päätyverkot jokaiselle halukkaalle. Nuoremmat kalamiehet ottivatkin annetut ohjeet asiakseen rakentamalla laatikot, jotka jo heti ensimmäisenä keväänä antoivat kymmeniätuhansia hau-enpoikasia.

Samainen neuvoja kehotteli myös hankkimaan vesistöihin biisamia, jota oli jo maassamme Hämeenlinnan ympäristössä ja josta siitoseläimiäkin oli saatavissa. Ke-

hotustaan neuvoja perusteli sillä, että biisameista saatavat turkikset antaisivat hyvää sivutuloa kalastuksen ohella. Kalastuskunnan kokouksen asiaa pohdittua se päät-ti tilata niitä kalastuskunnan varoilla 5 paria. Tilaus annettiin maanviljelysseuralle toimenpiteitä varten.

Eräänä syyskesän lauuantaina soitti kauppias Sipponen, joka silloin oli kalastuskunnan esimiehenä, minulle sanoen: Nyt ne rotat ovat asemalla. Sanoi myös sopineen asemapäällikön kanssa siitä, että ne saataisiin ottaa ulos varhain sunnuntaiaamuna, huomiota herättämättä. Sovimme, että Sipponen menee poikansa kanssa asemalle, ottaa laatikot ulos ja tuo ne Leinikylään Pietiäisen rantaan. Minun oli määrä mennä veneellä sinne vastaan. Niin tehtiin ja sunnuntaiaamuna siinä kello 5 aikoihin lähdimme Sipposen kanssa soutelemaan, biisamilaatikat veneessä, kohti Väliojan ja Kososen välistä rantaa, johon olimme päättäneet ne laskea. Sen katsoimme rauhallisimmaksi paikaksi siihen tarkoitukseen.

Rantaan päästyämme aukaisimme laatikot ja biisamit lähtivät mikä syöksyen veteen mikä rantapensaikkoon. Veteen syöksyneet sukellettuaan jonkin matkaa lähtivät uimaan Väliojan suuntaan. Kun ne olivat häipyneet näköpiiristämme, kokosimme laatikot ja lähdimme soutamaan kotirantaan.

Päästyämme niemen ohi, suunnilleen Mörskyn talon kohdalle, kuului lähtöpaikkamme suunnalta haulikon laukaus. Sanoin: Nyt meni yksi. Käännyimme takaisin, alkaen kiireesti soutaa lähtöpaikalle. Päästyämme lähemmäksi huomasimme rannalla miehen, joka viittomalla pyysi tulemaan luokseen. Rannalle päästyämme hän alkoi selittää: Katsokaahan, mikä ihmeen elukka tämä on. Se ui tuolla ja minä luulin sitä saarvaksi (saukko) ja ammuin. Mikä tämä oikein on? Biisami oli siinä edessämme kuolleena. Tunnusteltuamme sitä totesimme sen mahassa olevan neljä poikasta, jotka jäivät syntymättä. Selvitimme ampujalle, joka oli mylläri Haukka asemalta, että kyseessä on biisami ja että olemme juuri äskeneet laskeneet näistä laatikoista tähän rannalle. Niitä on tässä lähistöllä useampiakin, joten jos satut vielä niitä näkemään, niin älä ammu. Siinä myös tuli selvitettyä, että niillä on viiden vuoden rauhoitusajaksi istutuksesta luki. Samalla tuli myös rauhoiteltua Haukkaakin, joka kertomuksemme johdosta näytti pelästyneeltä tekonsa takia.

Seuraavana aamuna alkoivat käräjät Leikkylässä Kolrasen kaupatalossa. Olimme Sipposen kanssa molemmat käräjäpaikalla. Sinne ilmestyi Haukkaakin. Saavuttuaan hän kohta pyysi meitä molempia tulemaan ulos, ohjaten meidät pihakellarin taakse. Siellä oli jo paikalle kutsuttu nimismies Piha sekä Haukan sinne tuoma ampu-mansa biisami. Selvitettyään nimismiehelle ampumistapauksen sellaisenaan kun se oli hän kysyi, joutuuko hän sen takia syytteen. Nimismies sanoi, ettei hän halua asettaa syytettä elleivät kalastuskunnan edustajat sitä halua. Ilmoitimme, ettei meillä ole halua syytteen nostamiseen, koska tapaus on Haukan kohdalla ollut selvä erehdys. Nimismies selvitti samoin istutuksen rauhoitusajan kestävä viisi vuotta, ellei kalastuskunta siitä päätöksellään muu-tosta tee.

Biisamien lisääntyminen oli nopeaa. Jo kolmen vuoden kuluttua antoi kalastuskunta niiden pyyntiluvan. Tähän vaikutti myös osaltaan se, että vanhemmat kalamie-

E. JÄSKE:

Karjalaisia talouselämässämme

Ei löytyne Suomessa yhtään keski suurta tai suurta laitosta, jossa ei palvelisi karjalaisia. Siihen on tietysti hyvin luonnollisia syitäkin. Onhan meidän ollut pakko ruveta tekemään jotakin henkemme pitimiksi. Seuraavassa muutamia selälaisia esimerkkejä, jotka liittyvät talouselämäämme.

Rakennusliike Velkko Mentu Ky.

Espoon Friisilässä asuu omakotitalossaan rakennusmestari Velkko Mentu, joka on syntynyt Liippualla 1929, Alli vaimoineen. Heidän 1969 perustamansa liike rakentaa urakalla korkeatasoisia pientaloja, rivitaloja ja julkisia rakennuksia. Kuluneen 2 1/2 vuoden aikana on allekirjoitettu 11 urakkasopimusta. Vuoden 1971 aikana valmistui kaikkiaan 6 rakennuskohdetta, joista suurimmat olivat Ollituote Oy:n toimitalo Kivilahteen 22.000 m³ ja Espoon Sähkö Oy:n Lehtimäen työpiirikeskus Bembölessä 10.000 m³. Valmistuneiden rakennusten yhteinen tilavuus 1971 oli 40.000 m³.

Arvo Westerlund Oy

Jaakkimasta kotoisin olevat veljekset toimitusjohtaja Aale Valtonen ja teknillinen johtaja Aarne Valtonen ovat tämän 1959 perustetun liikkeen perustajajäseniä. Liike on rakentanut lähes 2 miljoonaa kuutiometriä erilaisia rakennuksia. Näistä on huomattavin vuonna 1971 valmistunut Helsingin FINLANDIA-talo. Sen tilavuus on 95.000 m³. Yksistään konserttisaliin mahtuu 1750 henkilöä. Tällä hetkellä liikkeellä on rakenteilla noin 300.000 m³.

Leninkiliike Ripsa

Kahden muotitietoisien rautulaisten rouvan Elli Akkasen ja Siiri Loposen yhteinen yritys on toiminut Lautasaressa Helsingissä hyvällä menestyksellä 1967 lähtien. Liike perustettiin 1958, toimien aluksi keskikaupungilla teke-mällä tilaustyötä tukkuliikkeille ja leninkimyyntiläisille. Omistajien lisäksi yrityksessä työskentelee kolme ompelijatarta. Mallistossa on valmiita pukuja sekä teini-ikäisille että vanhemmille, hoikille ja lihavamille. Liikkeen oman 93 neliön huoneiston tilat ovat täynnä kesäkauden oman tuotannon uutuusia, kertovat rouvat ja sanovat viihtyvän hyvin työssään ja ympäristössään.

Tapiolan Huonekalu

Tämän maamme 20 ensimmäisen joukkoon kuuluvan alansa liikkeen omistaa 1930 Korleella syntynyt Kyösti Ihalainen. Hän kertoo perheensä lähteneen Raudusta jo 1936 siitä syystä, että rakennetut linnoitukset kulkivat oman kartanon halki. "Ostimme maatilan Ilistä", kertoo Ihalainen ja jatkaa: "Menin metallimiesoppiin kohta kynneli kyettyäni. Sitten toimin väriliikkeen myyjänä, varastonhoitajana, vakuutuslalla, myyntimiehenä vaatealalla, kunnes jouduin huonekalujen matkamyyjäksi ja myymälänhoitajaksi. Tämän Tapiolan Huonekalun perustin 1963. Itseni lisäksi meitä on töissä 7 henkilöä. Myymälätilaa on meillä 500 m² ja lisäksi varastotilaa 400 m².

Teräsbetoni Oy:n

johdossa toimivat viipurilaiset vuorineuvos I. Helanto johtokunnan puheenjohtajana ja teollisuusneuvos R. Helanto toimitusjohtajana.

Rautulaisten Irja Hakolan Parfumerie Gitte

perustettiin joulukuun 1. päivänä 1961 ja toimii vireästi Tapiolas-sa.

Rakennustoimisto Mattinen & Niemelä

Tällä tamperelaisella rakentajalla on työn alla noin 1400 asuntoa yhteensä viidellätoista paikkakunnalla. Viime rakennettiin 570.000 m³ vaativimman kohteen ollessa 2 1/2 v. rakennettu 105.280 m³ suuruinen postitalo Tampereella. Siellä käytettiin ensi kerran laajassa mitassa väribetoni-elementtejä. Talon rakennuskustannukset kohosivat yli 20,6 milj. markan. Teollisuusneuvos Niemelä on kotoisin Joutsenosta, jossa liikkeellä on myös sisarliike kuten Lappeenrannassakin.

Viljo Damski

on eräs nuoremman polven karjankasvatusta, joka jatkaa nimenomaan rautulaista porsasperinnettä Joroisissa. Nyt hänellä on 30 emakkoa ja vuotuinen porsas-tuotanto on ollut noin 500. Rehua saadaan omasta takaa, sillä viljeltyä peltä on 55 ha, jonka lisäksi on raiviolla n. 23 ha.

Rakennustoimisto A. Puolimatka Oy

on rakentanut kuluneen 25 vuoden aikana 19.000 asuntoa eri puolille Suomea. Sillä on myös useita sisäryhtiöitä. Yhtiön toimitusjohtajana on vuorineuvos Armas Puolimatka. Helsingin konttorin johtajana toimii entinen viipurilainen, dipl.ins. A. Ahtiainen.

Kärsälästä kotoisin oleva

Antti Honkanen

perusti vaimonsa Irma Annikin kanssa 16.7. 1962 lihakaupan Helsingin Hakaniemen halliin. Toimittuaan 8 v ns "yksikkömyymälänä" liike laajennettiin "kolmois-myymäläksi", jossa on saatavana mm tuoretta, palvattua ja pakastettua lihaa sekä riistaa. Liikkees-

VILHO KIESILÄINEN:

AMPAAREISTA

Siellä koti-Raudussa muitten merkittävien tapausten joukossa olivat kaksi kertaa vuodessa toistuvat "Ampaaripäivät". Tämä omintuinen nimi ei ole oikein paikallaan niinä päivinä tapahtuville tapahtumille. Niinä päivinä nimittäin asioitiin lainajvästössä, keväällä lainaten ja tietysti syksyllä lainoja maksaen. Ampaari-nimitys lienee tullut käytäntöön siitä, kun vilja-aittoja sanottiin ampaareiksi ja makasiineiksi.

Entinen, Rautu-kirjan mukaan, lainajvästö sai alkunsa 1850-luvulla kuvernöörin määräyksellä, jolla velvoitettiin säilömään jokin määrä viljaa huonojen viljavuosi-en varalle. Toinen asiantieto kertoo, että silloiset hovit ja hovien omistajat, joitten alaisuuteen talonpojat kuuluivat, olisivat panneet tällaisen viljan lainauksen ja säästämisen alkuun. Nämä asiantiedot eivät ole ristiriidassa keskenään, sillä tavallaan hovien omistajat olivat vastuussa myöskin alustalaistensa hyvinvoinnista, ja tämä edellämainittu kuvernöörin määräys voi velvoittaa juu-

ri hovien omistajia määräyksen toimeenpanijoiksi. Hovien nimilläkin nämä lainajvästöt, joita oli pitäjässä neljä, aluksi kulkivat. Järjestelmä lienee ollut ainutlaatuinen, sillä en ole kuullut, että Kannaksen muissa pitäjissä olisi ollut vastaavia lainajvästöjä. Tällaisten lainajvästöjen tarpeellisuushan oli aivan kiistämätön, sillä Rautu, vaikka olikin maatalouspitäjä, ei ollut maataloustuotteiden puolesta omavarainen. Tähän on montakin syytä. Ensiksi Pietarin läheisyys. Sinne käytävä kauppa ja muu toiminta vei työkykyisen ja parhaan miestyövoiman ajan. Maanviljelys jäi naisten ja lasten varaan. Viljaa viljeltiin laihoilla kaskimailla, joista sadot olivat heikkoja. Soita oli pitäjässä paljon ja halla vieraili viljelyksillä usein. Suoviljelystä ei tunnettu tarpeeksi ja suot jäivät jatkuvasti hallan pesiksi. Nämä seikat huomioon ottaen lainajvästöjen saamisella oli suuri merkitys. Samalla kun ne auttoivat talonpoikia viljan tarpeessa, on niiden perustaminen luettava hovien omistajien humaniseksi toi-

sä toimii kaksi ulkopuolista apulaista.

Huutokosken Talouskauppa

Mäkräläinen Taavi Sipponen jatkaa Maanselällä aloittamaansa kauppiasperinnettä Huutokosken Talouskauppa-nimellä vuodesta 1947 lähtien. V. 1954 alkaen hän on toiminut myös vuokra-autoilijana.

Ravintola Vippi

toimii Martinlaaksossa vuodesta 1971. Sen omistaa rautulaissyntyinen rouva Laina Tiainen. Muuta henkilöstöä on 8-13. Suosituksi tulleeeseen ravintolaan mahtuu 92 henkeä kerrallaan.

menpiteeksi alustalaisiaan kohtaan.

Käytännössä nämä lainajvästöt toimivat pankkien tavoin. Jokaisella lainajvästöllä oli oma hallintonsa ja omat virkailijat. Kevätalvella ilmoitettiin näissä ampaari-päivistä kirkkokoolutuksella. Lainaus ampaarista ei ollut aivan yksinkertainen asia. Oli laadittava velkakirja, josta ilmeni viljan laji, määrä ja sitoumus lainan maksamisesta. Lisäksi vaadittiin kaksi maanomistajaa lainan takajiksi. Samoin piti lainanhakijalla olla omaa taikka vuokramaata. Lainan korko oli kasvukaudelta yksi kappa hehdolta ja nimitettiin sitä "kasvukapaksi". Tämän jälkeen käsiteltiin velkakirja lainajvästön virkailijoiden toimesta ja hyväksyttiin sellaisenaan tai vähennettiin viljamääriä, vaadittiin lisää takuita, voitiinpa jopa joskus evätä lainansaanti kokonaan. Tähän eväämiseen mentiin kuulemma hyvin harvoin ja perusteellisen harkinnan jälkeen. Hyväksyttyä velkakirjaa vastaan luovutettiin viljat.

Lainan maksaminen tapahtui taas syksyllä, siinä loka- tai marraskuussa. Yleensä lainat maksettiin säännöllisesti. Keskustelin tästä lainajvästöasiasta vanhan rautulaisten maanviljelijän kanssa. Hän kertoi: "Yleensä rautulaiset olivat hyviä lainan maksajia kaikissa asioissa, mutta erikoisesti tämä lainajvästön lainan maksaminen oli niinkuin kunnia-asia." Edelleen hän kertoi ymmärtävänsä sen, että lainan maksuksi sattuivat talon huonoimmat viljat, hulejyvät, poudan polttamat ja hallan vioittamat. Määrällisesti maksu suoritettiin harvoja poikkeuksia lukuunottamatta säännöllisesti, viljan laadussa lienee ollut useastikin toimivisen varaa. Niinpä ennen sotia useakin rautulainen maanviljelijä puhui lainajvästöviljasta hieman halveksivassa sävyssä. Kerrottiin lainajvästöviljan olevan ala-arvoista, levittävän viljatauteja ja sekavuutta viljalajeissa paikkakunnalla ja olevan huonosatoista. Asia ei pitäne täysin paikkaansa. Nimittäin lainajvästöön syksyllä tullut vilja talven aikana puhdistettiin ja lajiteltiin ennen seu-

raavaa lainausta. Ja mitä tulee siihen, että siinä olivat kaikki viljan eri laadut sekaisin, oli ko maanviljelijä sitä mieltä, että siemenviljalla juuri tämä sekalaaisuus oli eduksi, sillä siinä havaittiin tuollaista kilpakasvantaa. Ja menestyi toisena kesänä ja toisessa maalajissa toinen viljelaatu toisen laadun kärsiessä. Näin ollen saatiin joskus lainajvästöviljaa käytettäessä siemenviljana runsaampi sato kuin laatu puhtaasta siemenviljasta.

Vuosien 1917-18 sota runteli Rautua pahoin. Kirkonkylä paloi melkein kokonaan. Lieneekö ollut Luojan varjelus, vai lieneekö järki voittanut siinä asiassa sodan hävittämisvaiston, sillä molemmilla puolilla olisi ollut tilaisuus hävittää tuo viljavara, mutta sitä ei tehty. Ajateltiin kai tulevaa kevättä, rauhan kevättä, jolloin tuo varasto, joka em maanviljelijän kertoman mukaan oli viljaa täysi, oli näkävissä maakunnassa kultaakin kalliimpi. Tämä asia olisi hyvä tulla sotahistorian lehdille, se olisi hyväksi opetuksiksi, kun pelataan hävitetyn maan taktiikkaa.

Sodan jälkeen koki Rautu ja koko Kannas ennennäkemättömän nousukauden etenkin maatalouden osalta. Lainajvästö varastoineen kävi tarpeettomaksi, mutta rautulaiset maanviljelijät eivät hylänneet puutteen aikana monasti pulasta pelastanutta lainajvästöään. Muutettiin toimintamuotoa. Alettiin toimittaa ja hankkia paikkakunnalle jalostettua siemenviljaa. Epäpuhtas ja sekalaatuinen vilja myytiin rehuksi, mikäli ei lainajia ilmaantunut. Rahavarojen karttuessa myönnettiin jopa rahalainoja etupäässä epäpuhtaan ja jalostetun siemenviljan hankkimiseen.

Muistan tuon lainajvästörakennuksen, ampaarin, lapsuudestani lähtien. Isoista hongista rakennettu, korkea punaiseksi maalatturakennus. Oven yli ulottuva rautakanki ja siinä isokokoinen muna-lukko kertoivat jo olemuksellaan, että sisällä säilytettiin jotain arvokasta. Pelonsekaisin tuntein ja suurta arvontantoa sydämessä tunteen lähestyttiin tuota mahtavaa rakennusta, kun jouduttiin ohi kul-

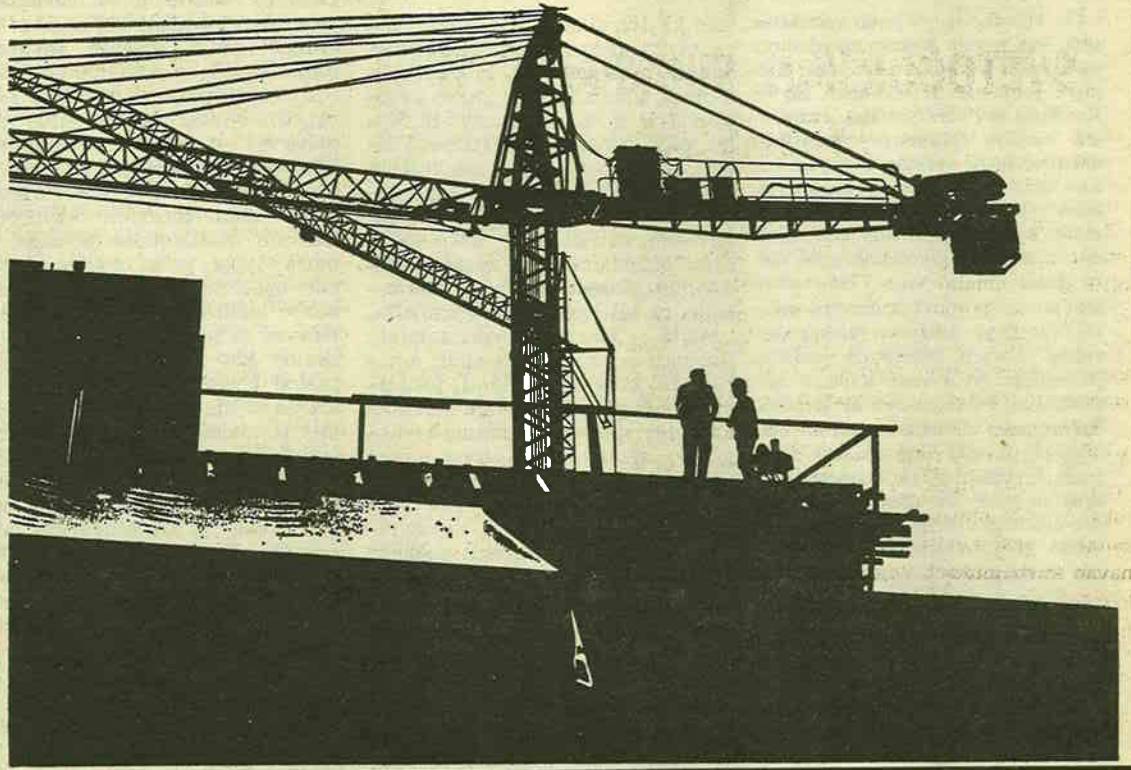
elementti rakentamisen edelläkävijä

Taloudellista asuntotuotantoa nykyaikaisin menetelmin — kilpailukykyistä urakointia kautta koko etelä-Suomen.

**RAKENNUSTOIMISTO
MATTINEN & NIEMELÄ OY**

Tampere, Rautatiekat. 17—19, puh. 931-21 280

RAUTU...

Vapaussodan ajalta Raudusta

On kuluhan jo yli puoli vuosisataa siitä, kun monin paikoin maassamme esiintyneet levottomuudet sekä Kaljusen johtaman retkikunnan käynti Raudussa asti häiritsemässä rauhallisen väestön työrauhaa herättivät levottomuutta väestön keskuudessa. Kun ilmassa väreili jo voimakkaasti lähestyvän myrskyn oireita, oli muutamia kymmeniä miehiä kokoontunut Raasuliin tarkoituksella estää sieltä käsin tuleva vaara. Niin pieni joukko ei kyennyt estämään rajan yli tullutta yli tuhannen miehen vahvuista vahvasti aseistettua joukkoa jatkamasta etenemistä Raudun asemalle asti. Pikainen apu oli tarpeen. Välittömästi alkoikin saapua miehiä lähipitäjistä sekä kauempaakin Rautuun. Rivimiehen näkökulmasta nähtynä en pysty kuvailemaan alkaneiden taistelujen yleistä luonnetta, vaan yritän tässä muistella konetuliaseiden merkitystä silloisissa oloissa.

Kun vastapuolella oli runsaasti kistön lisäksi suuret määrät konekivääreitä käytössä, tuntui lohduttavalta, kun meillekin saatiin jo hyvin alussa 2 "kuularuiskua" miehistöineen. Raudun taisteluihin Mäkrän - Kirkonkylän välisellä alueella osallistuneet muistanevat vieläkin, mikä merkitys niillä leville suksille asennetuilla konekivääreillä oli taisteluissa. Moraalisen vaikutuksen lisäksi niiden voimakkaalla tulituella oli suuri osuus monissa taistelutilanteissa. Ne ensimmäiset kkt: olivat englantilaisvalmisteiset Maxim-Vickers. Ne olivat aivan uudet. Kun niin pitkällä rintamalla hyökkäyksen painopiste saattoi suuntautua milloin mihinkin suuntaan, olivat hevoset aina valmiina kiihdyttämään kkt: miehistöineen kipeimmin tarvittavaan aikaan. Myöhemmin saatiin edellisten lisäksi 2 kpl Maxim 09-mallista. Kuten ehkä hyvin muistamme, oli kiväärinkin tuntemus hyvin heikko, sitä suurempaan puutteeseen esiintyi konekiväärin tuntemus. Laitteen käyttö sekä hoito oli opetettava taistelussa saadun kokemuksen perusteella. Asiantuntijoita eikä alan kirjallisuutta ollut saatavissa. Kun asian tärkeys sekä vastuunalaisen tehtävän ymmärtäminen innostivat miehistöä, papatelivat "kuularuiskut" aina siellä, missä niiltä kipeimmin tarvittiin. Moitteettoman toiminnan edellytyksenä oli tietenkin laitteen järjestyksessä oleva huolto. Talviolosuhteissa kun jäähdytysnesteenä oli ainoastaan vettä, täytyi asetta taistelujen välillä säilyttää sisällä jäätyksen estämiseksi. Pit-

män käytön aikana taas veden tarve täytyi joskus tyydyttää miesten omista vesiraanoista. Lisäksi toiminnan aikana laite on oikea suurisyömäri, joten patruunavöitä täytyi olla runsaasti varattuna. Vöiden käsin täyttäminen on hidasta hommaa. Onneksi konekiväärit eivät saaneet osumia, joten niiden toiminta saattoi jatkua koko sodan ajan. Miehistötappiot eivät liiemmin hidastaneet toimintaa, kunhaukkaita tulijoita oli aina tarjolla. Meitä vieraspaikkakuntalaisia ilahdutti erikoisesti se suuri kotiseuturakkaus ja uhrimieli, joka ilmeni rautulaisen väestön kaikissa toiminna yhtenäisyytensä ansioksi. Jo aikaisemmin olivat monet lähteneet Viipuriin ja sieltä käsin osallistuneet Venäjän saaren retkeen sekä osallistuiivat myöhemmin taisteluihin Antrean suunnan eri lohkoilla. Kotinurkilla alkaneisiin taistelutoimiin kiiruhtivat kaikki, jotka suinkin kykenivät kivenivät. Sillä paikallistuntemuksella oli erittäin suuri merkitys vähäisillä joukoilla suoritettuihin häirintäoperaatioissa. Tyttäret hoitelivat tehtävät perustetuissa ruokaloissa. Isännät suorittivat hevosten kanssa kaikki kuljetukset. Jokaista elähdytti luja luottamus ja usko valoisaan tulevaisuuteen. Erikoisen tunnustuksen ja ihmettelyn ansaitsee rautulaisten järjestämä niin laajamittainen huoltotoiminta taistelujoukoille. Kuka suunnitteli sen organisation? Vaikka viikkoja kestäneiden taistelujen aikana vihollisen runsas tykistön käyttö aiheutti suuria aineellisia vahinkoja, eivät ne käytetyt shrapnellimäärät runsaslukuisena talvena aiheuttaneet miehistölle tappioita harvassa ketjussa.

Raudun tultua vallatuksi

saatiin käyttöömmä niin runsaasti konetuliaseita, että voitiin perustaa jo konekiväärikomppania. Pääliikkeenä Ville Teittinen, muonemestarina metsäpirttiläinen Matti Koskivaara ja emäntänä komea ja tarmokas Raudun neiton Kaisa Monto. Miehistöä saatiin heti tarvittava määrä. Jo Raudun taistelujen aikana kuului kk. miehiin rautulainen Kalle Lemola ja perustettuun kk. komppaniaan tulivat Jalmari Pietiäinen, Tahvo Nuija sekä August Honkanen. Muu osa miehistöstä oli ympäri Karjalaa eri pitäjistä sekä osaksi muualta Suomesta. Yksi Ahvenanmaalta ja samoin yksi Uudestakaupun-

gista asti. Aseistuksena edelleen entiset tunnetut Vickersit sekä 2 kpl amerikkalaisia ilmajäähdytteisiä Coltteja. Toiset olivat Maxim 09. Matka suuntautui Lipolaan.

Saatuamme Lipolassa valtion varusteina meille jaetut sarkalakit ja niihin sinivalkoiset Karjalan ensimmäisen Rykmentin kokardit, olimme jo mielestämme sotilaita. Niiden kuukausien aikaisia aseveljiä muistelllessa palautuu aina elävästi mieleeni eräs omalaatuinen mies, kuoleman pelko ja itsensä säästäminen olivat hänelle aivan tuntemattomia käsitteitä. Hän oli maalaistalon isännän jämerä tyyppi, jonka ei ollut tarvinnut opetella käyttämään puheisaa huoliteltuja korulauseita. Hän ei katsonut mikä oli miehen asema kun sanoi: "Kopista pois paskat housuistasi." Hänen mittaavuutensa oli siinä, että raskaimmat ja vaarallimmat tehtävät hän tahtoi suorittaa itse. Tämä mies oli rautulainen Kalle Lemola. Vastahiljainen eräs vapaussoturi kyseleminen oli miehiään kk. mies Lemola. Hän kertoi tapauksen kun eräs taistelu tuntui päättyneen ja heitit kk. miehiä kokoontui yhteen, silloin vihollisen kk alkoi tulittaa heitä. He tietysti sukselivat hetimit lumen sisään, mutta lähellä olle oman konekiväärin luota juoksi mies heidän luokseen ja hihkui heille: "Mitä helvettiä te siellä lumen sisässä nukutte, täällä sotarintamalla kuulia pitää tulla ja mennä. Kopistekaa heti pois paskat housuistanne ja nouskaa ampumaan." Oma konekivääri papateli parhailaan kiihkeästi, joten kylä kuulia menikin.

Se Raudun asemalla muodostettu kk. komppania vahvistui Terijoelle matkatessaan niin kovasti, että lähtiessämme Terijoelta Viipuriin oli miehistövahvuus yli saadan ja konekivääreitä oli yli kaksikymmentä. Monen monen miehen mainen matka päättyi sillä matkalla ja useiden miesten matka suuntautui sairaaloihin, mutta aina oli uusia miehiä valmiina tulemaan jatkamaan riveistä poistuneiden työtä. Ne Raudun taisteluissa tärkeää osaa näytelleet konekiväärit Maxim-Vickers oli minulla kunnia luovuttaa talvella 1918-1919 Kuopion asevarikkoon.

Käydessäni muutama vuosi sitten

Sotamuseossa Helsingissä

aivan hätkähdin nähdessäni toisen siellä. Tutkiessani sitä hyvin tarkkaan, palautuivat monen monet vuosikymmenien takaiset muistot elävästi mieleeni. Vaikka ase-seppänä olin käsitellyt sekä korjailut kaikkia jv. aseita, tuntui tuo eloton esine vieläkin niin läheiseltä, että silittellessäni sen vaippaa ja laatikkoa höpisin hengesäni: siin sie entine hyvä kaveri nyt uot, monis pahois tilanteis sie papatuksellais meijät pelastit.

Oli vierähtänyt 20 vuotta

kun toisen kerran tulimme Rautuun virallisesti kutsuttuina valtuuksen 20-vuotisjuhlaan. Tulijoiden joukossa oli paljon miehiä, jotka eivät olleet käyneet Raudussa sodan jälkeen, sekä sodan aikana sieltä sairaaloihin joutuneita taisteluissa haavoittuneita. Jo asemalla kiintyi huomio valtauksen jälkeisten näkymien muuttumiseen. Tervetuliaispuheessa tuotiin korostetusti esille aseveljeys. Erittain miellyttävänä muistoina ovat vieläkin säilyneet mielessä rautulaisten meille osoittama suuri ystävällisyys ja vieraanvaraisuus. Sitkeän ja määrätietoisuuden työn tulokset näkyivät joka paikassa. Ennistä ehompina olivat tuhoutuneet rakennukset nousseet tuhasta ja

raunioista. Palaneen kirkon paikalla uuden edustavan Herran temppelin torni kohosi ylväänä kohti korkeuksia. Voimakkaasta taloudellisesta ja kulttuurillisesta kehityksestä heijastuivat rajan kansan sitkeät ponnistelut ja usko parempaan tulevaisuuteen. Edesmenneiden sukupolvien uurastukset useiden sangen raskaiden koettelemusten vuosina oli perintönä omaksuttu myöskin sen sukupolven ohjenuoraksi, joka silloin oli vaivojaan säästämättä rakentanut sodan jättämät tuhot.

Sodan aikaiset kaverit olivat talojensa jämeriä isäntämiehiä. Monet erilaisten taloudellisten ja yhteiskunnallisten tehtävien näkyvillä paikoilla. Kaikissa kotitalouden ja sivistysrienteiden näkyvinä hahmoina uurasivat sodan aikaiset ruokaloittemme tarmokkaat neitoiset. Kotiensa ehtoiset emännät, Ne urheat neitokset eivät arkaileet tuodessaan usein kahvia ja ruokaa etulinjojen ampumahautoihin. Niitä silloin muisteltiin.

Raudun sankaripatsaalla vietetyssä muistotilaisuudessa 21-miehininen kk. miesten joukko oli suljettuna osastona. Seppelien laskuun osallistui Georg A. Embom, Vilhelm Teittinen, Johannes Volkoff, Anton Houni, Aleks Karonen ja Juho Hämmäläinen.

Kirkkoaholla suoritettuna ohimarssin vetäjänä oli kk. miehillä Emil Koponen.

Karvas pala nousi kurkkuun katsolessani viimeksi Raudun muistomatkalla Lempaalan "Munakukulan" maastosta Valkjärven asemalle. - M e t s ä p i r t i n p o i k a .

Raudun pojan kommentti edelliseen.

-Kaljusen porukka vieraili mm. aseita hakien ja ryöstäen Raudun kirkolla ja lähiympäristössä marraskuussa 1917. Kirkolla sattui olemaan silloin eräs hautajaistilaisuus. Vieraiden riehumiseen oli suhtauduttu hyvin rauhallisesti ja pelkäämättä. Siitä esimerkkinä mainittakoon erään 70-vuotiaan miehen reaktiot, kun Kaljunen oli pannut roungin hänen nenänsä alle: "Odotas vähän, että kerkiän vetää suuni hymyn, jotta tulisi kauniimpi ruumisi." Rautulaisten pieni suojeluskuntalaisten joukko

oli silloin pyydetty Sakkolaan Kaljusta vastaanottamaan. Rautu oli jatkossakin aina niin taistelutun- nerta, että meillä ei ollut omaa keräilypaikkaa eikä esikuntaa, vaan toimimme Sakkolan päällikön alaisena. Siinä tehtävässä toimi siellä nimismies, kapteeni Seitola.

Sakkolan esikunnan kautta saimme myös käskyn sittemmin Venäjän saaren retkeksi nimetylle matkalle lähtöön. Kun edellisen jälkeen olimme Antrean taisteluissa, saimme tiedon vastapuolelta Pietarista haetuista Rautuun tulossa olevista suurehkoista asevoimista. Pyysimme ja saimme siirron omille rajoillemme, etenkin, kun tiesimme, ettei koko pitäjässämme ollut muita aseistettuja omia miehiämme. Osa rautulaista sai Antreassa siirron suksipartiomieheksi. Mainitulla retkellä olivat mukana seuraavat rautulaiset: Kalle ja Pekka Hinkkanen, Jalmari Ihminen, Sulo ja Ville

Junni, Juho Jäske, Toivo Joro, Väinö Kermisen, Heikki ja Juho Kosonen, Jalmari Kotti, Heikki Kuparinen, Väinö Kytö, Jalmari Kärkkäinen, Albert Loponen, Nikolai Spidronoff, Emil Turkulainen, Antti Matti, Mikko ja Simo Valkonen.

Meitä oman pitäjän miehiä oli 27 silloin Raasulissa vahdissa. Kerkessimme olla noin kolme viikkoa, kun huomasimme eräänä iltana suuren joukon vihollisia tulleen venäjänpuoleiselle asemalle ja sitten aamulla he hyökkäsivät. Pyysimme ja saimme Kiviniemestä apuvoimia n 50 miestä ja näiden 80 miehen voimin me sitten viivytystaistelua suorittaen vetäydymme kirkolle. Seurasi noin kuuden viikon pituinen linjastaistelu, jonka päätteeksi muistaakseni viidentenä päivänä huhtikuuta suoritettiin Raudun aseman valtaus. Asemasodan aikana olin henkilökohtaisesti lähellä nuorisoseurantalaa maan- tien varressa. Meillä oli siinä yksi konekivääri, jossa oli ampujana muistaakseni mies Viipurista. Oikein pätevä ja rohkea poika. Muiden miesten kotipaikoista muistan ainakin Pyhäjärven, Sakkolan, Metsäpirtin ja Jaakkiman. Omät pojat tappelivat kuitenkin kuin omassa pihassaan, joka asettelma vaikutti joskus asiaan.

Mitä tulee niihin rautulaisiin, jotka olivat myöhemmin Antrean ja Viipurin taisteluissa, olivat monet heistä jo kutsunnan kautta väkeen otettuja miehiä.

VÄINÖ HAHTELA:

TALVISODAN ALKUTUNNELMIA KAAKKOISKANNAKSELLA

Lokakuun 6. päivänä klo 17.00 antoi JP 4:n komentaja evl Martti Sakari Nurmuri yksiköille käskyn siirtyä sodanajan kokoonpanoon ja seuraavana päivänä alkoi JP 4:n raskas ja kunniakas sotapolku. 7.10. klo 15.20 ylitti EsikK väepeli Hokkasen johdolla vanhan tutun marssikynnyksen. Tuttu oli tie, jota moottoroitu pp-rivistö nyt marssi pitkänä kiemurtelevana helminauhana kohti Rautu. Tuttuja olivat myös seudut marssien varrella. Suvanto, Savioja, Kiviniemen kylä, sen äärellä koski maantie- ja rautatiesiltoineen. Ensimmäisenä tavoitteena oli Petäjäjärven kylä, jonne leiriydyimme ja josta jatkoimme matkaa Rautuun vasta 9. päivänä.

Rautuun saavuttuamme majoitettiin yksiköt tuleville toiminta-alueilleen. Kapteeni Johansson (kaatui talvisodassa) ja 2. K sai kais-

takseen Rautu-Raasuli suunnan ja luutnantti Hahtelan 1. K Orjansaaren maaston, luutnantti Viskarin (kaatui talvisodassa) 3. K:n jäädessä reserviksi. Rajan pinnassa oli luutnantti Halla-Seppälän 6. RajaK:n pääpuolustuslinja Kuolemanlaakson-Orjansaaren tasalla. 27. PionK oli luutnantti Pohdon päällikkyydessä kirkolla. JP 4:lle alistettiin myös kapteeni Inkisen Metsäpirtin osasto, Palkealassa oleva ErP 6, jonka komentajana oli kapteeni Q. Saarelainen, em. 6. RajaK sekä kapteeni Pitkäs (kaatui jatkosodassa) päällikkyydessä ollut 7. RajaK ja "ErPtri päällikkönään kapteeni Metsola. Tämä vahvennettu JP 4 kuului Raudun ryhmään, jonka komentajana oli 3. P:n komentaja eversti Kaila.

Kun majoitus oli saatu joukkojen osalta kuntoon, alkoivat kenttä-

kemaan. Tahtomattakin tuli mieleen 1918 kevät ja nälkä.

Olin noin viisitoistavuotias kun ensi kerran asioin lainajyvästössä. Olin syksyllä maksamassa lainoja. Mies asialla. Kirkas, syksyinen päivä, vireä ruuna, lujat rattaat ja mies istumassa säkkin päällä "Puuseppää" viheltäen. Ajoin ampaarille. Siellä oli vilskettä, oli hevosia ja kärryjä aivan tungokseen asti. Oli miehiä, vanhoja ja nuoria. Puhuttiin paljon. Oli markkinatunnelmaa. Sain vuoroni ovelle. Siinä säkit asetettiin nostolavalle, joka lokin avulla vedettiin yläkertaan. Varsinaisen maksaminen oli mielestäni juhlaista. Varastonhoitaja, uskottu mies apulaisineen, muistutti oikeusintuuta. Tarkat mitat, suoralla rimalla mitan päällys tasaiseksi,

ei jyvääkään liikaa, ei myöskään vajaata. Kasvukat päälle ja selvä.

Asia oli toimitettu ja mies tuli taas esille. Rennosti tyhjät säkit käsivarrella ja rappuja alas. Kaikella yhteistoiminnalla ja säästämisellä lienee Luojan siunaus. Kun ajatellaan tätäkin lainajyvästötoimintaa, sen kasvamista ja kehitystä vuosien mittaan, ei muuhun tulokseen voi tulla. Tämä pienestä alusta muutamasta kymmenestä hehtosta alkuunsa saanut pääoma paisui suureksi viljavarrastoksi, joka auttoi ja edisti paikkakunnan maataloutta huomattavalla tavalla.

Toiminnan loputtua sotien jälkeen luovutti lainajyvästö rahaksi muutetun omaisuutensa valtiolle. Omaisuuden arvo oli lähes miljoonaa markkaa.

työt täydellä teholla. Töitä paiskittiin lyhyen päivän aikana aamuhämärästä iltapäivään. Nuoria jääkäreitä ei tarvinnut liioin huputtaa, jokainen raatoi kuin olisi muokannut kotipeltään jossain Pohjanmaan lakeudella tai Savon vanhoilla kaskimailla. Vaara vaistottiin selvästi, vihollinen on pysäytettävä tänne rajan pintaan. Onhan Rautu rautaa ja Kivennapa kestää. Näin tuumattiin kaikkialla ja työt edistyivät nopeaa vauhtia.

Syntyi erilaisia esteitä, harvennuksia, murroksia, ampumakuoppaa ja ampumahaudan pätkiä, miinoituksia ja ansoituksia sekä purojen patoamista. Paikallisen väestön pysyminen paikoillaan haittasi erittäin pahoin varustelutöitä. Mutta ministeriön eivät uskoneet sodan mahdollisuuteen, vaikka sitä sotilasjohdon taholla pidettiin selvänä. Eipä silti, hyväuskoisuutta ilmeni vanhoissa kunnan eversteissäkin. Kun sota alkoi ja Metsäpirtti jo paloi täyttä vauhtia, niin Metsäpirtin Osaston komentaja, kapteeni Inkinen soitti Taipaleen lohkon komentajalle, eversti Urho Koitto S i h v o s e l e, että nyt se sota alkoi. Sihvonen ei ottanut ilmoitusta kuitenkaan todeksi, vaan loihe lausumahan: "Kuule hyvä veli, ei tämä voi olla totta, venäläiset vain leikittävät." Lujahermoinen kapteeni Reino Inkinen, tuleva rintamaeversti, murahti puhelimeen, ykskantaanseen tyyliinsä: "Herra eversti, jos tämä on leikkiä, niin kyllä se on hevosenleikkiä."

Eniten meitä komppanian päälliköitä huolestutti kenttätöiden aikana panssaritorjunnan järjestely. Olihan meillä kaksi uutta pst-tykkiä, mutta eiväthän ne riittäneet kuin Raasulin teiden suuntaan. Komppanian lohkoilla olivat laajat Orjansaaren aukeat, jotka tarjosivat erittäin edulliset etenemisalueet panssarivaunuille. Kapteeni Johanssonin kanssa keksimme mitä ihmeellisimpiä laitteita ja esteitä. Jopa lumesta rakennettiin parin metrin korkuisia valjeja, joita vahvistettiin puunrungoilla ja sen jälkeen jäädytettiin. Jäkeenpäin, kun muistelee noita erilaisia laitteita, niin eivät niistä monetkaan tunnut kovin vakuuttavilta, mutta häitä ei lue lakia. Kun ei valtiotalta antanut juuri kättä pitempää, niin jotain oli keksittävä. Olihan ilmeistä, että vihollinen yrittäisi myös salamasotaa saksalaisten malliin - siihenhan eivät venäläiset joukot kuitenkaan meikäläisessä maastossa pystyneet. Vahinko, että kaikki laitteemme jäivät luovutetulle alueelle, niistä olisi saanut kiintoisan museokokoelman, jos ne olisivat nähtävissä.

Kenttätöitä saatiin JP 4:n alueella YH:n aikana varsin tyydyttävään kuntoon. Vain kursorit ja pitemmät ampumahaudat olivat tekemättä. Myöhemmin joulukuussa joutuesamme Keski-Kannakselle reserviksi ja kolutessamme vastahyökkäyssuuntaa, huomasimme, että Raudun asemat olivat paljon paremmat, kuin täällä asemat monista kohdin. Kenttätöiden lomassa järjestettiin joukoille myös viihdytystä. Raudun suuri asemahalli oli siihen erittäin sopiva. Niissä tilaisuuksissa eivät vielä laulaneet käheä-ääniset pimet eikä soinnut neekerimusiikki enempää kuin Äänisen aallotkaan, ne olivat vakavia tilaisuuksia, vakavan tilanteen sanelemia. Kovia kokenut Raudun kirkko kokosi sotilaita jumalan sanan kuulemiseen. Mitä pitemmälle syksy kului, sitä vahvemmaksi lujittui puolustuksemme sekä materiaalisesti että henkisesti. Sitä mukaa kiristyivät suhteemme myös Neuvostoliittoon, päättyen neuvottelujen lopullisesti kariututtua Talvisotaan. Epävarmuuden, toivon ja epätoivon aika-kausit oli ohi. Rajakomppanioiden ja suojajoukkojen mukana seisoi koko Suomen yksimielinen kansa. Taaempaa kenttämme.

Kuinka lyhyt olikaan ajan saatossa pari vuosikymmentä. Vuonna 1918 katselin vartiopoikana kotikylästäni Metsäpirtin Saaroisissa

iltapäivällä tykkien putkivalkeita, kun Raudun asemasta taisteltiin. Silloin oli aseeni yksipiippuinen haulikko, nyt konepistooli ja kokennossani hyvin koulutettu jääkärikomppania. Keskustelimme usein upseeritovereiden kanssa, että minkälainenhan mahtaa olla tosi sota? Pian sekin nähtiin.

Komentajan puhuttelu 29.11. 39 kesti myöhään aamuyöllä. Annettuani vastaavat käskyt ja ohjeet joukkueen johtajille, pääsin pitkäkseni aamulla klo 4.00. Komentopaikkani oli YH-aikana Orjansaaren osuuskauvan huoneistossa ja komppaniani oli majoittuneena kansakoululla. Annoin määräyksen lähettiläisi, jääkäri Väli-viidaalle.

-Jos rajalta alkaa kuulua ampumista, niin herättäkää heti minut.

-Jos rajalta alkaa kuulua ampumista, niin herätän heti herra luutnantin, kuuluu Väliviidan sotilaallinen toisto.

-Hyvä, hyvää yötä Väliviita. Unet jäivät lyhyeksi. Klo 7.00 koputti lähetti ovelle ja ilmoitti:

-Herra luutnantti, nyt kuuluu rajalta ampumista, ja samalla tuli ikkunasta lasinsirpaleet sisään. Kranaatti näet räjähti kaupan pihalla, joten vihollisenkin halusi varmistaa herätykseni. Komppaniani väapeli, jääkäri Väapeli Aleksanteri K a n t o n e n tuli samalla myös huoneeseeni ja tuttuun tapansa veti ilmaa huuliensa välistä ja totesi samoin kuin me Väliviidan kanssa, että nyt se sitten alkoi - se sota. Mutta niin alkoi toimintakin. Komppania hälytys ja taisteluasemiin!

Mentyämme pihalle kuului rajalta, joka oli noin 8 km päässä, käsituliaseiden tasaista räiskettä. Siellä taisteli luutnantti Halla-Sepälä 6. RajaK:n kanssa. Mutta meille sillä kertaa olivat paljon puhuvampia ne tuhannet lähtölaukaukset, jotka kuuluivat vihollisen pattereista rajan takaa. Hyvin näyttivät venäläiset olleen selvillä joukkojemme majoitusalueista, sillä ne olivat selvästi tykistön kohteina, vaikkakin huonoin tuloksin.

Nyt piti päästä nopeasti komppanian luokse, mutta välillä oli aukea, johon tuli "kranuja" kuin satamalla. Kantonen katsoi minua ja minä Kantosta, että miten edetään. No mikäpä tässä, olinhan minä tuhansia kertoja opettanut miehille, miten tykistötulussa edetään, juoksemalla kuopasta kuoppaan. Ja niin mentiin, minä edellä, Kantonen ja Väliviita kantapäilläni. Nuolimme kiltisti alkutalpaaleilla muutaman kranaatin kuopan pohjan, mutta sitten huomasimme, että hiukihän tässä tulee. Nousimme ylös ja nauroimme. Samalla aloimme oppia erottamaan, milloin kranaatti tulee lähelle, milloin kauemmaksi. Etenimme nopeasti ja pääsimme ehjin nahoin komppanian luokse.

Ja mikä näky! Rauhallista toimintaa, nasevia käskyjä aivan kuin rauhanajan harjoituksissa. Hieman kalvakoita kasvoja, mutta päättäväisiä ilmeitä kaikkialla. Muutama rohkaiseva sana komppanian päälliköltä, ja niin ovat miehet hävinneet Orjansaaren maastoon poteroihinsa. Itse siirryn uuteen komentopaikkaan, kansakoulun taakse.

Nyt seuraa yhteydenotto eteen, sivuille ja pataljoonaan. Samoin käynti tukikohdissa ja jokaisen miehen poterossa. Saavuttuani komentopaikalle odotti siellä Väliviidan keittämä väkevä musta kahvi. Jäimme seuraamaan tilanteen kehitystä. Mutta yksi asia oli vielä ratkaistava, mitä teen ajokoiralleni, joka oli minulla mukana koko YH:n ajan. Jäniskeli oli mitä loistavin. Ajo alkoi heti ja kesti kaksi päivää. Siellä se kierteli pitkin ja poikin Orjansaaren maastoa tykkitulen ja taisteluaäänen säestäessä ajoa. Toisen sotapäivän iltana sain koirani kiinni, jolloin minun oli siitä luovuttava - ainiaksi.

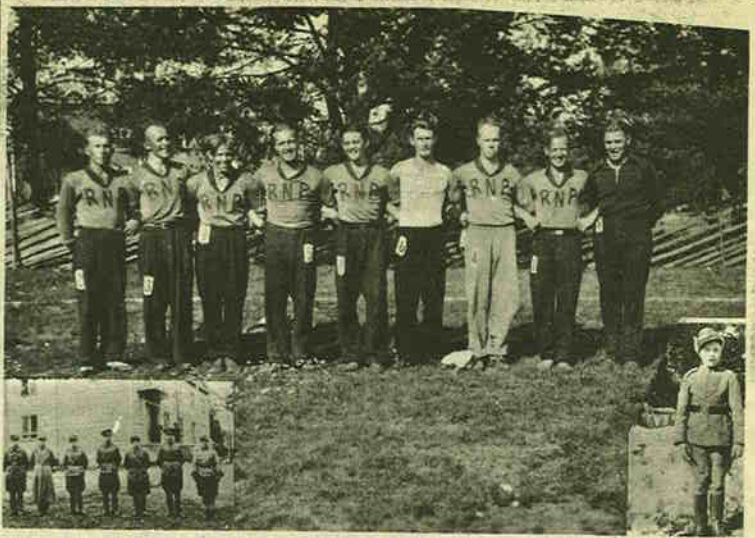
Kun ensimmäisen sotapäivän aamu valkeni, niin ilmestyivät vihollisen lentokoneet taivaalle. Ne lensivät matalalla, mutta eivät tulitaneet asemiamme, lienevät olleet tiedustelukoneita. Raasulin suunnalta tuli jatkuvasti tietoja. Vihollisen eteneminen oli varovais-

ta, kovaa huutoa ja meteliä piti rajan ylittäjä yllä. Miinat ja ansat räjähtelivät ja oma tuli sekä tarkat patterimme tuli-iskut saivat aikaan pahaa sekaannusta etenijän riveissä. Näytti jo aivan selvältä heti alkuun, ettei salamasotaa näin käydä. Ensimmäisiä sodan uhreja oli nuori rautulainen siviilipoika, jolta sirpale oli repäissyt alaleuan niin, että seroikkui rinnan päällä. Päivä kallistui vähitellen illaksi, vihollisen saavutukset olivat varsin vähäiset, taistelua käytiin vielä rajan tumassa. Mutta pauketta ei puutunut. Vihollisen monet patterit jauhoivat Raudun maastoa jatkuvasti. Yön aikana ampuivat hyökkäysvaunut ja sadat konetuliaseet. Kun valojuovia oli runsaasti joukossa, oli yllämme komea ilotulitus. Ja koko tuo tulimassa meni liian ylös, kuten koko Talvisodan ajan tapahtui. Tykistön tulikin oli hajanaista, alkaen aina jostain Saijanjoen seudulta ja siirtyen sitten koko rintamamme yli itään. Yöllä partioitiin ja saatiin paljon pahaa aikaan vihollisen sivustoilla.

Ensimmäinen sotayö oli hirveän kylmä. Vanha perunakuoppa oli kunnostettu jonkinlaiseksi komentokorsuksi, mutta siinä ei ollut enempää kattoa kuin oviakaan. Muutaman tunnin värjötelimme kk-joukkueen johtajan luutn. Pekka K o k o n kanssa tuossa montussa ja yritimme lämmittää itseämme kanfertiipilla ja sokerilla, mutta sitten siirryimme ihanaan teltan lämpimään. Kyseinen perunakuoppa jäikin ensimmäiseksi ja viimeiseksi korsuksi minun osalta Talvisodassa. Tuo ensiyön kylmyys oli kuitenkin leikkiä siihen, mitä tulimme tammikuussa kokemaan Laatokan koillispuolella Pukitsanmäellä, kun pakkasta oli 46 astetta ja olimme ilman telttoja.

Toisena sotapäivänä tapeltiin lujasti Raasulin suunnalla. Komppaniani vastaan hyökkäsi päivällä 200 miehen suuruisen vihollisen, mutta löytiin aukealla suolla helposti takaisin. Johansson soitti innoissaan minulle ja ilmoitti, että hyökkäysvaunuja meni jatkuvasti miinoihin ja omat tykkimme olivat ampuneet ainakin 6 vaunua pois pelistä. Eversti B l i c k ilmoitti, että viholliselta on siepatu radiosanoma, josta ilmeni, että 13. HvPr. avaa jalkaväen kanssa tien Rautuun. Rajakomppaniat vedettiin taakse iltaan mennessä. Luutnantti Viskari, pelkäämätön soturi, hyökkäsi ilalla Pirholanmäelle, joka osoittautui tyhjäksi vihollisista. Jatkaminen eteenpäin suoraan päin panssaripirssiä olisi kuitenkin ollut turhaa. Niinpä toisena sotapäivän iltana vedettiin kaikki JP 4:n joukot pääpuolustuslinjalle Rautu-Kuolemanlaakso-Orjansaari.

Kolmas sotapäivä. - 2.12.39 - jatkui melko samanlaisena kuin edelliseltäkin. Vihollisen varovaisuutta junausta kohti Rautua, paljon pauketta ja melua, mutta vähän villoja. Iltan mennessä oli vihollinen kaikkialla asemiemme edessä, mutta asemat olivat hyvät ja torjunta helppoa. Konepistoolit räätäsivät ja pystykorvat tekivät tarkkaa työtä. Patterimme ja korhorot antoivat aina sinne iskussa, missä vihollinen kokoontui samemmin joukoin. Hyökkäysvaunuja ajoi kymmenittäin riviin Kuolemanlaakson eteläharjanteille. Ne olivat kevyitä, aseistuksena yksi tykki ja kk. Meidän kahdella Bofors-putkellamme ei todellakaan ollut maaleista puutetta. Kaikki odotimme seuraavaa aamua ja ajattelimme, onko Rautu rautaa, kestäkö Kivennapa? Rautu olisi kyllä kestänyt, mutta ylempää tuleen käskyn mukaan meidän oli 2.12. klo 17.30 irtaannuttava ja vetäydyttävä Nurmijärvelle. Läksimme vihollisen nenän alta kuin koira veräjältä ilman pienentäkään

Raudun Nuorisoseuran Palloilijain pesäpallojoukkue 1938: Vas. Armas Rastas, Toivo Tuohioja, Ensio Pärssinen, Arvo Suutarinen, Niilo Ojapello, Bruno Tiainen, Auvo Kivilaakso, Valo Mäkelä ja Pekka Tirri / B. Tiainen. Kulmissa alokurssin kouluttajia Harjoitustalolla ja Raudun ensimmäinen vapaaehtoinen Eino Loponen 1939 / M. Metsola/. Alimmissa kuvassa opettaja J.P. Kokko voimistelujoukkueineen lepotauolla Vaasan matkalla 1930 / T. Vaskelainen.

hämmentä. Kun olin koonnut komppaniani Orjansaaren takamaastoon ja lähtenyt marssimaan pohjoiseen, tuli Mäkrän kannaksella pienoisen yllätyks. Kaikki kivi-esteet oli pantu tielle paikoilleen ja tien varret ansoitettu ja miinoitettu. Kyllä talot paloivat ja ympäristöön tuli hajanaista tykkitulta. Yhdessä kapteeni Kumlinin kanssa saimme kuitenkin nopeasti kivet syrjään ja niin pääsin jatkaamaan matkaa. Kumlin oli Mäkrän puolustaja ja virheellisen ilmoituksen perusteella hän oli sulkenut tien. Seuraavan päivän olimme puolustuksessa Nurmijärven lä majuri L i n d e n i n pataljoonan kanssa. Oli vaikea käsittää miksi kaksi pataljoonaa sullottiin päätelysten tähän kylään. Sen seuraukset ilmenivät saman päivän iltana, kun JP 4 irtaantui klo 18 ja marssi Pölläkkälään. Suomea puhuva vihollispartio yllätti Petäjärven aseman suunnalta etulinjassa olevan luutn. H e i n o n komppanian ja sai aikaan pahaa sekaannusta.

Raudun asemien jättäminen oli

pettymys koko JP 4:lle. Se johtui kuitenkin muusta tilanteesta Kannaksella. Vaikka kolmen päivän aikana venäläiset ampuivat kaikilla aseillaan äärettömän määrän mitä erilaisimpia ammuksia, niin tappiomme olivat vain kaiken kaikkiaan parikymmentä miestä. Kun JP 4 oli irtaantunut Raudun asemasta, tapahtui se vihollisen tietämättä. Oli merkittävää, miten viholliset koko seuraavan yön taistelivat ilmeisesti keskenään, sillä pauke ja melu oli kova. Arveltiin, etteivät heidän joukkonsa olleet kaikkein parhaimmin koulutettuja.

Jääkäripataljoona 4:n toimintaa noin sodan alkupäivinä samoin kuin koko Talvisodan ajan leima- si kova kuri ja järjestys sekä loistava soturihenki. Tämä henki ei perustunut esimiesten ja alaisten veljeyteen vaan rehtiin toveruuteen, käskyjen ehdottomaan suoritukseen ja velvollisuuden täyttämiseen viimeiseen saakka. Alaisten oikeudenmukainen kohtelu ja heistä huolehtiminen kaikkein vaikeimmissakin oloissa loi luottamuksen, jota sodassa tarvitaan.

Ensimmäiseen evakkoon

Rautulaiset naiset ja lapset olivat evakuoitu melko tarkkaan syksyllä 1939, kun korjailimme eri talojen sokerijuurikkaita tehtaalle lähettämistä varten. Meitä naisia taisi olla peräti viisi vielä paikalla siinä kirkonkylän tienoilla, kun viimeisiä satoja korjailimme. Miehiäkin löytyi vielä ajohommiin ja niin vain kävi, että perille ne juurikkaat menivät, koska lähettivät siellä maistiaisiakin meille jälkeen päin. Sitten koitti aamu, joka sotki kaikki suunnitelmaamme. Taivaalla vain ritisi ja jyrisi, eikä tahtonut osata mitään tehdä eikä mihinkään ryhtyä. Lähtö siitä kuitenkin tuli, joskaan kir-

konkylään ei enää ollut menemistä. Räisälään asti me kuitenkin siinä päivänä kerkesimme. Siellä yövyimme taloon, jossa oli jo mm paljon karjaa ja lisää tuli koko ajan. Kukin koetti ruokkia eläväänsä parhaansa mukaan. Lehmät lypsettiin ja maidot kierrettiin ja kirnuttiin kerma voiksi. Ihmiset katsoivat ihmeissään kotiensa ilman suunnassa loimuavaa taivasta. Etimme siinä sitten itsellemme yösijaa suorittaen vaatteiden tasautusta. Jollakin saattoivat olla viideten sukut päällekkäin jalassa, toisella taas ei yhtään. Helppohan siinä tilanteessa oli sekä auttaa että tulla autetuksi. Yön lähetes-

sä puolta saimme talonväkeä myöten käskyn liikkeelle lähdöstä. Minua suosi onni, sillä pääsin hevoskyydissä monta kilometriä.

Monien vaiheiden jälkeen saavimme Jokioisiin keskijon vaiheilla noin viikon kuluttua lähdöstämme Raudusta. Verrattuna siihen, mitä kuulumme jälkeen painon puhuvan, taisin olla ihan kohtalon suosikki, sillä jouduin hyvään paikkaan. Alusta alkaen minua pidettiin kuin perheeseen kuuluvana, joka on ollut myös pysyvää. Olemme siitä kovasti kiitollisia. Vierailemme muuten toisissamme edelleenkin puolin sekä toisin, vaikka välimatkaa kertyykin melkoisesti.

Siinä sitten kehräilin viikon päivät villaa. Sitten sinne perustettiin ompelimo, josta saimme töitä. Ensin teimme vaatekertoja

siirtolaisille kauppias Kiesiläisen Raudusta tuomasta kankaasta, jonka hän lahjoitti tarjoukseen. Sitä kesti pari viikkoa, jonka jälkeen rupesimme tekemään töitä valtion laskuun. Teimme sotilaille alusvaatteita ja lumipukuja. Meitä oli työssä kaksi miestä ja kymmenen naista. Työ kesti maaliskuuhun saakka.

1943 teimme pariviikkoisen matkan synnyinseudullemme Rautuun sotilashautajaisten merkeissä. Kaikki oli tosi ikävää siellä kotiraunioilla. Eikä siitä jaksakirjoittaa. "Muistot parhaimmat hetket hyvät/ ne ovat kuin aidoimmat kultajyvät/ kotiseutumme muistot pyhät/ Ne kantavat harmaitten hetkien yli/ kun hämälässä nukkuu maa/ oi suuri ja siunattu muiston syli/ sen suojassa hetkisen levätä saa." - Maria Rastas.

KAINO RASTAS:

RAUTULAISIA KAUKOPARTIO-TEHTÄVISSÄ

Talvisodan jälkeen välirauan epävarmassa tilanteessa katsoi tiedustelupalvelu tarpeelliseksi läettää omia tiedustelijoita rajan taakse ottamaan selvää, mitä siellä oikein tapatui. Tähän toimintaan osallistui muun muassa viisi rautulaista. Rinnan tämän tiedustelutoiminnan kanssa luotiin ja kehitettiin kaukopartiotoimintaa, jonka tehtäväksi suunniteltiin päämajaa palvelevien tietojen hankinta kaukaa vihollisen selustasta. Siis toiminta, johon talvisodassa ei oltu varauduttu. Miehet näihin tehtäviin valittiin ja koulutettiin talvisodan partiotoimintaan osallistuneista vapaaehtoisista. Jo tässä vaiheessa löytyi viisitoista vapaaehtoista rautulaista, joilla oli sisua ja seikkailumieltä ja jotka "kertausharjoituksissa" saivat välttämättömän kaukopartiokoulutuksen. Kouluttajana toimi rautulaisten hyvin tuntema tiedustelumies jääkäriluutnantti Kustaa Loukola.

Kesäkuulla 1941, jolloin puolustustamme ryhdyttiin vahvistamaan, kutsuttiin kaukopartiotehtäviin lupautuneet myös palvelukseen. Tällöin perustettiin kaukopartio-osasto Vehniäinen, joka yhdessä kolmen muun osaston kanssa muodosti Päämajan kaukopartiiosaston. Osasto Vehniäisen partiomiesvahvuus oli sodan alkua 29 miestä, joista yli puolet eli 15 rautulaista. Tähän isänmaan puolesta suoritettavaan vaaralliseen peliin antautuivat nämä nuorukaiset koko sielustaan. Varsinaisen kaukopartiointi aloitettiin kesäkuun 30. päivänä 1941. Tällöin rautulaisista koottu partio suoritti tiedusteluja ja junien suistoja Pyhäjärvi-Myllypelto alueella. Partio viipyi tällä matkallaan 12 vuorokautta ja kulki 210 kilometriä vihollisen selustassa.

Heinäkuun 23. päivänä aloitettiin kaksi pitkää ja tapahtumarikasta retkeä. Näistä toista lähti suoritamaan rautulaispartio, johtajana Jahnari Kuoppa ja muina partion jäseninä Eugen Averin, Kalle Hyvönen, Kaino Pietiäinen, Urho Pusa ja Soini Vanhanen. Partio sai tehtäväkseen itä-Kannaksen tiedustelun, Rautu mukaan luettuna. Länsi-Kannas määrättiin toisen partion tiedustelualueeksi. Tähän partioon kuului rautulaisista Kaino Rastas. Matkaan lähdettiin yhdessä ja linjat ylitettiin Rautjärven Viikosta. Kirvussa erottiin. Kuopan partio otti suunnan Rautuun ja me lähdimme omille teillemme. Seuraavan kerran tapasimme vasta kuukauden kuluttua omalla puolella.

Repun painoksi punnittiin lähtessä 30 kiloa ja tähän lisäksi konepistooli lippineen. Tarvikkeita ja muonaa oli siis runsaasti mukana, mutta ei riittävästi. Huollon oli tultava avuksi. Eräs Pyhäjär-

ven "nälkämatka" teki Kuopan varovaiseksi ilmoitise tapahtuvan huollon suhteen. Hän sopi nyt lähtiessään lentäjien kanssa, että he pudottaisivat tarvikkeita lähelle Kiviniemeä Kämärälämmen suulle 27.7., vaikka radiosanomaa ei lähetettäkään. Kämärälämmen täydennyspaikkaan saavuttiin vajaa tunti ennen sovittua aikaa. Myös lentäjät olivat täsmällisiä. Aivan tarkalleen määräaikaan tuli lentokone Räisälän suunnasta. Annettiin sovittu merkit ja tavaraa alkoi tipua. Matka Rautuun voi jatkua. Vuoksen ylitykseen lainattiin Räihärannan kylän kaakkoisrannasta kaksi venettä, joista airot puutettiin. Yli kahden tunnin myötävirtaan melomisen jälkeen päästiin virran yli ja omaan elementtiin, metsään. Vuoksen ylityksen jälkeen matkaa jatkettiin Vaalimon, Nurmijärven ja Orjansaaren kylien länsipuolitse Vepsaan ja sieltä edelleen Kärsälän kautta Raasuliin ja Liippuulle. Saadut tiedustelutokset kirjattiin, tärkeimmät ja kiireelliset salakirjoitettiin ja annettiin radiolla ettertiin. Partion lähtettäjä sai näin tuoreita ja tärkeitä tietoja vihollisselustan tapahtumista. Samalla viestitettiin kotiin, että reput ovat keventyneet, muonat on syöty loppuun. Suunnitelman mukainen toinen lentotäydennyspaikka oli noin kahden kilometrin päässä Tykläjärvien maastossa. Sinne pyydettiin nyt tarvikkeita. Ja taas aivan täsmälleen määräaikaan tuli lentokone Palkealan suunnasta. Kone koukkasi ja tipautti tarvikepoterodot, teki vanhan rajan takana muutaman harhautuskierroksen ja häipyi Maanselän suuntaan. Torpedot purettiin nopeasti. Tässä lähteyksessä saatiin muonan lisäksi myös osastoon kotoa ja muualta tulleet kenttäpostikirjeet sekä viimeiset sanomalehdet ja pyydettyä räjähdysainetta 30 kiloa tykötarpeineen. Tämä lienee ollut ensimmäinen "postitilento" Rautuun, ainakin ensimmäinen Tykläjärvelle. Sunnuntaita vasten yöllä, jolloin tarvikkeet saatiin, pantiin keskellä metsää juhlat pystyyn. Luettiin kotoa tulleet kirjeet ja sanomalehdet. Ryyppättiin päälle hyvää kahvia ja maisteltiin lottien lämpimiä pullia. Tämä oli sissien juhlaa metsässä, jossa joskus oli kirmaistu huolettomana paimenkoikana, kuljettu marja- ja sienimatkoilla, hiihdetty talvisin kilpaa ja pidetty suojeluskunnan kyläosastojen välisiä taisteluharjoituksia. Tilanne oli tänään toinen. Tämä alue oli nyt vihollisen selustaa, josta matkaa linnuntietä omille linjoille lähes 100 kilometriä. Jos oli tilanne muuttunut, muuttuneet olivat kuljijatkin. Pojista oli kasvanut kovia miehiä, joiden valppaus ei täälläkään, kotimetsissä, saanut lamaantua. Sissin oli oltava valmis

kohtaamaan vihollinen milloin ja missä vain sekä antamaan viimeisen uhrinsa tapahtuipa se sitten kotiveräjällä tai oudossa erämaassa. Tähän oli varauduttu. Kuoleman pelko oli siirretty sivuun, vaarasta toiseen kulkeva sissi oli jäänyt jäljelle.

Aikaisin aamuyöstä maanantaina jatkettiin toimintaa ja etsittiin sopivia junan suistopaikkoja. Pyrkimyksenä oli katkaista rautatieliikenne useamman vuorokauden ajaksi. Raasulin (Annamarin aseman) ja Kyllästisen notkon (Kelliö) välille asennettiin rautatiehen kuusi panosta, joista kaksi toimimaan ensimmäisen junan ajaessa. Muut neljä varustettiin eri pituisin aikalaitein siten, jotta syttyin virittyi määrääjän kulluttua ja räjäytti panoksen vasta tuon ajan jälkeen ensimmäisen junan ajaessa päälle. Tämä panostus hoidettiin yhden yön aikana. Jo samana yönä tuli Raudun aseman suunnasta tavarajuna, joka räjäytti panoksen ja suistui kiskoilta sekä tukesi väylän. Aivan kuten oli tarkoitus. Tämän kolarin jälkeen rautatien varmistus tiivistyi. Radalle ei ollut nyt menemistä, mutta eipä ollut asiaakaan. Viisi panosta oli valmiina odottamassa kukin omaa junaansa. Korjaustöiden vielä jatkuessa ajoi jo seuraava juna kiskoilta.

Meikäläisten hyökkäys alkoi Rautjärveltä heinäkuun 31. päivänä ja jatkui parhailleen elokuun 6.-8. päivinä Kirvu - Hiitola tasalla. Venäläiset olisivat nyt kipeästi tarvinnut rautatietä joukkojen ja materiaalin siirtoihin taistelujen painopistesuuntaan sekä myös evakuoitinkuljetuksiin näiltä alueilta. Mutta näitten kuljetusten jarruna oli kuusimiehinien rautalaispartio, joka piti huolen siitä, jotta rataosalla Rautu-Raasuli ei kolmeen vuorokautteen liikennöity. Tämä tapahtui juuri sinä aikana, kun meikäläiset joukot Hiitolan-Käksälmen alueella pyrkivät ja myös pääsivät nopeaan ratkaisuun. On vaikea mennä arvioimaan tuon liikennekatkoksen ja suoritettujen häirintöjen merkitystä muihin sotatoimiin. Se on kuitenkin varmaa, että tämä pienen rautalaispartion toiminta säästi melkoisesti omien hyökkäävien joukkojen verta sekä lisäksi runsaasti sotasaaliin määrää. Lisäksi venäläiset joutuivat sitomaan suuren määrän joukkoja selustansa varmistukseen sekä partion etsintään ja takaa-ajoon. Näitten tapahtumien jälkeen katsottiin, jotta partion olo ei ole täällä tarpeen eikä terveellistäkään. Jälkiselvittely jätettiin toisten tehtäväksi.

Kolmannen toimintaviikon alkua partio jakautui kahteen osaan. Näin pystyttiin suorittamaan tiedustelua laajemmalla alueella, sotkemaan käynnissä oleva etsintä sekä läpäisemään tiiviis varmistus. Ensimmäinen partion puolikas lähti Palkealan ja Kaskaalan kautta Raudun kirkonkylään, josta jatkettiin Harjoitustalon ohitse Petäjärvelle ja sieltä edelleen sovitun kokoontumispaikkaan Vaalimoin kylän länsipuolelle. Tällä toinen osa partiosta oli jo odottamassa. Se oli kulkenut Raasulista, Kärsälän, Vepsän, Orjansaaren, Mäkrän ja Petäjärvien kylien kautta kokoontumispaikkaan. Partio oli koossa paluumatkaa varten. Sen ensimmäisenä tehtävänä oli vuolaana virtaavan Vuoksen ylitys. Se tapahtui jälleen lainaveneellä, johon Soini Vanhanen valmisti korpikuudesta airot. Muilta osin paluumatka noudatteli jo tuttua menoreittiä. Rintamalinjat ylitettiin, omien joukkojen ollessa Sairalan eteläpuolella, 11. päivänä elokuuta.

Tämä Raudun retki kesti lähes kolme viikkoa. Käsketty tiedustelutehtävä multisti partion kulke- maa reittiä niin, että kävelymatkaa kertyi yhteensä 340 kilometriä. Kuopan rautalaispartio oli turvallisesti omalla puolella. Sen kanssa yhdessä linjat ylittävät ja länsi-Kannakselle retkensä suunnannut partio jatkoi vielä tehtä-

Rakennusliike VEIKKO MENTU Ky.

RINNETIE 3

02240 FRIISILÄ — PUHELIN 889226

vänsä suorittamista. Sen retki kesti 31 vuorokautta ja taakse jäi 550 kilometriä. Tämä oli siihen mennessä pisin partiomatkamme. Myöhemmin se jäi kuudennelle sijalle.

Kannakselta siirryimme partioimaan Syvärille. Täältä mainittakoon kaksi tosi kaukopartiota, jotka rautulaiset suorittivat. Ensimmäinen kesällä 1942. Partion johtajana Jalmari Kuoppa ja jäseninä Eugen Averin, Heikki Määttänen, Matti Nuija, Viljo Suikkanen ja Urho Pusa, joka kaatui tällä matkalla. Partio viipyi retkellään 40 vuorokautta ja taittoi taivalta 525 kilometriä.

Toinen pitkä retki suoritettiin kesällä 1943. Jälleen partion johtajana Jalmari Kuoppa ja rautulaisista mukana Arvi Loponen, Matti Nuija, Reino Sappinen ja Viljo Suikkanen. Partio vietiin kauas vihollisen selustaan lentokoneella ja noudettiin sieltä 36 vuorokautta myöhemmin. Ilmakuljetuksesta ja -huollosta huolimatta partio liikkui omin jaloin 380 kilometriä.

Tulkoon vielä mainituksi rautalaispartio, joka toimi Raudussa kesällä 1944 ja piti viiteen mieheen kotipitäjää "miehitettynä" kokonaista 37 vuorokautta sen jälkeen, kun varsinaiset puolustajat olivat joutuneet sieltä vetäyty-

mään. Tämän partion johtajan Kaino Rastaa lisäksi partioon kuuluvat Tauno Kirves, Lauri Määttänen, Matti Nuija ja Viljo Suikkanen. Haikein mielin sieltä viimeisinä rautulaisina poistuimme 24. päivä heinäkuuta. Palasimme omille linjoille uimalla Vuoksen yli. Lauri Määttäsän voimat pettivät. Hän hukkuu Vuokseen.

Päämajan kaukopartiotehtävissä toimivat jatkosodan aikana seuraavat rautulaiset (sotilasarvo sodan päättyessä): vääp. Paavo Auvinen, katosi 24.6.44, kers. Eugen Averin, kaatui 29.3.44, korpr. Aarne Hipe-li, kaatui 18.7.43, vääp. Kalle Hyvönen, kers. Vilho Hännikäinen, alik. Tauno Kirves, kers. Lauri Korpelainen, kaatui 13.8.44, luutn. Jalmari Kuoppa, kers. Arvi Loponen, stm. Eino Loponen, luutn. Kustaa Loukola, kapt. Valo Mäkelä, luutn. Heikki Määttänen, kers. Lauri Määttänen, hukkuu 24.7.44, alik. Matti Nuija, ylik. Olli Paukun, kers. Kaino Pietiäinen, kers. Urho Pusa, kaatui 2.9.42, vänr. Kaino Rastas, ylik. Reino Sappinen, alik. Viljo Suikkanen, kers. Uuno Suokas ja kers. Soini Vanhanen.

Kunniä niille rautulaisille kaukopartiomiehille, jotka uhrasivat henkensä täyttäessään vaativaa tehtäväänsä kaukana vihollisen selustassa.

KAARLO ASOMAA:

RAUDUN EVAKUOIMINEN 1944

Raudun evakuoiminen kesäkuussa 1944 tuli rautulaisille täydellisenä yllätyksenä siitä huolimatta, että paikkakunnalle oli usean kerran annettu vakava varoitus.

Ensimmäinen tällainen yleinen tilaisuus pidettiin 1944 huhtikuun alkupäivinä. Se oli yleisen kokouksen tapainen, johon oli saapunut noin 60 rautulaista. Oppaina ja luennoitsijoina olivat Viipurista lähetetyt sotilasilannetta tuntevat ja evakuointiasioissa koulutetut henkilöt. Tietoa tästä tilaisuudesta levitettiin silloisen kunnan esikunnan toimesta kaikille pitäjäläisille.

Esitelmöitsijät korostivat ennen kaikkea, ettei kysymyksessä tarvitse olla evakuoimisen todellisuus, mutta tilaisuudessa koetaan ennakkolta selvittää sitä, mitä silloin pitäisi tietää ja osata toimia, jos todellinen evakuoiminen sittenkin sattuisi eteen. Edelleen muistutettiin mieliin, että talvisodan evakuoiminen epäonnistui juuri sen takia, ettei oltu tehty mitään ennakkovalmistelua evakuoinnin varalta. Vaikka tilaisuudessa käytettiin runsaasti puheenvuoroja ja tehtiin kyselyjä, oli läsnäolijoiden yleinen mielipiteenä, ettei evakuointia tule. Todettiin, että omat rantamamme ovat täysin rauhallisia ja länsirintama kestävä. Asiaa ruvettiin ajattelemaan perinpohjaisemmin sen jälkeen kun esitelmöitsijät huomauttivat, että historia on opettanut sen, että sotien aikana on aina parempi karttaa kuin katua.

Etenkin Viipurista käsin on heille teroitettu se tosiasia, että Rautu on aina suuressa vaarassa siksi, että se ilman varoitusta saa aina ensi iskut. Taaempina olevat asukkaat ehtivät toimia jonkin verran jo silloinkin, kun vihollinen on jo Raudussa. Edelleen selitettiin, että Rautua varten on evakuoinnin varalta varattu suuri joukko hevosia ajoneuvoineen, kuorma-autoja useasta autokomppaniasta, joka helpottaa evakuointia. Rautulaisen tehtäväksi jäisi suorittaa kaikki tarvittavat ennakkovalmistelut, joihin annettiin päteivät ohjeet. Edelleen mainittiin, että Rautua varten on jo nyt valittu muualta sekä Raudusta tarpeellinen henkilökunta, joten Rautu ennätetään evakuoida jopa parissa päivässä niin tarkkaan, ettei sinne jää mitään. Tilaisuudessa tehtiin lukuisia kysymyksiä siitä mitä ennen kaikkea olisi evakuoitava. Muuan mies oli halukas tietämään, että kun kerran on niin paljon autoja ja avustajia, saako evakkomatkalta ottaa mukaansa mm. äsken ostamansa hellan, repiä ovista lukkoja, jopa oviakin rakennuksista. Vastattiin, että kyllä saa, mutta ensin kuitenkin irrallaan olevia tavaroita. Edelleen selvitettiin, että kaikille ihmisille varataan ruokaa, lapset ja vanhukset lähetetään ensimmäiseksi turvaan. Paikalle jäävät vain työkuuntoiset, joita käytetään evakuoimiseen loppuun saakka. Tätä kirjoitettaessa sotasalaisuutena ei ole enää se, että Rautua varten oli varattu 3 hevos-

komppaniaa, jokaisessa 100 hevosta, kuorma-autoja useasta autokomppaniasta, lisäksi linja-autoja ja junia tarpeellinen määrä, joten sanottiin, että "työn piti luistaa." Kuitenkin uskottiin, ettei tätä "luistavaa työtä" tarvitse tehdä. Siinä uskossa hajaannuttiin koteihin ja ruvettiin vilkkaaseen jällelrakennustyöhön.

Varattiin rakennustarvikkeita kesällä rakennettavia rakennuksia varten, hankittiin erilaisia saata-vissa olevia maanviljelyskalustoja, jopa sisä-Suomesta saakka. Huhtikuun loppupäivinä pidettiin viranomaisten taholta Raudussa vielä toinenkin opastustilaisuus, jossa hyvin tarkkaan selostettiin se mahdollinen mitä ja miten pitäisi toimia, jos evakuoiminen toissaan sattuisi eteen. Nytkään ei uskottu tähän tosiasiaan. Suurella innolla jatkettiin rakennustöitä. Maan sulettua ryhdyttiin kiireemmän kautta peltotöihin. Kynettiin ja kylvettiin mahdollisimman paljon, että syksyllä olisi mitään aittaa panna. Kun tilanne omilla rintamillamme oli verrattain rauhallista, saatiin armeijasta suuri joukko lomalaisia, jotka erittäin tuntuvasti auttoivat peltotöissä.

Kesäkuun alkupäivinä maihinnousu Saksassa ei pelottanut rautulaisia vähäkään. Vain aniharva rautulainen poistui Raudusta mahdollisen sodan jaloista. Mennessä he veivät tietysti vientikelpoisen omaisuutensa.

Koko kesäkuun alku oli Raudussa kiireellistä työn touhua, eikä millään uskottu, että evakuointi tulee.

Mutta tuli se ja tuli äkkiä. Niin äkkiä, etteivät viranomaisetkaan voineet sitä aavistaa. Tämän kirjoittajan muistin mukaan kesäkuun 10. päivänä noin puolen päivän jälkeen vihollinen pommitti Rautua, etenkin aseman seutua lakkaamatta ja tuhoisasti, tuottaen seudulle paljon vahinkoa. Tämä suuri pommitus vaikutti rautulaisiin erittäin lamaannuttavasti, joten pääasiallisesti kaikki työt keskeytettiin. Mutta aamulla jatkettiin taas rauhan töitä.

Seuraavana päivänä iltapäivällä tuli sitten virallinen evakuomiskäsky, jolloin myös evakuomiskoneisto ryhtyi työhönsä. Evakuomistehtävien päälliköksi oli nimetty Raudun suojeluskunnan paikallispäällikkö Jalmari Ihalaisten. Kuljetusasiain päälliköksi nimettiin skn esikunnan jäsen Albert Pulakka ja tavarain yleisien kokoomispaikkojen päälliköksi silloinen osuuskunnan johtaja Kaarlo Asomaa. Muitakin päälliköitä ja niitten apulaisia oli määrätty vaikkamillä mitalla. Näitten, kaikkien ja yleensä evakuomistehtävien henkilöitten passeihin oli ennakolta painettu iso V-kirjain, joka merkitsi sitä, ettei V-kirjaimen omistaja saanut poistua Raudusta ennen kuin evakuointi oli saatu loppuun.

Mahdollisen pakenemisyhteyden johdosta olisi tällainen henkilö viimeistään Kiviniemessä joutunut "kiikkiin" ja Rautuun takaisin. Joskin viranomaisten olisi jo ennakolta pitänyt suunnitella kaikki evakuomistehtävät tarkalleen, oli käskyissä montakin lapsellisuutta. Esim. kaupoista ja eräistä virastoistakin komennettiin naispuolinen väestö tavarain kokoomispaikoille, joissa heidän piti kaikki tuotavat tavarat vastaanottaa, merkitä kirjaan kooliluku ja koolien pääasiallinen sisältö sekä antaa tuojalle tämän jälkeen kuitti. Tämän tohinnan lopetti kokoomispaikan päällikkö heti sen jälkeen kun ensimmäinen vihollisen kranaatin sirpale repi erään kirjanpitäjän pöydän, jona toimi tavallinen matkalaukku.

Yleisesti sujui evakuoiminen kooko lailla rauhallisesti, ainakin alkuaikoina. Kun evakuomismääräys edellytti sen, että evakuoitaville ihmisille, karjalle ja tavaroille oli varattu joka ryhmälle oma kokoomispaikkansa ja omat toimitusjansat, voitiin evakuointitehtävät aloittaa joka ryhmässä miltei samanaikaisesti. Päämääränä oli

se, että ensiksi kerätään ihmiset ja tavarat rajan pinnasta ja myöhemmin pitäjän keskiosasta.

Tämä osoittautui suureksi eduksi, joten ruuhkautumisia ei syntynyt. Aika hyvänä esimerkkinä olivat myös paikalliset toimitusjat, hevosmiehet ja muut apulaiset, jotka suurin piirtein ennättivät noin kahden tunnin kuluessa käskyn saatuaan toimipaikkoihinsa.

Kerrottakoon ensimmäiseksi

ihmisten evakuointi

Ihmisten kokoomispaikkana oli Mäkrän seisake keskellä metsikköä. Käsky oli, että 11.6. klo 18 mennessä piti kaikki evakuoitavat naiset, kapset ja sairaat kerätä edellämainitulle seisakkeelle, josta parin tunnin kuluttua juna kuljettaisi heidät sisämaahan. Mukaan saisi kukin evakko ottaa vain parin päivän muonan ja aivan välttämättömät vaatekappaleet. Suurempi vaatevarasto tuotaisiin sitten junassa perässä. Suurin piirtein saatiinkin kaikki evakuoitavat ihmiset määrääjässä kokoomispaikkaan, mutta juna ei vaan kuulunut. Ilta saapui kuitenkin. Saapui kosteana ja hieman satoikin.

Kun kukaan ei saanut kokoomispaikalta poistua, syntyi evakuoitavien keskuudessa pientä murinaa. Vihdoin tuli tieto, että juna saapuu 12.6. klo 2 yöllä. Tuli sitten käsky varata lähitaloista sairaille, heikoimmille ja lapsille yösi ja keittää ruokaa sekä jakaa kaikille kuumaa mehua. Juna saapui sitten klo 4 aamulla. Se oli tavarajuna härkävaunuineen, joita viimeainittuja ei ollut edes riittämiin. Lastauspäälliköksi ilmentyi sitten eräs armeijan nuori vänrikki, joka tuntien komentaja-asemansa käytti monastikin liian kovaa kieltä evakuoitavia kohtaan. Vaunujen vähyden takia piti useita kertoja evakuoitavia kuitenkin siirtää vaunusta toiseen, joten muutamain vaunuuin tuli jopa 80 henkilöä. Alkuperäinen tarkoitus oli, että sukulaiset tuttavineen ja samaan paikkaan asutettavat tulisivat samaan vaunuun, mutta tätä sääntöä ei voitu täysin noudattaa.

Evakkojunan johtajaksi määrättiin Eino Miina Kopolasta. Juna pääsi lähtemään klo 4 aamuyöllä. Päämääränä oli Pieksämäen asema, johon jäävät saivat poistua junasta ja mennä eteenpäin autokyydillä. Muille paikkakunnille menevät taas passitettiin eri vaunuihin ja lähetettiin määräpaikkoihinsa. Evakuoitavien ihmisten taholta ei suuria valituksia kuulunut, joka johtui etupäässä siitä, että talvisodan evakuointi piti suorittaa kovassa pakkasessa ja kokemus puuttui. Nyt oli lämmintä sekä talvisodasta opittu kokemus. Nyt oli siis suurin osa Raudun naisista, lapsista ja kaikista sairaat saatu ainakin jonkinlaiseen turvaan. Rautuun jäi kuitenkin vielä huomattava määrä naisia ja kaikki riskit miehet, joita käytettiin karjan ja tavarain evakuomistehtäviin.

Karjan kohdalla

tapahtui evakuointi seuraavasti: Samoina aikoina kun evakuoitiin ihmisiä, alkoi toisessa paikassa karjan evakuointi. Karja oli määrätty koota tien varsille pieniin kokoomispaikkoihin, joista sitten ohjattiin Petäjärven aseman lähellä olevalle niitylle. Aluksi piti karjan poiskuljettaminen aloitettiin Metsäpirtti-Kivennapa maantien ja valtakunnan rajan väliseltä alueelta ja myöhemmin muualta Raudusta. Niin tapahtuikin. Karja saatiin Petäjärvelle 12.6. iltaan mennessä.

Lastauksien aikana olivat vihollisen ilmahyökkäykset erikoisen rajut. Pommituksia oli pitkin päivää ja yölläkin. Lastauksen aikana kuoli 2 naista ja haavoittui 11. Haavoittuneet toimitettiin lähimpään kenttäsairaalaan. Karjasta kuoli 25 nautaa ja haavoittui 15. Haavoittuneet lopetettiin omistajien taholta. Kun vaunuista oli yhä puute, saatiin

loppuosa karjasta lastatuksi vasta 14.-15.6. välisenä yönä.

Muun omaisuuden evakuomiskäsky

oli annettu myös 11.6. ja vastava työryhmä oli aloittanut toimintansa saman päivän iltana. Raudun asema oli määrätty tavarain kokoomis- ja lastauspaikaksi. Tähän ei kuitenkaan montakaan kuormaa ennätetty tuoda, sillä vihollinen ryhtyi aseman seutua ankarasti ilmasta sekä tykeillään pommittamaan. Siksi määrättiin uudeksi kokoomispaikaksi Mäkrän seisake, jolta jo ihmiset oli ennätetty kuljettua pois. Tällä seisakkeella oli se huono puoli, että kun ei ollut toisia raiteita, lastaus oli tavattoman hidasta, sillä junan piti kuljettua lastatut vaunut sikäli kuin ne saatiin lastatuiksi seuraavalle asemalle saakka, ennenkuin tuleva juna saatiin vaihdetuksi lastauspaikalle. Kun tätä eivät viranomaiset olleet alkusuunnitelmissaan ottaneet huomioon, havaittiin nyt, että lastauspaikaksi piti määrätä Petäjärven asema, joka sitten tehtiinkin. Tästä eteenpäin ruvettiin sitten tavaraita kuljettamaan suoraan Petäjärven asemalle, jonne ruvettiin siirtämään myös Mäkrän seisakkeelle jääneitä tavaraita. Kun Petäjärvenkin asemaa ruvettiin vihollisen taholta ankarasti pommittamaan, määrättiin lastausasemaksi viime tingassa Sakkolan asema.

Tavarain kuljetus lastauspaikoille

oli seuraavanlainen: Kun viranomaisten lupaamia autoja ei aikoinaan kuulunut, rupesivat tavarain omistajat omilla hevosillaan kuljettamaan tavaraitaan lastauspaikoilleen. Viranomaisten lupamat autot tulivat vasta 12.6. ilansuussa, siis vuorokauden vahvasti myöhästyneinä. Nämä lähetettiin kylläkin heti yötyöhön äärimmäiselle rajalle tavaraita kuljettamaan. Tämä oliakin eduksi, sillä vihollinen ei yöllä pommittanut. Kun miehet olivat yöllä olleet töissä, eikä monessakaan autossa ollut kahta kuljettajaa, piti päivä varata kuljettajille nukkumiseen ja kuljetus pysähtyi. Kuitenkin tuli suuri joukko kuljettajia toisesta autokompaniasta ja työtä päästiin nyt jatkamaan päivälläkin. Kauan tätä ei kuitenkaan jatkunut, sillä noin puolen päivän tienoissa tuli käsky, että kaikki autot pois Raudusta Valkjärvelle. 13.6. saatiin kylläkin jostakin lisää vähäisen määrän autoja, jotka parin tunnin kuluttua myös määrättiin Perkjärvelle. Nyt jäimme ilman virallisesti meille luvattuja autoja ja evakuointi pääasiallisesti autojen avulla päättyi. Kuitenkin evakuomistytöt jatkuivat hevosilla, mutta tulos oli huono, sillä Sakkolan asemalle oli Raudusta noin 25 km. Tavaraita jäi huomattava määrä Mäkrän seisakkeelle ja Petäjärven asemalle. Ei ole kylläkään varmaa tietoa, kuinka suuren osan hevosmiehet ennättivät edellämainituista paikoista kuljettua Sakkolan asemalle. Kaikessa tapauksessa tavaraita jäi sinne tänne pitkin pitäjää. Pahimmassa asemassa olivat ne, joilla ei ollut omia hevosia. Kirkonkylän kaupat olivat myös epäedullisemmassa asemassa, sillä rajaseutu tyhjennettiin ensin ja myöhemmin otettiin autot pois. Kun Raudussa näkyi metsäkoissa autoja, niin tuttavuksien perusteella niitä kuitenkin saatiin. Niinpä osuuskauपालle saatiin 4 autoa, joista yhdellä yritettiin pelastaa Palkealan myymälän varastoa, onnistumatta siinä tykkitulen takia. Kirkonkylästä saatiin sitten 2 autolastia menemään. Viholliselle jäi osuuskauपालle ainakin 12.000 kg viljaa, rakennustarvikevarasto kokonaan ja pienempi määrä sekatarvaa. Myös kirkonkylässä olleelta yksityiskaupalta jäi tavaravarasto viholliselle. Yhdellä osuuskauपालle luovutetulle autolla tehtiin sitten pikakierros lähitienoilla, jolloin kaiken kukkuraksi havaitiin

ISKURAKENNE OY Rakennusliike

Toimitusjohtaja Ilmo Suikki, puh. 90-784 394

Väylänsuu 1 — 00830 Helsinki 83

tiin, ettei kunnantoimistoa ole muistanut kukaan pelastaa, joten tähän autoon otettiin kunnantoimiston koneet ja vähän kalustoa. Heti Sen jälkeen riensi paikalle kansanhuollon johtaja valittaen, ettei heitäkään ole muistettu. Otimme sitten autoomme kansanhuollon arkiston kalustoineen. Tarkastimme sitten kirkonkylää talo talolta ja suureksi ihmeeksemme näimme lukitun osuuskassan ikkunasta, että sisällä olevilla tuoleilla oli kaksi mahtavaa matkalaukkuja. Epäilimme niissä olevan joko rahaa taikka arvopapereita, joten särimme ikkunat ja pelastimme laukut viemällä ne autossa Petäjärvelle. Siellä jo osuuskassan johtaja riensi avopäin hätäantyneenä vastaan, huutaen, että osuuskassan varat jäivät. Ojensimme hänelle matkalaukut, jotka hän sitten sijoitti evakkojunan vaunuun. Pian sattui vihollisen pommitus, jossa yhdeltä laukulta repeytyi kansi.

Kun Raudussa ei enää näkynyt hevosmiehiä eikä autoja, katsoimme evakuoinnin päättyneeksi. Kun ainakaan vihollisen jalkaväkeä ei vielä ollut silmiemme näköpiirissä, teimme polkupyörillä pienen kierroksen noin 5 km ympäristössä. Palkealan tien varrella oli etenkin teitten risteyksissä siellä täällä tavarakoljeja, samoin Vakilan tienristeyksessä. Ajoimme myös Raasulijn päin. Maaselältä meitä ei enää laskettu eteenpäin. Siellä oli Rikomäen notkossa 2 tykkiä ilman miehistöä, joka oli merkkinä siitä, että ne oli kiireesti tuotu vihollisen jaloista. Myös näkyi paikoissa teitten varsilla rintamankurimallisia holtittomia sotilaita tullen kauppataloihin saalistamaan. Kun olimme siinä kirkonkylässä jonkin aikaa töllistelleet, saapui luoksemme muutamia armeijan virkamiehiä, jotka kysyivät emmekö möisi armeijalle pihalla vielä evakuoimatta jäänyttä bensiini- ja voiteluöljyvarastoa,

MATTI PULAKKA

MUISTELMIA RAUDUSTA KUNNANESIKUNNAN AJOILTA

Talvisodan ja jatkosodan ajoista on kulunut enemmän kuin neljäkymmentä vuotta. Nämä sotien ajat, varsinkin talvisodan, olivat karjalaiselle väestölle ja eritoten rajaseutujen välle kotiseudun jättämisinen sekä evakomatkoineen erittäin raskasta ja vaikeata aikaa. Useita siirtolaisia menhti näihin vaikeuksiin. Näistä ajoista jäi siirtolaistemme mieliin, heidän muistojensa helminauhaan, varsin epämieluisia muistoja. Mutta kun taas aikaa on kulunut näinkin paljon, ovat surut suurelta osalta haihtuneet mielestä, on unohdettu sota-aikojen ikävät muistot. Ne ovat painuneet unhojen yöhön. Onkin tietysti hyvä, että niin on tapahtunut.

Mitä sitten tulee Raudun kunnan-esikunnan toimintaan sotien väliseltä ajalta, jota on tarkoitukseni tässä kirjoituksessani jossain määrin muistella, olkoon mainittu, että näitäkin muistoja on ehkäpä valtaosa haihtunut unhojen yöhön. Mutta tältä ajalta on ollut myös jotain sellaista elämän myönteistä, suurta ja rakentavaa, joka ei siinä mukana oleiden mielestä helpolla unohdu. Tällaisina tekijöinä mainitsisin hehkuvan kotiseudun rakkauden, valtavan innostuksen ja halun sinne palaamiseen, utteran

halkoja sekä lautavarastoa. Tietysti suostuimme kauppaan ja saimme maksun perimistä varten kuitin.

Kun siis ei enää ollut mitään tekemistä, lämmitimme saunan ja kylvimme. Rauha vallitsi kaikkialla. Katsoimme vielä kerran ympäristöämme ja totesimme, että meidänkin oli lähdettävä. Lähdimme polkupyörillä Tikatsun kautta Petäjärvelle päin. Ennätimme ajaa muutaman kilometrin, jolloin jouduimme ankaraan vihollisen tuleen.

Saavuimme sitten ajan ollen Sakkolan asemalle, jossa evakotavaran lastaus yhä oli käynnissä. Sielläkin oli sattunut joitakin pommituksia. Nyt huomasimme, miten paremmassa asemassa ovat ne asukkaat, jotka asuvat sisämaassa. Sakkolan asemalla ainakin muutamat paikkakuntalaiset kuormasivat vaunuihin vanhoja huonekalujakin ollen iloisia, että parempiarvoinen omaisuus oli jo aikaisemmin saatu vaunuihin.

No niin, kaikella on loppunsa. Evakuointikin loppui. Rautulaiset asetettiin taas talvisodan kokeuksia noudattamalla väliaikaisesti Mikkelin läänin eri pitäjisiin, joista sitten maanhankintalain mukaan jaettiin jonkinlaiset asutustilat, joille rautulaiset sitten ihmeteltävän nopeasti rakensivat uudet kodit ja ryhtyivät saamiaan, etupäässä karuja maita viljelemään, saavuttaen lopuksi paikkakunnilla vallitsevan elintason ja sen ylittäänkin.

Vaikka elämä tällä hetkellä tuntuu perin mukavalta, muistelevat vanhemmat ihmiset entistä Rautua ja viimeisiä sotia. Kerrotaan evakomatkojen kokemuksista ja sodan kauhuista. Kaikki nuoret eivät halua näitä ymmärtää eikä uskoa kerrottuja todeksi. Mutta vanhemmat toivovat, ettei nuorempien tarvitsisi tällaisia aikoja kokea.

ja tarmokkaan työn kotiseutumme jällelrakentamisessa.

Jatkosodan aikana, kun suomalaiset joukot olivat edenneet jo melko syvälle Kannakselle, tuli ensimmäinen tieto kunnanesikunnan valitsemisesta. Allekirjoittanut sai Päämajan määräyksen kunnan-päällikön virkaan Raudussa. Tämä oli minulle suuri yllätys. Tuskin itseni varsin heikoksi näin vaatimaan tehtävään. Kunnanesikuntaan kuuluivat: poliisijohtaja Jalmari Pihlakoski, työvoimapäällikkö Arvo Syrjälä, metsäasiain tuntija Otto Pekkanen, rahastonhoitaja Joos. Sipponen, kansanhuollon johtaja Juho Kerminen, jäsenet Ville Pietiäinen ja Tuomas Kähäri. Kun sitten joukkomme olivat edenneet Raudun kohdalla entisen rajan tienoille 1.9. 1941, saimme määräyksen, että kunnan-esikunnan on lähetettävä noin kymmenmiehinen tutustumisretkikunta Rautuun. Kolmen päivän perästä meitä lähtikin yksitoista miestä matkalle. Matkatessamme Kannaksen yli näimme teiden varsilla enemmän ja vähemmän tuhoutuneita seutuja. Paljon oli tien varsilla romua, kuten sotamaalla ainakin. Kun alettiin lähetä kotiseutua, mie-

lemme liikuttuivat. Väärämään kohdalla kohosi kirkkaaseen aamu-ilmaan voimakas Karjalaisten laulu. Raudun kirkolla hieman pysähdettiin. Ei ollut helppoa tuntea sitä kirkonkyläksi. Rakennukset olivat tarkoin tuhotut. Eri värisinä, varsinkin sinisinä rima-aidat olivat kuin koristuksia. Ajoimme edelleen Vehmaisten koululle, jossa oli sotilasesikunta.

Ilmoittauduimme ja samalla kyselimme, missä voisimme ensi yöksi yöpyä. Kerrottiin, että on vain yksi talo vapaana. Kiesiläisen Pekan talo tuolla metsän takana. Mutta etteivät desantit teitä yllättäisi, pitäkää yövartio. Täällä metsissä saattoi vielä olla desantteja. Menimme sinne ja kävimme taloksi. Vartiosta oli kaksi miestä kerrallaan. Sattuipa joukolla olemaan kaksi reikärautaa-kin mukana. Ei kuulunut mitään. Emme kyllä etsimäänkään menneet. Seuraavana päivänä katseltiin näkymiä eri kylistä. Kovin olivat paikat muuttuneet. Vain mustia poroja jäljellä. Kolmantena päivänä lähimmekin jo paluumatkalle. Kului sitten joitakin viikkoja.

Kun taistelulinjat Raudun takana olivat edelleen vakiiintuneet, tuli Päämajasta uusi määräys, että Rautuun on lähetettävä työryhmä johtajineen, 50-60 henkilöä. Tarkoituksena puhdistus- ja siivoustyöt varsinaisen väestön paluuta ajatellen. Lähtijöitähän sinne olisi ollut enemmänkin, mutta mukaan otettiin vain noin 50 työkuuntoista henkilöä. Kyllähän siellä työtä näytti olevankin, roskaa jos jonkinlaista sekä taloissa että tanhuilla. Muutamia oli, jotka eivät niissä töissä viihtyneet ja pyrkivät pois, ja heille annettiin lupa siihen. Kohta tuli uusia tilalle. Majotuspaikkamme oli Keripadan kylässä. Näin oltiin niissä askareissa useita viikkoja. Kun sitten 1942 kevätpäivät alkoivat lähestyä ja kevätihmisten mieliä virkistää, oli niitä rautulaisia paljon, jotka kävivät Raudussa tutustumassa tilanteeseen ja kotinmuuttomahdollisuuksiin. Miettivät pyytääkö paluulupa vai ei. Monellahan oli kotipaikka hankittu jo muualta Suomesta vapaaehtoisin kaupoin. Osa rautulaisista oli ehtinyt saada kohtalaisia työpaikkojakin uusilta asuinsijoiltaan.

Tuli sitten huhtikuu. Nyt saatiin jo lupa paluulupien kirjoittamiseen. Anojia oli paljon. Myös kunnanesikuntaan lisääntyi vilskettä ja touhua. Yleisöä oli joka päivä, ken milläkin asialla. Paluulupia kirjoitettiin 2000 kpl. Aivan rajakyläin ei voitu lupaa antaa. Lupien myötä alkoi rautulaisia virrata Rautuun. Kun muistaa, että rautulaisista rakennuksista oli jäljellä vain noin 14 %, oli luonnollista, että varsin moni kotipaikalleen tulija näki talonsa paikalla vain kylmiä mustia poroja. Oli siis melkein jokaisella kiire kesimään jonkinlaista kattoa päänsä päälle. Kevätkylviöihin oli myös kiirehdyttävä. Moni palaaja sai mukaansa tuotua tai perästä tuotettua siemenviljaa ja erilaisia tarvikkeita. Valtio koetti myös tehdä parhaansa hävitettyjen kuntien jälleennakennustyössä, mutta silti ilmaantui puutetta milloin mistäkin tarvikkeista. Mutta sekun on muistettava, että hävitetyn alueen kuntia oli lähes 50, osa niistä suuriakin ja kaikkiin niihin tarvittiin samanlaisia tavaroita jälleennakentamiseen, toisiin enemmän toisiin vähemmän. Ei siis ihme, että puutteita ilmaantui siellä ja täällä eikä kaikkea saatu, mitä tarvittiin.

Mitä sitten kevätiljojen maahan saantiin tulee, olkoon mainittu, että rautulaisilla oli hevosia enää vähän jäljellä. Mutta kun hätä on lähellä, on apukin lähellä. Hevosia ja miehiä saatiin kiireinä aikoina sotaväeltä. Rautulaiset olivat hyvässä väleissä sotilaitten kanssa. Sotilaat saivat taloista maitoa ym suuhun pantavaa ja tulivat sitten mielellään töihin. Kunnanesikunta oli taas vuorostaan yhteydessä sotilasviranomaisiin ja täytyypä sa-

noa, että varsin hyvin he meihin siviileihin suhtautuivatkin. Maanviljelystyössä olivat hyvänä apuna viljelyspäälliköt ja neuvoja Syrjälä. Viljelyspäälliköitä oli yksi kussakin koulupiiristä. Kun viljat oli saatu maahan, oli parempaa aikaa rakennusten laittoon. Olisin todella sydäntä sykähdyttävää ja mieltä ylentävää nähdä ja kuulla tyyninä kesäiltoina eri kylistä, kun rakentajat rakennuksillaan askaroivat keskiyöhön saakka. Sieltä kuului kilke, kalke ja vasaran pauke. Vain pikkutuntien aikana oli hiljaista, mutta aamusella taas lintujen kera kilvan rakentajien kiirehtivät pesäpaikkoja kuntoon rustaamaan. Kului kesä syksyyn. Uutteruus ja ahkeruus, kilke ja kalke oli tuottanut kauniita tuloksia. Eri kyliin oli kohonnut rakennuksia useita kymmeniä. Asuinrakennuksina oli nyt ensiksi ns saunatuopia, asevelitaloja ja joitain muita isompiakin rakennuksia. Jossain määrin oli ulkorakennuksia ehdiä rakentaa. Rautulaista jälleennakennustyötä koko siellä olo ajan tukenut liikelaama oli hyvässä alussa ja valmis palvelemaan asiakkaita. Osuuskassa jakoi rahaa tarvitse-

RAUTULAISTEN NYKYARKEA JA JUHLAA

Antakaamme ensimmäinen puheenvuoro Eemil Pöyhtiölle.

-Ne rautulaiset, joitten sijoituskunnaksi sattui tulemaan Joroisten kunta, saavat olla iloisia ja onnellisia siitä, että meitä on täällä niin paljon, jotta voisimme sanoa osan Rautua siirtyneen kokonaan tänne uuteen paikkaan. Ei tarvitse kertaakaan käydä kirkonkylässä, ettei satu rautulaisia vastaan, jolloin voi aina katkeamatta vaihtaa mielipiteitä ja tiedustella kuulumisia. Sijoituskylätkin ovat usein niin tiheästi rautulaisten asuttamia, että voi esimerkiksi pimeän aikana katsella ikkunasta rautulaisten naapurien valojen välkettä. Tuossa on Vehmaisten kylän väkeä, tuossa Maanselän, tuossa Mäkrän, tuossa Kuninkaan- selän kylästä oleva perhe. On Or-

ville. Että taas ruokatarpeista ja muista tarvikkeista ei ollut puutetta, siitä piti huolta Osuuskassa. Yksityiskauppoja oli myös neljä, jotka nekin antoivat oman panoksensa tässä jälleennakennustyössä. Muun touhuna ohella olivat monet rautulaiset hankineet sinne kotieläimiäkin, oli hevosia, nautakarjaa, jopa kippurahäntäisiä sikojakin. Rautulaisilla oli siis entiset keinot ja konstit elämän jatkumiseen.

Tämän kirjoitelmani loppupäättelmänä voitaneen pitääkin, että siellä Raudussa takaisin valtaukseen jälkeen oli innostuksen ja ahkeran työn tuloksena saatu sikäli hyvä alku, että edellytykset hyvälle toimeentulolle jo olivat olemassa. Ei sieltä olisi muualle mieltä. Olisimme siellä yhä enentävällä joukolla ahkeroineet ja rakentaneet jälleen isien tavoin, viihtyisää, rakasta ja hyvää Rautua. Mutta kohtalon tiet olivat jälleen toisin. Jälleen oli edessä evakkotie. Tosin ehkä vähän helpompi kuin ensimmäinen. Oli tuttuja paikkoja ja tuttuja ihmisiä, mihin mennä.

jansaaresta, Vakkilasta, Savikkolasta ja monesta muusta Raudun kylästä Korleita myöten. Näin olen ei rautulaisikävä pääse juuri vaivaamaan. Emmekä aina osaa muistaa niitä rautulaisia, jotka asuvat meistä kauempana. Etenkin alkuaikoina jatkuivat Raudussa tavaksi tulleet yhteiset perhejuhlien vietot, kuten häät ja hautajaiset. Ne olivat yhteisiä ilon ja surun juhlia, joihin otti osaa koko heimoväki. Nykyisin ne ovat muuttuneet siten, että niihin ottaa osaa myös paikkakunnan vanha asujaimisto.

Joroisiin sijoittuneiden rautulaisten joukossa sattui olemaan muutamia kunnallispoliitikkoja, joiden ansiosta kyseistä työtä jatkettiin. Eikä aikaakaan kun Joroisten kunnanvaltuustossa istui

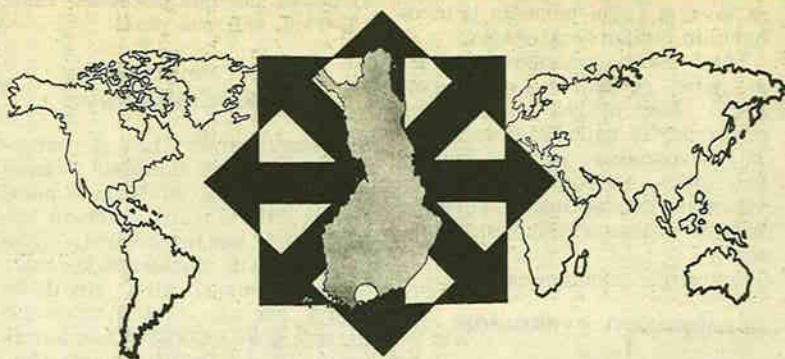
teita, raakatupakkaa jne. Lisäksi optisen osastomme yhteydessä toimii Suomen suurin silmälasilinssihiomo.

Sananmukaisesti Kaukomarkkinointia kaikkialta kaikkialle

Kuusitoista omaa toimipistettämme ympäri maailmaa pyrkii jatkuvasti kartoittamaan maailmamme uusia mahdollisuuksia viestimme lisäämiseksi ja tuotteitamme tunnetuksi tekemiseksi. Näiden pisteiden avulla pyrimme myös huolehtimaan siitä, että maamme ei jäisi jälkeen kehityksessä: tuomme jatkuvasti uutuusia kansainvälisiltä markkinoilta.

KAUKOMARKKINAT OY

Fabianinkatu 9, 00130 Helsinki 13
Puhelin 13 215

25 vuotta Kaukomarkkinointia

Koulutetut miehemme seisovat kauppakentän etuvartiosta

Kotimaan tekstiilitehtaat Barker-tekstiilit, pyrkii omalta osaltaan kauppakenttämme niin kotimaan kaupan kuin myös viennin edistämiseen ja kasvattamiseen.

Merkkipäivänämme suuntaamme katseemme eteenpäin - pyrkimyksemme on laajentaa entisestäänkin niin markkinointipisteitä kuin tuotevalikoimaammekin.

Kiitämme kaikkia liikekumppaneitamme miellyttävästä yhteistyöstä kuluneen neljänneksen vuosisadan aikana. Toivomme yhteistyön edelleenkin jatkuvan. Vietämme merkkipäiväämme työn ääressä.

neljä rautulaista miestä, yksi heistä myös kunnanhallituksessa. On selvää, että tästä alkoi myöskin eri lautakuntiin ja johtokuntiin kuulua rautulaisia. Tänä istuu valtuustossa kaksi rautulaista, mutta lautakunnissa heitä on kolmekymmentä, sosiaalilautakunnan pj., väestönsuohelulautakunnan pj., maatilalautakunnan pj., Itä-Suomen maanjako-oikeuden jäsen jne. Myös kunnan palkkalistoilla on rautulaisia. Insinööri Myöhänen toimii rakennusinsinööriä, rouva Lajunen o.s. Jyräs, toimii sosiaalisihteerinä jne. Valtion palveluksesta on jo ehtinyt rautulaisjohtajia eläkkeellekin ainakin kolme miestä. Joroisissa on myös rautulaista Pertti Ihalaisen 8 työntekijää pitävä Puusepänilike. Huutokosken Talouskaupan omistaa T. Sipponen. Varkauden teollisuusalueelta, jonne kertyy matkaa 17 km, saa myös moni rautulainen toimeentulonsa.

Rautulaisia on kuitenkin vielä eniten maatalouden palveluksessa. Kaikki he voivat olosuhteisiin katsoen tyydyttävästi tai hyvin. Traktoreita koneineen on runsaasti. Myös leikkuripumureita yms laitteita on. Vaikka sekatalous lienee yleisintä, esiintyy erikoistumistakin kuten sikataloutta ja viljan tai sokerijuurikkaan viljelyä.

Toisena esimerkkinä rautulaisten osallistumisesta asuinympäristönsä rientoihin ja heidän saavuttamistään luottamustehtävistä kerrottakoon tapauksia Mäntyharjulta. Siellä on kunnanvaltuustoon kuulunut tai kuuluu mm Antti Valkonen, E. Termonen, Toivo Vanhanen ja Ville Mörsky. Kolme vm. ovat myös Osuuspankin hallintoneuvoston miehiä. Taisto Jantunen on Säästöpankin apulaisjohtaja, Juho Siitonen toimii kirkon hallinnossa. Väinö Vanhanen toimii valtion puhelimella ja Teuvo Rastas hyvin uudenaikaisella sahalaiteksella. Asutus- ja maatilalautakunnassa toimivat Iisakki Raatikainen, Reino Äikäs ja Kalevi sekä Antti Valkonen. Antti on toiminut myös kansakoulun johtokunnan puheenjohtajana, verolautakunnassa, Maataloustuottajain johtokunnassa, Mäntyharjun hevosystävien seuran johtokunnassa ym. Hänen poikansa Aimo toimii nuorisotyölautakunnassa ja mm Mäntyharjun Laulusepoissa, kuten myös veljen-

sä Osmo, joka toimii leipätoikseen Mäntykumin johtajana. Kolmas veljeksistä toimii puolustuslaitoksen palveluksessa.

Kolmantena esimerkkinä kerrottakoon Hataran Simosta:

Rautulaisiin käsityöläisiin kuuluvan Palkealasta kotoisin olevan räätäli Simo Hataran pitkä ja monivaiheinen elämän kulku alkoi hänen päästyään kansakoulusta 1915, kun isä Taavetti otti poikansa kärryille ja ajoi hänet Mustamäen asemalle. Siellä olevassa Jussi Harjun isossa räätälinliikkeessä opetettiin Simolle neulankäytön alkeet. Kansalaissota keskeytti kuitenkin opinnot, joita oli täydennettävä sitten Viipurissa sodan jälkeen. Asevelvollisuutensa suorittettuaan hän 1922-27 teki räätälin töitä kotonaan Palkealassa oltuaan välillä muutamia vuosia kisällinä eri puolilla maata mm Ahvenanmaallakin. 1931-37 toimi hän taas itsenäisenä Mäntyharjun Toivolassa kauppias Knaappilan talossa. Mäntyharjulta liike muutettiin Pertunmaan kirkonkylään, josta mestari Hataran hankki oman liiketalon harjoittaen siinä samalla myös valmisvaatekauppaa. Keskeytyksen liiketoimintaan aiheutti taas sota, jolloin vaihdettiin neuila kiväärin. Sodan loppuivat aikanaan ja kun nahka säilyi eheänä, aloitettiin taas liiketoimintakin.

Mestari Hataran harrastuksista mainittakoon, että hän on ottanut osaa myös kunnalliseen ja yleishyödylliseen toimintaan. Hän on ollut mm Pertunmaan palolautakunnan pitkäaikainen puheenjohtaja ja sikäläisen VPK:n taloudenhoitaja. Hän on kuulunut yli 10 vuotta kirkkovaltuustoon jne. Hän on kuulunut myös paikallisen nuorisoseuran johtokuntaan. Jälkikasvusta on mainittava kaksi reipasta poikaa, Martti ja Pentti. He hoitavat menestyksellisesti auto- korjaamoaan Pertunmaan kirkolla.

— Koira käskyö häntäjä, häntä pylläkarvoja. (Rautu)

— Auta akkua hiäst, älä miestä miljonkua. (Rautu)

— Älä luota lankon piäl, lankotallua hännän piäl. (Rautu)

— Syötävä kulluu, piflettävä pehmenyo. (Rautu)

MAUNO METSOLA:

Rautu ja rautulaisia talvisodassa

Saapui käsky YH:n alkamisesta. Nyt en enää ollut aluepäällikkö enkä tiennyt, kuka oli esimieheni. Olinpa-
han vain oma itseni, puolitoista vuot-
ta vanha kapteeni ja yksikkö 68:n
päällikkö.

YH oli käsketty alkavaksi 6.10.
1939 klo 24. Olin laskenut, että
ensimmäiset reserviläiset saapuisivat
klo 6 maissa aamulla. Kaikkien re-
serviläisten tulisi olla paikalla klo
16 mennessä. Kyläpäällikkö ja heidän
apulaisensa, jotka toimivat YH-käs-
kyjen levittäjinä, saapuisivat viimeis-
ten joukossa.

7.10 aamulla näin pienen pojan
seisovan Harjoitustalon rappusil-
la. Kuka Sinä olet? -Eino Lopo-
nen. Samassa saapui paikalle
vääpeli Toivo Pursiainen. Hän oli
pitänyt kiirettä, kuten patterin "äi-
dille" kuului. Osoitin ovensuus-
sa seisovaa poikaa. -Se on kirkol-
ta sen seppä Lopenen poika. Hän
pyrkii mukaan. -Kuinka vanha Si-
nä olet? -Viime lauantaina täytin
13 vuotta. -Nuori olet, mutta kun-
non poika. Eihän me ensimmäistä
miestä pois ajeta. Jos ei vaikka
muuta tulisikaan, niin kuinka tässä
käy. Tämä Pursiainen ottaa Sinut
hoiviinsa, hommaa puvut ja muut
vehkeet. Sinä olet sitten niin kut-
suttu vapaaehtoinen.

Istuin toimiston pöydän taakse
Apulaisinani toimistossa tulisivat
toimimaan patterin tuleva kirju-
ri, kirkonkylän kansakoulun opet-
taja, korpraali Auvo Kivilaakso ja
kansiallotta Terttu Tiainen. Pi-
an he saapuivatkin ja aloittivat
työnsä.

Pian alkoi talossa vilkas touhu.
Reserviläisiä saapui eväspusse-
neen, reppuineen ja monenlaisine
kantamuksineen. Suojeluskuntalai-
silla oli lisäksi aseet ja patruunat.
Toimistossa tarkastettiin heidän
sotilaspassin liite ja sen perus-
teella osoitettiin heidät omaan yk-
sikkönsä. Perustettiin yksikkö 53
Relanderissa. Sen oikea nimi oli
6. Rajakomppania ja yksikön pääl-
likkö luutnantti Halla-Seppälä. Yk-
sikkö 54 eli 7. Rajakomppania pe-
rustettiin Vehmaisten kansakou-
lulla, päällikkönä kapteeni Pitkä-
nen. Kaikki ne, jotka kuuluivat yk-
sikköön 68, jäivät Harjoitustalol-
le. Tämän yksikön oikea nimi oli
Ensimmäinen Erillinen Patteri.

Otimme rauhallisesti asiat, eh-
kä liiankin leppoisasti. Hevosten
jako kirkolla kävi hitaasti ja kun
meillä ei ollut autoja, emme voi-
neet viedä tykkejä maastoon. Näis-
sä merkeissä kului ensimmäinen
päivä varustamiseen. Aseet jaet-
tiin ja jokaiselle miehelle 90 pat-

Tepposen taloon, jonka huoneisiin
oli valmistettu laudoista kaksiker-
roksisia vuoteita. Iltasella puhdis-
timme kiväärejä ja korjailimme
vuodelautoja. Ennen nukkumaan-
menoa kuuntelimme radiota, jos-
ta ei mitään hälyttävää kuitenkaan
kuulunut. Minun tuli valvoa, sillä
olin päivystäjä. Torkuin ja lues-
kelin lehteä tuvan pöydän päässä
kello kuuteen aamulla. Sitten aloin
keittää pojille aamuteetä, sillä
kello 7 piti olla herätys. Puoli
seitsemän tienoilla alkoi vesi po-
rista ja hetkeä myöhemmin kuului
ulkoa outoa kumahtelua. Kuuntelin
ja heristelin korviani, mutta aina
vaan sitä kuului. Silloin aavistin,
mitä se oli. Yhdellä hypyllä loik-
kasin ovesta ulos. Näky oli valta-
va. Jyrähtelyä, räätinää, pamauk-
sia ja koko Raasulin suunnan tai-
vaanranta oli leimuavana tulime-
renä. Mutta minulla ei ollut aikaa
viivytellä. Ryntäsin sisälle ja he-
rätin vänrikki Huttusen sekä aloin
huutaa. -Taisteluhälytys numero 1.
Taisteluhälytys. Ylös, ylös, sota
on alkanut.

Tällaista se oli alku joka paikas-
sa. Päivystäjä valvoi ja toiset nuk-
kuivat, minä heidän mukanaan.
Luulin näkeväni unta. Joku rytis-
teli minua rinnoista ja hoki:
-Herra kapteeni, nyt siellä jyti-
see. Käänsin kylkeäni, mutta sa-
malla raotin silmäni. Autonkul-
jettaja Toivo Lopenen seiso iän-
kyni vieressä. Salamannopeasti
pomppasin pystyyn ja aloin juos-
ta alas ulkorapuille. Hieroin sil-
miäni ja tuijotin Leininkylänjär-
velle päin. Vierelleni saapui Pur-
siainen ja joku muu, ehkä Lopo-
nen. Seisoimme ja tuijotimme, ei-
kä kukaan saanut sanaakaan kuulu-
ville. Koko eteläinen taivas oli
tulipunainen ja salaman näköisiä
välähdyksiä seurasi etäinen jyri-
nä. Olin kuin lamaantunut. Rin-
nasta tuntui riistävän. Kaikkeen
tähän oli kulunut vain minuutin
verran ja muistan nämä hetket
aina selvästi.

Hälytys

Vilkaisin ranteessa olevaa kelo-
loani - 7.05. Samassa alkoivat ai-
vot toimia kiivaasti. -Hälytys. -
Taisteluhälytys yksi, hälytys, hä-
lytys, herätys, taisteluhälytys yk-
si, alkoi huutaa Pursiainen voi-
mainensa takaa ja heti siihen yhtyi-
vät päivystäjän ja toisten valveil-
la olevien äänet. Sota on alkanut.
-Näinköhän mekin tästä lähde-
tään, kysyi Pursiainen. -Lähdim-
me ja nopeasti. Suunnitelmiem-

vaton pakokauhu, kertoi sodan jäl-
keen valjakkoupseeri kersantti
Kallonen. -Miehet jättivät hevo-
sensa ja juoksivat ympäri met-
sää. Meni vaikka minne, aina tu-
livat kranaatit perässä. Ammunnan
päätyttyä menin katsomaan hevo-
sia. Ne olivat särkeneet valjaat
ja ajoneuvot ja juoksivat valtoi-
mena metsässä.
Maaselän Hovin luona oleva vän-
rikki Niemiojan johdossa ollut
jaos oli ampunut patterimme en-
simmäiset laukaukset jo klo 7.04.
Ensimmäiseen maaliin, jonne II
jaos ei edes ulottunut, ampui jaos
viisi ryhmää. Vihollinen vastasi
heti tuleen ampuen keskityksen
tuliasemiin. Kun syyttimet olivat
jääkkinä, tekivät ammuksent vain
suuria kuoppia maahan sirpaleiden
singotessa korkealle ilmaan.

Kahdeksannalla laukauksella me-
ni 2. tykki epäkuntoon. Sen hi-
dastin- ja palautinlaite särkyi. Ti-
vistet alkoivat vuotaa, joka vaiva-
si sitten meitä koko sodan ajan.
Mutta 1. tykki jatkoi ammuttaa
vimmatusti. Kranuja iskettiin put-
keen kuin halkoja uuniin. Kun ase-
missa sillä hetkellä ollut kersant-
ti Karppanen, jonka tuli toimia ali-
aliupseerina, mutta jolla ei ollut
aseesepän koulutusta, ei pystynyt
vikaa korjaamaan, määräsin ty-
kin tuotavaksi Haapakylään. Ajal-
laan se sitten saapuikin miehis-
töineen. Yhdessä tuumin mietim-
me mitä tehdä. Lopputulos oli,
että niissä oloissa ei patterimme
pystynyt sitä korjaamaan ja siksi
määräsin kersantti Karppasen
viemään sen Hukanmäkeen KTR 3:
een, jossa oli asemestari Hakala.
Tykki nostettiin Lopenen autoon ja
patteri jatkoi ammuttaa kolmella
tykillä. Myöhemmin kuulin, että
tykki oli viety Kiviniemeen saak-
ka, jossa se Mustosen autokorja-
amossa oli hajoitettu ja korjattu
ammattimiesten toimesta. Tykin-
johtaja alikersantti Tuomas Ten-
kanen seurasi tykin mukana.

Kello 16 annoin pitkän harkinnan
jälkeen vänrikki Niemiojalle käs-
kyn siirtyä jaoksensa kanssa Haap-
pakylään. Se osoittautui oikeaksi
toimenpiteeksi, sillä nyt oli edes
3-tykkinen patteri käytettävänä.
Tosin me vielä myöhemmin jou-
duimme ampumaan hyvin kauas,
ja tulen tarve illalla oli kauem-
mas, mihin pystyimme, mutta ei-
hän yhdellä tykillä ollut mitään
tehoa. Haapakylässä olevaa II ja-
osta taas ei voinut siirtää Ma-
selälle, sillä vihollinen oli Raas-
ulin maantien suunnassa jo niin
lähellä, että olisi ollut uhkaroh-
keita ampua sen suuntaan.

sipinään ja viskasin turkin yltäni.
-Mitä se kello mahtaa olla?

-Seitsemää se lähestyy. Onkohan
kukaan keittänyt tsajua?

-Jaa, että seitsemän. Sittenhän
sitä pitää lähteä taas töihin.

-Kummallinen naapuri, kun ei
anna kunnolla nukkua.

-Ylen aikaa häiritsee rauhalli-
sia ihmisiä.

Vakavina alkoivat miehet vedellä
saappaita jalkoihin, eikä Huttunen-
kaan liikoja innostunut. Jokaisesta
näki, että paljon mukavampaa olisi
ollut jäädä nukkumaan kuin rynnä-
tää ulos koleaan joulukuiseen sää-
hän. Tämä joukko alkoi sitten hi-
tain askelin kävellä perässäni tu-
liasemiin, jossa jo odottelivat töpi-
nän tekeittimiä. Päälystakkien
kaulukset pystyssä, kaikki napit
auki, alkoi tämä joukko pistellä
kaikessa rauhassa vanikkaa ja
juustoa suuhunsa. Toiset hyppeli-
vät, jotta aamuhorkka kaikkoaisi
pois. Telttojahan meillä ei ollut.

Katsoin kelloa, se oli vähän vai-
le kahdeksan.
-Tykkien luo, kuului Huttusen
ääni. Jukoliste miehet, tänään tu-
lee varmasti kiire päivä. Ammus-
miehet pankaa nopeasti ammuksia
kiiltäviksi. Tykkien luo joka mies,
eikä sana kuulu. -Tulikomentoja.
Hetken päästä oli ilo suuri, kun
Kiviniemestä saapui 2. tykki kor-
jattuna. Nyt lasketeltiin oikein nel-
jällä tykillä. Mutta se oli ennenai-
kaista iloa. Jonkin ajan kuluttua
meni 4. tykki epäkuntoon samasta
syyestä. Kersantti Karppanen ja
Tuomas Tenkanen lähtivät sitä vie-
mään Kiviniemeen. Vika oli kuiten-
kin sen laatuinen, että tykki oli
vietävä Ensoon saakka. Myöhem-
min, pitkän ajan kuluttua, saimme
sen patteriin vasta Kiviniemessä,
samoin kuin alikersantti Tenkasen-
kin.

Puolenpäivän jälkeen tuli lähet-
ti hakemaan Nurmen korsiulle.
Matkaahan sinne oli vain parisen-
sataa metriä. Kun astuin ovesta
sisään, henki vastaan suloinen
lämpö. Penkillä istui kadettitove-
rini luutnantti Aapo Viskari, re-
servikomppanian päällikkö. Adju-
tantti Tuori selvitteli joitain asi-
oita puhelimessa ja Nurmii istui
tuolipahasella. Muita ei sisällä ol-
luttaan.

-Minä olen miettinyt, että Teidän
pitäisi olla oikeastaan täällä, al-
koi Nurmi.
-Niin, kyllä se tietenkin hyvä ol-
isi. Tulipatteri kyllä pärjää ilman
minuakin.
-Hyvä, nyt me voimme pitää yhtey-
tystä keskenämme ja jakaa tulta
sinne, missä sitä kipeimmin tar-
vitaan.

-Ei ole ollut pitkään aikaan, mut-
ta uskon hänen olevan käsketyssä
paikassa.
-Vihollinen on murtautunut Pir-
holanmäen aseisiin.
-Minusta tuntuu siltä myös.
Kuuntelin ääniä Viidentien ristissä
ja ne tuntuivat olevan lähempänä.
-Voitteko tukea näistä asemista
vetäytymistä Kuolemanlaaksoon?

-Kyllä voimme mutta jos ei ole
yhteyttä tulenjohtajaan, on ammut-
tava kartan avulla ja se on vaike-
aa, kun ei tiedä missä omat ovat.
-Tehkää niinkuin parhaaksi nä-
ette. Ampukaa ainakin tielle Pir-
holanmäen tasalle. Siellä on var-
masti vihollisia. Tarkoitukseni on
pysäyttää vihollinen Sumikkalan
-Kuolemanlaakson tasalle. Hahte-
lan komppaniassa ei Orjansaare-
sa ole hätää.

-Myöhemmin minun on vaihdet-
tava asemia Mäkrälle, sillä ampu-
maetäisyys alkaa käydä jo liian ly-
hyeksi.

-Sitten, kun joukot ovat vetäyty-
neet Kuolemanlaaksoon ja vihollis-
nen on pysäytetty.
-Niin olen ajatellut.

Kaikki kävi näin rauhallisesti il-
man suurempia eleitä. Hän oli luo-
tu suojaajoukkojen komentajaksi.
Alaisensa hän oli opettanut taiste-
lemaan itsenäisesti ja luotti hei-
hin.
Toisen sotapäivän ilta oli jo pi-
mentynyt, mutta patterini ampu-
mat sarjat ja yhteislaaukukset kuin
salaman leimaukset, valaisivat
tienoot ja tanneret. Nyt käytiin
sen päivän viimeiset katkerat
kamppailut elämästä ja kuole-
masta. Kuka olisi ennakolta usko-
nut, että sinäkään päivänä ei suur-
vallan koneellistettu voima pääsi-
si eteenpäin kuin vaivaiset kolme
kilometriä.

Seuraava päivä oli lauantai 2.12.
1939. Muistaakseni oli satanut yöllä
hieman uutta lunta. Joka tapa-
uksessa maa oli puhtaan valkoi-
nen, niin että rekipeli alkoi olla
hyvä kulkuväline. Patterini oli hy-
vissä asemissa viivytysalueen ta-
karajalla. Tosin se oli liian lähel-
lä, jos olisi jouduttu ampumaan
viivytysasemaan, mutta meillähän
oli vielä yhdet asemat Hukanmäes-
sä siltä varalta. Ampumasektori
oli hyvä ja mikä tärkeintä, ampu-
mamatkaa Kuolemanlaaksoon 5 km,
siis loistava. Näin ollen olin kaik-
keen tyytyväinen, sillä hallitsinhan
maaston Saijankylästä Kirkonky-
lään. Ja yhteydet aamulla toimi-
vat taas hyvin. Varmistimme niit-
tä vielä vetämällä lisäyhteyden
Miettille Haapakylästä eteen-
päin.

Ilmoituksia tuli joka puolelta. Ul-
koa kuului jo alkava taistelunmel-
ke ja patterini ammusten ujeltelu
ilmassa korsun, yläpuolella oli
merkki siitä, että kranaatteja taas
paiskittiin putkiin. Puhelin pärisi:
-Huomio.
-Juu, Huttunen täällä. Taas mi-
nulla on ikävää ilmoitettavaa.
-No.
-Juu. Ensimmäisellä tykillä en-
nätettiin ampua vain II laukausta,
kun se meni rikki.

MIKKO LALLUKKA:

Sotatoimet Raudussa 1941-1944 - siellä olleista sotajoukoista

Sodan syttyessä 1941 venäläisil-
lä oli Karjalan kannaksella suoma-
laisia vastassa 23. armeija, jon-
ka komentajana oli kenrli Pshenni-
kov (myöhemmin kenrli Gerasinov).
Tämä armeija käsiti neljä divi-
sioonaa, joista Itä-Kannaksella
olivat 115. D ja 142. D. Myöhem-
min, kun taistelutoiminta siirtyi
lähemmäs vanhaa valtakunnan ra-
jaa, venäläiset siirsivät huomattavasti
lisävoimia ja siinä vaiheessa
kun suomalaiset edelleen ete-
nivät Raudun suunnalla, olivat sil-
loin rintamavastuussa venäläisillä
265. D ja 198. D ja 142. D. Suoma-
laisten suunnitelmiin Itä-Kannak-
sella kuului I AK:n voimin (kome-
ntaja Mäkinen) pyrkiä katkaisemaan
Raudun seudulta etelään johtavat
tiet. Tällöin tällä suunnalla ete-
nevät suomalaiset joukot 10. D
(komentajana ev. Sihvo) sai tehtä-
väkseen tuhota Valkjärven maas-
tossa olevan vihollisen, jatkaa
edelleen Lipolan suuntaan ja ottaa
haltuunsa Korpikylän - Lipolan -
Vepsan alueet. 15. D (komentaja-
na ev. Hersalo) sai tehtäväkseen
pääosin edetä Orjansaaren - Mäkrä-
n maastoon. Hyökkäys edistyi
suunnitelmien mukaisesti ja 1.9.
saavutti 10. D vanhan valtakunnan
rajan Kirjasalon mutkassa. JR 43
valtasi Lipolan seudun evl Vän-
tisen komennuksessa. JR 1 (ko-
mentajana ev. Maskula) eteni Raas-
ulin suuntaan ja saavutti 1.9.
mennessä Vepsan kylän. 15. D jat-
koi päävoimineen hyökkäystä
Maanselkään päin. III/JR 57 ja
I/JR 15 johtajana maj. Kilpeläinen,
oli 1.9. Orjansaaren seuduilla ja
saavutti saman päivän aikana
Maanselän. I/JR 57 (ratsumestari
Hälvä) kiersi Nurmijärven kautta
Mäkrän kylään ja saavutti vielä
samana iltana Kuolemanlaakson.
Samana iltana (1.9.) 15. D:n ko-
mentaja antoi käskyn edetä rajal-
le saakka ja JR 57 (ev. Valkama)
saavuttikin vanhan valtakunnan ra-
jan Raasulin kohdalla. Maj. Pak-
kalan johtama III/JR 15 jatkoi Pe-
tjärjerveltä hyökkäystä ja 1.9. kulu-
essa puhdisti Raudun vihollisista
Raudun aukeiden eteläreunaan
saakka.

Ev Sihvon komentama 10. D saa-
vutti 2.9. rajan Tungelmajoen luo-
na Kärälä-Petäjänotkon kohdalla.
Ev Hersalon johtama 15. D, jon-
ka tehtävänä oli jatkaa vihollisen
takaa-ajoa Sirkiansaaren suun-
taan, saavutti vanhan rajan 2.9.
mennessä. Osasto Kilpeläinen
(JR 57:stä), joka eteni Raasuliin
ja em. osastoon kuuluvat I/JR 57
(ratsumestari Hälvä) valtasi Kos-
kijärven. JR 15 ja Kev. os 16 ete-
nivät Palkealan kautta Huuhin ky-
län kautta Sirkiansaareen.

Edellämainittujen taistelujouk-
kojen lisäksi Raudun suunnalle oli
sijoitettuna kenttäarmeijan yhty-
miin kuuluneet ilmotorjuntakomp-
paniat (4-5 kpl). Myöhemmin, kun
kenttäarmeijan it:ssä tehtiin huo-
mattavia muutoksia, oli 15. D:lla
tukipatteristona Kev. It. Psto 14.
Myöskin ilmavalvontajoukkoja oli
sijoitettuna Raudun alueelle ase-
masotaviheen aikana, mm Raudun
ilmavalvonta - aluekeskus, joka
1942 loppupuolelta lähtien kuului
IV. P 5:een.

Kun venäläisten suurhyökkäys
9.6. 1944 aamulla alkoi Karjalan
kannaksen läntisellä osalla ja joh-
ti nopeaan menestykseen, joutui
myöskin III AK (15. D ja 19. Pr.)
Itä-Kannaksella vetäytymään en-
sin VT-asemaan ja jo 19.6. VKT-
asemaan. Taistelutoiminta III AK:
n alueella oli ollut tähän mennessä
melko vähäistä ja näin ollen Rau-
dusta jouduttiin luopumaan länsi-
kannaksen läpimurron johdosta.

Mainittakoon, että venäläiset jou-
kot, jotka etenivät Itä-Kannaksella
3 divisioonan voimin, kuuluivat
23. A:aan.
Jatkosodan aikana suomalaiset
valtasivat Raudun nopeasti, niin-
kuin koko Karjalan kannaksenkin,

lee alueella). I AK:n osuus kannak-
sen taisteluissa päättyi maaliskuun
1. päivänä 1942, jolloin kenrli Oh-
quist otti komentoonsa kaikki Kar-
jalan kannaksella olevat joukot,
jolloin muodostettiin Kannaksen
ryhmä ja tätä jatkui vuoden 1944
alkupuolelle saakka.

Vammelsuu - Taipale linja, ns
VT-linja, jota asemasotaviheen ai-
kana alettiin varustaa, kulki Rau-
dun läpi seuraavasti: Taipale-Raa-
ju-Raudun kirkonkylä ja aseman
eteläpuolitse-Tykläjärvän ja Vep-
sän kautta Siironmäkeen jne. Lin-
noitustöissä Raudun alueella lie-
nevät olleet ainakin 10. D (I/JR 58
Raajussa, II/JR 1 Liippuussa). On
huomattava, että VT-asemassa oli
Raudun kohdalla myöskin syvyyttä
ja osa asemista sijaitti Raudun
kirkonkylä-Kuolemanlaakson ta-
salla ja osa Mäkrä-Leininkylän-
järvi Vehmainen tasalla. Kun 10.
D siirtyi 18. D:n tilalle etulinjaan,
siirtyi 18. D (kenrmi Paalu) sil-
loin III AK:n alueelle Ylipäällikön
reserviksi ja ryhtyi suorittamaan
varustelutöitä VT-asemassa (II/
JR 48 Raajuun, III/JR 48 Hanki-
järven pohjoispuolelle, I/JR 48
Liippuan seuduille, I/JR 6 Kärälä-
lään). KanR oli silloin jaettu III
AK:aan ja IV AK:aan ja Kannak-
sen itäosan puolustus oli III AK:
lla. VT- asemaan järjestettiin v.
1944 kesäkuun alkupäivinä, jolloin
Lin.P 3 asettui aseisiin välille
Siiranmäki-Taipale.

Edellämainittujen taistelujouk-
kojen lisäksi Raudun suunnalle oli
sijoitettuna kenttäarmeijan yhty-
miin kuuluneet ilmotorjuntakomp-
paniat (4-5 kpl). Myöhemmin, kun
kenttäarmeijan it:ssä tehtiin huo-
mattavia muutoksia, oli 15. D:lla
tukipatteristona Kev. It. Psto 14.
Myöskin ilmavalvontajoukkoja oli
sijoitettuna Raudun alueelle ase-
masotaviheen aikana, mm Raudun
ilmavalvonta - aluekeskus, joka
1942 loppupuolelta lähtien kuului
IV. P 5:een.

Kun venäläisten suurhyökkäys
9.6. 1944 aamulla alkoi Karjalan
kannaksen läntisellä osalla ja joh-
ti nopeaan menestykseen, joutui
myöskin III AK (15. D ja 19. Pr.)
Itä-Kannaksella vetäytymään en-
sin VT-asemaan ja jo 19.6. VKT-
asemaan. Taistelutoiminta III AK:
n alueella oli ollut tähän mennessä
melko vähäistä ja näin ollen Rau-
dusta jouduttiin luopumaan länsi-
kannaksen läpimurron johdosta.

Mainittakoon, että venäläiset jou-
kot, jotka etenivät Itä-Kannaksella
3 divisioonan voimin, kuuluivat
23. A:aan.

käy. Tämä Pursiainen ottaa Sinut hoiviinsa, hommaa puvut ja muut vehkeet. Sinä olet sitten niin kutsuttu vapaaehtoinen.

Istuin toimiston pöydän taakse Apulaisinani toimistossa tulisivat toimimaan patterin tuleva kirjuri, kirkonkylän kansakoulun opettaja, korpraali Auvo Kivilaakso ja kansialotta Terttu Tainen. Pian he saapuivatkin ja aloittivat työnsä.

Pian alkoi talossa vilkas touhu. Reserviläisiä saapui eväspusseineen, reppuineen ja monenlaisine kantamuksineen. Suojeluskuntalaisilla oli lisäksi aseet ja patruunat. Toimistossa tarkastettiin heidän sotilaspassinsa liite ja sen perusteella osoitettiin heidät omaan yksikkönsä. Perustettiin yksikkö 53 Relanderissa. Sen oikea nimi oli 6. Rajakomppania ja yksikön päällikkö luutnantti Halla-Seppälä, Yksikkö 54 eli 7. Rajakomppania perustettiin Vehmaisten kansakoululla, päällikkönä kapteeni Pitkänen. Kaikki ne, jotka kuuluivat yksikköön 68, jäivät Harjoitustalolle. Tämän yksikön oikea nimi oli Ensimmäinen Erillinen Patteri.

Otimme rauhallisesti asiat, ehkä liiankin leppoisasti. Hevosten jako kirkolla kävi hitaasti ja kun meillä ei ollut autoja, emme voineet viedä tykkejä maastoon. Näissä merkeissä kului ensimmäinen päivä varustamiseen. Aseet jaettiin ja jokaiselle miehelle 90 patruunaa, illalla etsi sitten kukin mies itselleen jonkin sopen, johon päänsä kallistaisi. Radiota kuunneltiin ahkerasti ja seurattiin neuvottelujen kehitystä Moskovassa.

Eräänä iltapäivänä tuli käsky lähettää 35 miestä täydennykseksi Metsäpirttiin. Alikersantti Toivo Loponen teki ehdotuksen, että saisi heittää heidät kuorma-autollaan sinne. Niin kävikin. Mutta kun auto nyt oli käytössämme, tuli meihin ahneuden henki. Patterillehan ei kuulunut yhtään moottoriajoneuvoa. Pian huomasiimme todella tarvitsevamme autoa, ja niin se "uhoitui" käyttöömmä. Kuljettajana toimi sitten koko sodan ajan Toivo Loponen. Mutta tästä tulimme vain ahneemmaksi. Miksi ei hankittaisi henkilöautokin. Aivan sattuman kautta sekin asia järjestyi. Raudun paikallispäällikkö vänr. Arvo Suutarinen oli kuulustusten levittämiseen käyttänyt apteekkari Helmi Holgersin autoa. Nyt se seisoj pihalla vapaana. Soitto apteekkarille ja asia oli selvä. Tämän auton kuljettajaksi otin Pursiaisen ehdotuksesta alikersantti Jussi Rastaan, riiskalaisen porsasparisniekan.

Parin viikon kuluttua

Parin viikon kuluttua tuli Harjoitustalolle lisää väkeä. Sitä tuli oikein roppakaupalla. Se oli illoistakin iloisempaa, oikein tyypillistä karjalaista nuorisoa, joka lähi viikkoina antoi toivottua lisäväriä Harjoitustalon ilmapiiiriin.

Rajakomppanioihin oli pyrkinyt paljon nuoria vapaaehtoisia. Tämä oli luonnollista. Nuoret miehet tunisivat itsensä yksinäisiksi, ehkäpä tarpeettomiksikin ja kun vanhemmat miehet oli kutsuttu palvelukseen, eivät he halunneet jäädä huonommiksi. Mutta heiltä puuttui asekoulutus. Tästä syystä heidät koottiin Harjoitustaloon ja sijoitettiin yläkerran kurssihuoneeseen.

Taloi- sa oli aiku joka paikassa. Päyystäjä valvoi ja toiset nukuivat, minä heidän mukanaan. Luulin näkeväni unta. Joku ryisteli minua rinnuksista ja hoki: -Herra kapteeni, nyt siellä jyti-see. Käänsin kylkeäni, mutta samalla raotin silmäni. Autonkuljettaja Toivo Loponen seisoi sänkyni vieressä. Salamannopeasti pomppasin pystyyn ja aloin juosta alas ulkorapuille. Hieroin silmiäni ja tuijotin Leininkylänjälle päin. Vierelleni saapui Pursiainen ja joku muu, ehkä Loponen. Seisoimme ja tuijotimme, eikä kukaan saanut sanaakaan kuuluville. Koko eteläinen taivas oli tulipunainen ja salaman näköisiä välähdyksiä seurasi etäinen jyriinä. Olin kuin lamaantunut. Rinnasta tuntui riistävän. Kaikkkeen tähän oli kulunut vain minuutin verran ja muistan nämä hetket aina selvästi.

Hälytys

Vilkaisin ranteessa olevaa kelloani - 7.05. Samassa alkoivat aivot toimia kiivaasti. -Hälytys. -Taisteluhälytys yksi, hälytys, hälytys, herätys, taisteluhälytys yksi, alkoi huutaa Pursiainen voimainsa takaa ja heti siihen yhtyivät päyystäjän ja toisten valveil- la olevien äänet. Sota on alkanut. -Näinköhän mekin tästä lähdetään, kysyi Pursiainen. -Lähdimme ja nopeasti. Suunnitelmien mukaan. Loponen heittäi heti Luostarisen ryhmän Kelliöön. Harjoitustalo heti tyhjäksi ja pankaa töpinäksi. Sitten lähdimme kiivaasti astellen Haapakylään päin. Pauke läheni ja läheni ja minun askeleeni lopuksi muutuivat juoksuksi. Jo kuului Huttusen ääni, kun hän antoi tulikomentoja. Kranaatteja herkinä II jaos, perussuuntaan lisää 45, yhdistä toiseen viidellä, matka 70 50, tasain 30-00, 2 ryhmää ampukaa. Sitten seurasi monenlaista pulinaa, kirouksia, sadattelua, ammuksen ääniä, kun niitä työnnettiin putkiin ja lopuksi värrikki Pyykön komento. -Yhteislaukaus-huomio-tulta. Sitten hämärässä aamuilmassa välähti kaksi kirkasta putkivalkeaa ja heti perään kuului kimeätä kolinaa, joka johtui siitä, että kuumat hylsyet iskivät terävästi tykinlavetteihin. Jälleen juostiin, paiskeltiin, huudettiin ja annettiin tulikomentoja.

Kellon viisarit olivat ennättäneet siirtyä jo 8.30 maille ja toiminta asemissa jatkui entisenlaisena. Ruoka-aikoja ei muistettu. Sen sijaan ihmeteltiin taivaalla liiteleviä lentokoneita. Suurina parvina ne lähestyivät ja jatkoivat matkaansa Viipurin suuntaan. Rautatielläkin oli liikettä. Ilmeisesti siellä evakuoitiin viimeisiä tavaroita.

Kesken näitä touhuja huomasin everstiluutnantti Nurmen seisovan 1. tykin takana suuren männyn alla. Hänellä oli kädessään karttalaukku ja yllään pitkä sadetakkki. Vaiteliaana hän seuraili patterin toimintaa. Adjutantti luutnantti Touri seisoi pari askeita kauempana. He lienevät olleet matkalla tien toisella puolella olevaan komentokorsuun ja uteliaisuudesta poikkesivat tuliasemaan. -Kapteeni Metsola, huusi hän minulle, kun juuri olin aikeissa lähteä hänen luokseen. -Herra eversti. Rauhallisesti hän paiskasi kättä. -Miksi pöyryneet kunnossa vaan katkeili-

missa siinä hetkellä ollut kersantti Karppanen, jonka tuli toimia ali-aliupseerina, mutta jolla ei ollut aseepän koulutusta, ei pystynyt vikaa korjaamaan, määräsinkin tuotavaksi Haapakylään. Ajallaan se sitten saapuikin miehistöineen. Yhdessä tuumin mietimme mitä tehdä. Lopputuloks oli, että niissä oloissa ei patterimme pystynyt sitä korjaamaan ja siksi määräsinkin kersantti Karppasen viemään sen Hukanmäkeen KTR 3:een, jossa oli asemestari Hakala. Tykki nostettiin Laposen autoon ja patteri jatkoi ammusta kolmella tykillä. Myöhemmin kuulin, että tykki oli viety Kiviniemeen saakka, jossa se Mustosen autokorjaamossa oli hajotettu ja korjattu ammattimiesten toimesta. Tykinjohtaja alikersantti Tuomas Tenkanen seurasi tykin mukana.

Kello 16 annoin pitkän harkinnan jälkeen värrikki Niemiojalle käskyn siirtyä jaoksensa kanssa Haapakylään. Se osoittautui oikeaksi toimenpiteeksi, sillä nyt oli edes 3-tykkinen patteri käytettävänä. Tosin me vielä myöhemmin jouduimme ampumaan hyvin kauas, ja tulen tarve illalla oli kauemmas, mihin pystyimme, mutta eihän yhdellä tykillä ollut mitään tehoa. Haapakylässä olevaa I jaosta taas ei voinut siirtää Maaselälle, sillä vihollinen oli Raasulin maantien suunnassa jo niin lähellä, että olisi ollut uhkarohkeaa panna se vaaralle alttiiksi. Lentoratakin olisi ollut epäedullisempi. Puolenpäivän maissa oli Lausten patteristoupseeri luutnantti Matti Kalevi Koponen soittanut minulle ja tiedustellut, voisiko hän lähettää yhden patterin Haapakylään, samaiseen metsäreunaan, missä minunkin patterini oli. Minulla ei tietenkään ollut sitä toimenpidettä vastaan. Tämä patteri saapuikin samoihin aikoihin kuin Niemojakin ja alkoi paukuttaa kiivaasti rajalle päin. Kimmakat lähtölaukaukset heidän putkistaan säestivät minun tykkieni pauketta, joten yhteen aikaan tuntui siltä, että tykistöhän se tässä jyllää. Mietintä antoi heille tulitehtäviä. Joka tapauksessa heidän tulonsa siinä vaiheessa oli hyvä asia, sillä kun heillä oli kentäkanuunat m 02 (?), he pääsivät pitemmälle kuin me.

Puhelinmiehet kovimmilla

Kaikkein kovimmalle joutuivat ensimmäisenä päivänä puhelinmiehet. Näin muistelee silloinen puhelinryhmän johtaja alikersantti Yrjö Raaska:

-Heti hälytyksen saatuaamme lähdimme Pirholanmäen tulenjohtopaikkaan, jonne saavuimme 7.40. Samaan aikaan vetäjäntyi sinne myös värrikki Miettisen tulenjohtoryhmä Oraynmäeltä. Puhelin-yhteydet katkesivat heti ja vikapartiot lähtivät liikkeelle. Emme silloin osanneet aavistaa, miten raskasta vikapartiointi on puhelinmiehille. Yhteys oli aina poikki ja vaikka kaikki miehet olivat linjalla, ei yhteyttä saatu kestä-

mään. -Tähystyspaikka oli suuressa näreessä, jatkoi silloinen alikersantti Lauri Pursiainen. Puhelin oli näreen juurella. Siinä oli huono olo, kun vihollinen 300 m:n päässä ampui vimmatusti. Kun johtimet oli rakennettu ylös puihin ne eivät pysyneet kunnossa vaan katkeili-

lee varmasti kiire palvasta. Kuka olisi ennakolta uskonut, että sinäkään päivänä ei suurvallan koneellistettu voima pääsisi eteenpäin kuin vaivaiset kolme kilometriä. Seuraava päivä oli lauantai 2.12. 1939. Muistaakseni oli satanut yöllä hieman uutta lunta. Joka tapauksessa maa oli puhtaan valkoinen, niin että rekipeli alkoi olla hyvä kulkuväline. Patterini oli hyvässä asemassa viivytyksalueen takarajalla. Tosin se oli liian lähellä, jos olisi jouduttu ampumaan viivytyksasemaan, mutta meillähän oli vielä yhdet asemat Hukanmäessä siitä varalta. Ampumasektori oli hyvä ja mikä tärkeintä, ampumamatkaa Kuolemanlaaksoon 5 km, siis loistava. Näin ollen olin kaikkien tyytyväinen, sillä hallitsinhan maaston Saijankylästä Kirkonkylään. Ja yhteydet aamulla toimivat taas hyvin. Varmistimme niistä vielä vetämällä lisäyhteyden Miettiselle Haapakylästä eteenpäin.

Puolenpäivän jälkeen tuli lähetä hakemaan Nurmen korsulle. Matkaahan sinne oli vain parisen sataa metriä. Kun astuin ovesta sisään, henki vastaan suloinen lämpö. Penkillä istui kadettitoverini luutnantti Aapo Viskari, reservikomppanian päällikkö. Adjutantti Tuori selvitteli joitain asioita puhelimesta ja Nurmi istui tuolipahassella. Muita ei sisällä ollutkaan.

-Minä olen miettinyt, että Teidän pitäisi olla oikeastaan täällä, alkoi Nurmi.

-Niin, kyllä se tietenkin hyvä olisi. Tulipatteria kyllä pärjää ilman minuakin.

-Hyvä, nyt me voimme pitää yhteyttä keskenämme ja jakaa tulta sinne, missä sitä kipeimmin tarvitaan. Onhan teillä karttoja?

-On muutamia.

-Käykää sitten taloksi. Miten te pidätte yhteyttä patteriin?

-Tänne on vedetty ennakolta kenttäkaapeli ja puhelin tulee kohta. -Hyvä. Tuolla vihollinen painostaa juuri, sanoi hän ja pyöritti sormea kartalla.

Lähetettä juoksenteli sisään ja ulos sillä tuskin jalkaväellä puhelinlinjat olivat kunnossa. Adjutantti pysäytti kaikki lähetit ja johti toimintaa korsussa. -Voitteko ampua nyt tänne Suvenmäen-Miettilän linjalle, sinne näyttää nyt vihollishyökkäys siirtyneen.

-Sinne on mahdollisuus juuri ja juuri, mutta siellä ei ole tulenjohtajaakaan.

-Ettekä voisi yrittää kartan avulla?

-Kyllä, mutta se ei ole tähyt-tyä, ei ole sanottu, osuuko se viholliseen.

-Tiaisen notkossa ne nyt hyökäävät. Ja Näykin, Tiaisenmäen ja Pekkanen valoryhmässä. Ampukaa, jos voitte.

-Kyllä voin. Kohta lähtee.

Näin olivat ensimmäiset haparoiivat siemenet kylvetty. Ne olivat alkaneet jalkaväen taholta ja johtivat heti pieniin tuloksiin. Mutta ennenpitkää huomasiin, että tilanne oli hyvin sekava. Kun jalkaväen puhelin-yhteydet olivat vajavaiset, jouduttiin komppanioita johtamaan pääasiassa lähettien välityksellä. Pitkistä yhteyksistä johtuen se oli hankalaa.

Viestimiehet joutuivat heti ammusta pitämien entistä kovemmalle. Vihollinen keskitti enemmän kranaatteja kuin ensimmäisenä päivänä. Meidät kurjat yhteytemme- hän oli rakennettu ylös puihin, ai-toihin ja pylväisiin ja joskus toimi jopa piikkilanka-aita johtime-na. Ensi töiksi ne oli laskettava maahan. Siitä huolimatta ne olivat jatkuvasti poikki.

masta. Kuka olisi ennakolta uskonut, että sinäkään päivänä ei suurvallan koneellistettu voima pääsisi eteenpäin kuin vaivaiset kolme kilometriä.

Seuraava päivä oli lauantai 2.12. 1939. Muistaakseni oli satanut yöllä hieman uutta lunta. Joka tapauksessa maa oli puhtaan valkoinen, niin että rekipeli alkoi olla hyvä kulkuväline. Patterini oli hyvässä asemassa viivytyksalueen takarajalla. Tosin se oli liian lähellä, jos olisi jouduttu ampumaan viivytyksasemaan, mutta meillähän oli vielä yhdet asemat Hukanmäessä siitä varalta. Ampumasektori oli hyvä ja mikä tärkeintä, ampumamatkaa Kuolemanlaaksoon 5 km, siis loistava. Näin ollen olin kaikkien tyytyväinen, sillä hallitsinhan maaston Saijankylästä Kirkonkylään. Ja yhteydet aamulla toimivat taas hyvin. Varmistimme niistä vielä vetämällä lisäyhteyden Miettiselle Haapakylästä eteenpäin.

Ilmoituksia tuli joka puolelta. Ulkoa kuului jo alkava taistelunmelke ja patterini ammusten ujetelu ilmassa korsun yläpuolella oli merkki siitä, että kranaatteja taas paiskittiin putkiin. Puhelin pärisi: -Huomio.

-Juu, Huttunen täällä. Taas minulla on ikävää ilmoitettavaa.

-No.

-Juu. Ensimmäisellä tykillä en- nätettiin ampua vain 11 laukausta, kun se meni rikki.

-Mikä siihen tuli? Onko vanha vika?

-Tammee fan, se se on. Tiivisteet vuotavat.

-Voi taivaan vallat. Niin, niin. Juuri nyt, kun kaikki piti olla kunnossa.

Mutta mikä siinä auttaa. Luonnon voimat ovat vihollisen puolella. Pistä korjattavaksi Kiviniemeen ja yritä kiirehtiä. -Se on juuri lähdössä.

-Hyvä ja ampukaa niillä kahdella sitä kiivaammin. Tänään tulee kuumia päiviä.

Kello 14 tuli jälleen huonoja uutisia. Yhteyttä Luostariseen radan suunnassa ei saatu. Nurmen kanssa katselimme huolestuneina karttoja. Sumikkalan suunnasta tuli ilmoitus. Siellä olivat jo viholliset. Samassa soi taas puhelin:

-Huomio, Metsola puhelimesta. -Täällä Huttunen taas. Perhana vieköön, nyt meni kolmas tykki rikki.

-Voi helvetti sentään. Nyt ei ole kuin yksi tykki kunnossa.

-Niin, ei ole.

-Onko sinulla yhteys Miettiseen? -On, ja hän ammuttaa pääasiassa KTR 3:lla, mutta hankalaa se on, kun täytyy välittää tulipyyknot.

-Onhan siellä keskusosia, laitaakaa keskus.

-Se on jo tehty, ja olen minä pistänyt luuritkin vastakkain. Hyvin se kuuluu niinkin.

-No sittenhän on kaikki kunnossa. Ampukaa sillä yhdellä tykillä myös, mutta varokaa liikaa kuumenemasta, ettei räjähdä putki. -Selvä.

Mutta entä sen päivän taistelu. Ilta alkoi jälleen hämärtää ja Kuolemanlaaksosta kuului aina vain samanlaista taistelun melskettä. Vihollinen ei ollut päässyt lainkaan eteenpäin. Sen oli ollut pakko panna reservinsä likoon, mutta siitä huolimatta suomalaisten asemat kestivät. Kello 16.15 lähdim-

meille. Kuka olisi ennakolta uskonut, että sinäkään päivänä ei suurvallan koneellistettu voima pääsisi eteenpäin kuin vaivaiset kolme kilometriä. Seuraava päivä oli lauantai 2.12. 1939. Muistaakseni oli satanut yöllä hieman uutta lunta. Joka tapauksessa maa oli puhtaan valkoinen, niin että rekipeli alkoi olla hyvä kulkuväline. Patterini oli hyvässä asemassa viivytyksalueen takarajalla. Tosin se oli liian lähellä, jos olisi jouduttu ampumaan viivytyksasemaan, mutta meillähän oli vielä yhdet asemat Hukanmäessä siitä varalta. Ampumasektori oli hyvä ja mikä tärkeintä, ampumamatkaa Kuolemanlaaksoon 5 km, siis loistava. Näin ollen olin kaikkien tyytyväinen, sillä hallitsinhan maaston Saijankylästä Kirkonkylään. Ja yhteydet aamulla toimivat taas hyvin. Varmistimme niistä vielä vetämällä lisäyhteyden Miettiselle Haapakylästä eteenpäin.

Ev Sihvon komentama 10. D saavutti 2.9. rajan Tungalmaojen luona Kärksälä-Petäjänotkon kohdalla.

Ev Hersalon johtama 15. D, jonka tehtävänä oli jatkaa vihollisen takaa-ajoa Sirkkiänsaaren suuntaan, saavutti vanhan rajan 2.9. mennessä. Osasto Kilpeläinen (JR 57:stä), joka eteni Raasuliin ja em. osastoon kuuluvat I/JR 57 (ratsumestari Hälvä) valtasi Koskijärven. JR 15 ja Kev. os 16 etenivät Palkealan kautta Huhdin kylän kautta Sirkkiänsaareen.

Kun Karjalan kannaksen joukot olivat saavuttaneet vanhan valtakunnan rajan, seurasi asemasotavaihe, joka oli varsin pitkäaikainen ja jonka aikana kenttäarmeijassa suoritettiin uudelleenjärjestelyjä.

Asemasodan alkuaessa ev. E.N. Mäkinen komentama I AK oli puolustuksessa Kannaksella vasemmalla. 15. D oli puolustuksessa Lempaalanjärvestä Sirkkiänsaareen ja edelleen Laatokkaan. 10. D irroitti yhden rykmentin AK:n reserviksi Raasulin -Maanselän alueelle. Mainittakoon, että tasavallan presidentti Ryti ja sotamarsalkka Mannerheim suorittivat lokakuun alkupäivinä 1941 kiertokäynnin Viipurista Terijoen -Kivennavan -Raudun kautta Taipaleeseen. Talvella 1942 15. D:n ryhmitys oli seuraava: Sirkkiän lohko JR 15, Lumisuon lohko I/JR 36, Krh.K/JR36 ja 36. Tyk.k. Tapparin lohko 16 Pr. Reservinä oli III/JR 36 ja Kev.os. 16 Leinikylän parakkialueella. Tykistöä alueelle oli sijoitettu seuraavasti: Sirkkiän lohkon tukiryhmänä olivat I/KTR 12(Sirkkiänsaari - Huhti alueella), Rask. Psto 12 ja Jär.Psto 3 (Aliska - Pitkäjärvi alueella). Lumisuon lohkon tukiryhmänä olivat III/KTR 12 ja Rask. Psto/16 Pr. (Sirkkiänsaari - Kor-

laan); KanR oli silloin jaettu III AK:aan ja IV AK:aan ja Kannaksen itäosan puolustus oli III AK:lla. VT- asemaan järjestettiin v. 1944 kesäkuun alkupäivinä, jolloin Lin.P 3 asetui aseisiin välille Siiranmäki-Taipale.

Edellämainittujen taistelujoukkojen lisäksi Raudun suunnalle oli sijoitettuna kenttäarmeijan yhtymien kuulmeet ilmotorjuntakompaniat (4-5 kpl). Myöhemmin, kun kenttäarmeijan it:ssä tehtiin huomattavia muutoksia, oli 15. D:lla tukipatteristona Kev. It. Psto 14.

Myöskin ilmavalvontajoukkoja oli sijoitettuna Raudun alueelle asemasotavaiheen aikana, mm Raudun ilmavalvonta - aluekeskus, joka 1942 loppupuolesta lähtien kuului Iv. P 5:een.

Kun venäläisten suurhyökkäys 9.6. 1944 aamulla alkoi Karjalan kannaksen läntisellä osalla ja johti nopeaan menestykseen, joutui myöskin III AK (15. D ja 19. Pr.) Itä-Kannaksella vetäytymään ensin VT-asemaan ja jo 19.6. VKT-asemaan. Taistelutoiminta III AK:n alueella oli ollut tähän mennessä melko vähäistä ja näin ollen Raudusta jouduttiin luopumaan länsikannaksen läpimurron johdosta.

Mainittakoon, että venäläiset joukot, jotka etenivät Itä-Kannaksella 3 divisioonan voimin, kuuluivat 23. A:aan.

Jatkosodan aikana suomalaiset valtasivat Raudun nopeasti, niinkuin koko Karjalan kannaksenkin, pitkä asemasotavaihe ei Raudun kohdalla muodostunut sotahistoriallisesti merkittäväksi ja venäläisten suurhyökkäyksen alettua Raudusta luovuttiin nopeasti. Näin ollen Raudusta ei tullut sellaista kuuluisaa taistelupaikkaa, josta jälkipolville kerrotaan. Siinä suhteessa vain harvat paikat ja paikannimet ovat kuuluisia ja ne muistetaan.

Rautulaissyntyinen Simo Paukkunen Raudun viimeisenä asemapäällikkönä.

500 SALMILAISTA JARMANKASSAAN

Salmilaisten tämänvuotinen pitäjäjuhla pidettiin 1.-2.7. Kuopion Hiltulanlahdessa. Pitäjäjuhlalla ei ollut mikään virallinen tilaisuus, vaan vanhaan salmilaiseen tapaan järjestetty jarmankku ja päiväyksiä, ystävien, tuttavien ja sukulaisten tapaamistilaisuus.

Lauantaina ensimmäisenä juhlapäivänä oli kyykkäkilpailu, joka on muodostunut perinteelliseksi osaksi karjalaista pitäjäjuhlia. Kilpailuun otti osaa seitsemän

Kun sitten kaikki oli valmista, keräsin miehet vielä viimeisen kerran kokoon tässä kotipitäjäs- sään. Kun me viimeisen kerran

neet viedä tykkejä maastoon. Näissä merkeissä kului ensimmäinen päivä varustamisesta. Aseet jaettiin ja jokaiselle miehelle 90 patruunaa, illalla etsi sitten kukin mies itselleen jonkin sopen, johon päänsä kallistaisi. Radiota kuunneltiin ahkerasti ja seurattiin neuvottelujen kehitystä Moskovassa.

Eräänä iltapäivänä tuli käsky lähettää 35 miestä täydennykseksi Metsäpirttiin. Alikersantti Toivo Loponen teki ehdotuksen, että saisi heittää heidät kuorma-autollaan sinne. Niin kävikin. Mutta kun auto nyt oli käytössämme, tuli meihin ahneuden henki. Patterillehan ei kuulunut yhtään moottoriajoneuvoa. Pian huomasimme todella tarvitsevamme autoa, ja niin se "unohtui" käyttöömmme. Kuljettajana toimi sitten koko sodan ajan Toivo Loponen. Mutta tästä tulimme vain ahneemmaksi. Miksi ei hankittaisi henkilöautokin. Aivan sattuman kautta sekin asia järjestyi. Raudun paikallispäällikkö vänr. Arvo Suutarinen oli kuulustusten levittämiseen käyttänyt apteekkarin Helmi Holgersin autoa. Nyt se seisoi pihalla vapaana. Soitto apteekkarille ja asia oli selvä. Tämän auton kuljettajaksi otin Pursiaisen ehdotuksesta alikersantti Jussi Rastaan, riiskalaisen porsasparisniekan.

Parin viikon kuluttua

Parin viikon kuluttua tuli Harjoitustalolle lisää väkeä. Sitä tuli oikein roppakaupalla. Se oli iloistakin iloisempaa, oikein tyypillistä karjalaista nuorisoa, joka lähiviikkoina antoi toivottua lisäväriä Harjoitustalon ilmapiiriin.

Rajakomppanioihin oli pyrkinyt paljon nuoria vapaaehtoisia. Tämä oli luonnollista. Nuoret miehet tunisivat itsensä yksinäisiksi, ehkäpä tarpeettomiksikin ja kun vanhemmat miehet oli kutsuttu palvelukseen, eivät he halunneet jäädä huonommiksi. Mutta heiltä puuttui asekoulutus. Tästä syystä heidät koottiin Harjoitustaloon ja sijoitettiin yläkerran kurssihuoneeseen. Päälliköksi määrättiin ka-detti Armas Benjamin Malinen. Paljon hauskaa meille tuotti tämä kuriton ja meluava lauma. Joku keksi sanan "filistealainen" eikä muuta tarvittu. Aina kun sattui jokin kommallus, sanottiin vain, että se kuului siihen filistealaisten armeijaan.

Sitten patterimme siirtyösittaiseen taisteluryhmitukseen. Kaikki pursuivat työntöä. Koko Raudun pitäjä oli kuin suuri työleiri. Kaikkialla kaivettiin, kaadettiin puita, siirreltiin kiviä panssarivaunusteiksi, rakenneltiin patoja, vedettiin puhelinlinjoja, paranneltiin teitä ja valmistettiin monenlaisia siltoja ja tietenkin niitä kuuluisia piikkilankaesteitä melkein kaikkialle. Mutta oli niitäkin, joiden tehtävänä oli valvoa. Mutta annetaapas heidän itsensä kertoa:

-Jaaksemme oli sijoitettu kotipitäjäni Raudun Haapakylään, aloit-ti 3. tykin johtaja alikersantti A. Rastas muistellaan noita aikoja. Olimme majoittuneet Tuomas

vat parvustajan ja toisten vaivien la olevien äänet. Sota on alkanut. -Näinköhän mekin tästä lähdetään, kysyi Pursiainen. -Lähdimme ja nopeasti. Suunnitelmien mukaan. Loponen heittää heti Luostarisen ryhmän Kelliöön. Harjoitustalo heti tyhjäksi ja pankaa töpinäksi. Sitten lähdinkii-vaasti astellen Haapakylään päin. Pauke läheni ja läheni ja minun askeleeni lopuksi muutuivat juoksuksi. Jo kuului Huttusen ääni, kun hän antoi tulikomentoja. Kranaatteja herkkinä II jaos, perussuuntaan lisää 45, yhdistä toiseen viidellä, matka 70 50, tasain 30-00, 2 ryhmää ampukaa. Sitten seurasu monenlaista pulinaa, kirouksia, sadattelua, ammuksen ääniä, kun niitä työnneltiin putkiin ja lopuksi vänrikki Pyökkö komento. -Yhteislaukaus-huomio-tulta. Sitten hämärässä aamuilmassa vä-lähti kaksi kirkasta putkivalkiaa ja heti perään kuului kimeätä kolinaa, joka johtui siitä, että kuumat hylsyet iskivät terävästi tykinlavetteihin. Jälleen juostiin, paiskeltiin, huudettiin ja annettiin tulikomentoja.

Kellon viisarit olivat ennättäneet siirtyä jo 8.30 maille ja toiminta asemissa jatkui entisenlaisena. Ruoka-aikoja ei muistettu. Sen sijaan ihmeteltiin taivaalla liiteleviä lentokoneita. Suurina parvina ne lähestyivät ja jatkoivat matkaansa Viipurin suuntaan. Rautatielläkin oli liikettä. Ilmeisesti siellä evakuoitiin viimeisiä tavaroita.

Kesken näitä touhuja huomasin everstilutnantti Nurmen seisovan 1. tykin takana suuren männyn alla. Hänellä oli kädessään kartta-laukku ja yllään pitkä sadetakk. Vaiteliaana hän seuraili patterin toimintaa. Adjutantti luutnantti Touri seisoi pari askelta kauempana. He lienevät olleet matkalla tien toisella puolella olevaan komentokorsuun ja uteliaisuudesta poikkесivat tuliasemaan. -Kapteeni Metsola, huusi hän minulle, kun juuri olin aikeissa lähteä hänen luokseen. -Herra eversti. Rauhallisesti hän paiskasi kättä. -Miksi ette ammu? -Olemme ampuneet jo seitsemästä saakka, mutta nyt ovat puhelinlinjat poikki, ja radioita ei ole. -Minne te olette ampuneet? -Vihollisen hyökkäyksen painopiste tuntuu olevan Raasulin tien suunnassa ja sinne on ammuttu. Nyt on vihollinen Pihrolanmäen notkossa. -Ettekö voisi ampua kartan mukaan? -Kyllä, niin olemme tehneetkin. Meillä on jaos Maanselällä ja sen yksi tykki pystyy ampumaan. Toinen on rikki. -Entä rautatien suunnassa? -Siellä suunnalla on ollut rauhallisempaa. Muuten, meillä on puhelin-yhteydet hyvin huonot, hyvin heikot. Ne katkeilevat vähän väliä.

Tuhansia kranaatteja

-Silloin halkaisi ilman valtava ulina. Raasulin suunnasta tuntui tulevan tuhansia kranaatteja, suuria ja pieniä. Meistä ne vaikuttivat vähintään kuusituumaisilta. Jymähdellen ne iskivät maahan joka paikkaan, tykkien lähelle ja sivuille. Valjakkopaikalla syntyi ta-

osta taas ei voinut siirtää Maanselälle, sillä vihollinen oli Raasulin maantien suunnassa jo niin lähellä, että olisi ollut uhkarohkeaa panna se vaaralle alttiiksi. Lentoratakin olisi ollut epäedullisempi. Puolenpäivän maissa oli Lausten patteristoupseeri luutnantti Matti Kalevi Koponen soittanut minulle ja tiedustellut, voisiko hän lähettää yhden patterin Haapakylään, samaiseen metsäreunaan, missä minunkin patterini oli. Minulla ei tietenkään ollut sitä toimenpidettä vastaan. Tämä patteri saapuiakin samoihin aikoihin kuin Niemojakin ja alkoi paukuttaa kiivaasti rajalle päin. Kimmakat lähtölaukaukset heidän putkistaan säestivät minun tykkieni pauketta, joten yhteen aikaan tuntui siltä, että tykistöhän se tässä jyllää. Miettinen antoi heille tulitehtäviä. Joka tapauksessa heidän tulonsa siinä vaiheessa oli hyvä asia, sillä kun heillä oli kenttäkannuunat m 02 (?), he pääsivät pitemmälle kuin me.

Puhelinmiehet kovimmilla

Kaikkein kovimmalle joutuivat ensimmäisenä päivänä puhelinmiehet. Näin muistelee silloinen puhelinryhmän johtaja alikersantti Yrjö Raaska:

-Hetä hälytyksen saatuamme lähdimme Pihrolanmäen tulenjohtopaikkaan, jonne saavuiimme 7.40. Samaan aikaan vetäytyi sinne myös vänrikki Miettisen tulenjohtoryhmä Orayanmarialta. Puhelin-yhteydet katkesivat heti ja vikapartiot lähtivät liikkeelle. Emme silloin osanneet aavistaa, miten raskasta vikapartiointi on puhelinmiehille. Yhteys oli aina poikki ja vaikka kaikki miehet olivat linjalla, ei yhteyttä saatu kestä-mään.

-Tähystyspaikka oli suuressa nä-reessä, jatkoi silloinen alikersantti Lauri Pursiainen. Puhelin oli näreen juurella. Siinä oli huono o-la, kun vihollinen 300 m:n päässä ampui vimmatusti. Kun johtimet oli rakennettu ylös puihin ne eivät pysyneet kunnossa, vaan katkeili-vat kranaattien sirpaleista. Vikapartiot saivat olla aina liikkeellä. Hyökätessään ryssät tulivat suurina laumoina aukean kylän läpi tie-tä pitkin. Miettisen johtama tykis-tötuli aiheutti sille suuria tappioita. Hyökkäysvaunut tulivat jonos-sa ja niitä tuhottiin monta. Ilta-hämärissä vetäennyimme sitten Kuolemanlaaksoon ja katkoimme samalla johtimia. Kaivoimme pie-nen kuopan ja poltimme siinä nuo-tiota, jotta olisimme pysyneet läm-piminä.

Illan hämärtyessä alkoi kranaat-tien tulo vähetä, ja etulinjasta kuuluva konekiväärien papatus heike-tä. Hetken kuluttua kuului Tuomas Tepposen talosta sikeää kuorsaus-ta. Mikään ei voinut noiden mies-ten unta häiritä. Minäkin heittäy-dyin vapaaseen sivusta vedettävään sohvaan, ristin käteni ja luin Her-ran siunauksen.

Kun seuraavana aamuna alkoi kuulua harvahkoa pauketta, alkoi yksi ja toinen kääntää kylkeä vuo-teellaan. Minäkin heräsin pieneen

minuakin.

-Hyvä, nyt me voimme pitää yh-teyttä keskenämme ja jakaa tulta sinne, missä sitä kipeimmin tar-vitaan. Onhan teillä karttoja?

-On muutamia.

-Käykää sitten taloksi. Miten te pidätte yhteyttä patteriin?

-Tänne on vedetty ennakkolta kent-täkaapeli ja puhelin tulee kohta. -Hyvä. Tuolla vihollinen painos-taa juuri, sanoi hän ja pyöritti sormea kartalla.

Lähetettä juoksenteli sisään ja ulos sillä tuskin jalkaväellä puhe-linlinjat olivat kunnossa. Adjutant-ti pysäytti kaikki lähetit ja johti toimintaa korsussa. -Voitteko am-pua nyt tänne Suomenmäen-Miettilän linjalle, sinne näyttää nyt vihol-lishyökkäys siirtyneen.

-Sinne on mahdollisuus juuri ja juuri, mutta siellä ei ole tulenjohtajaakaan.

-Ettekä voisi yrittää kartan avu-la?

-Kyllä, mutta se ei ole tähyst-tyä, ei ole sanottu, osuuko se vi-holliseen.

-Tiaisen notkossa ne nyt hyök-käävät. Ja Näykin, Tiaisennmäen ja Pekkanen valoryhmässä. Ampukaa, jos voitte.

-Kyllä voin. Kohta lähtee.

Näin olivat ensimmäiset haparoi-vat siemenet kylvetty. Ne olivat al-kaneeit jalkaväen taholta ja johti-vat heti pieniin tuloksiin. Mutta ennenpitkää huomasin, että tilan-ne oli hyvin sekava. Kun jalkavä-en puhelinyhteydet olivat vajavai-set, jouduttiin komppanioita johta-maan pääasiassa lähettien välityk-sellä. Pitkistä yhteyksistä johtuen se oli hankalaa.

Viestimiehet joutuivat heti aa-musta pitään entistä kovemmalle. Vihollinen keskitti enemmän kra-naatteja kuin ensimmäisenä päi-vänä. Meidät kurjat yhteytemme-hän oli rakennettu ylös puihin, ai-toihin ja pylväisiin ja joskus toi-mi jopa piikkilanka-aita johtime-na. Ensi töiksi ne oli laskettava maahan. Siitä huolimatta ne olivat jatkuvasti poikki.

Kovaa aikaa

Se oli kovaa aikaa. Minä käväisin tuliasemissa joskus vilkaisemas-sa, ja tällöin Huttunen, joka am-pui kuulohavaintojen perusteella, sai tietää summittaisesti edessä olevasta tilanteesta. Yhdessä mää-rittelimme joukon maaleja kartal-ta ja laadimme yksinkertaisen tu-lusuunnitelman torjuntaa varten. Sitä sitten toteutettiin aina silloin, kun yhteyttä ei ollut.

Palattuani Nurmen korsulle ha-vaitsin elämän siellä vilkastuneen. Lähetettä tuli ja meni ja kaikkiala oli hyvin kiire. Puhelinlinja pärisi vilkkaammin kuin ennen. Mutta Nurmi otti asiansa rauhallisesti. Osaston johtaminen niissä oloissa oli vaikeata. 7 jv. komppaniaa, pio-neerikomppania, Inkisen ja Saare-laisen osastot sekä minun patteri-ni taistelivat laajalla alueella käy-tännöllisesti ilman viestiyhteyk-siä.

-Metsola, onko teillä yhteys tu-lenjohtajaan, sanoi hän, kun astuin sisään.

-No.

-Juu. Ensimmäisellä tykillä en-nätettiin ampua vain 11 laukausta, kun se meni rikki.

-Mikä siihen tuli? Onko vanha vika?

-Tamme fan, se se on. Tiivis-teet vuotavat.

-Voi taivaan vallat. Niin, niin. Juuri nyt, kun kaikki piti olla kun-nossa.

Mutta mikä siinä auttaa. Luon-non voimat ovat vihollisen puole-la. Pistä korjattavaksi Kivinie-meen ja yritä kiirehtiä.

-Se on juuri lähdössä.

-Hyvä ja ampukaa niillä kahdella sitä kiivaammin. Tänään tulee kuu-ma päivä.

Kello 14 tuli jälleen huonoja uutisia. Yhteyttä Luostariseen radan suunnassa ei saatu. Nurmen kanssa katselimme huolestuneina kart-toja. Sunikkalan suunnasta tuli ilmoitus. Siellä olivat jo viholliset. Samassa soi taas puhelin:

-Huomio, Metsola puhelimessa.

-Täällä Huttunen taas. Perhana vieköön, nyt meni kolmas tykki rikki.

-Voi helvetti sentään. Nyt ei ole kuin yksi tykki kunnossa.

-Niin, ei ole.

-Onko sinulla yhteys Miettiseen?

-On, ja hän ammuttaa pääasiassa KTR 3:lla, mutta hankalaa se on, kun täytyy välittää tulipyyntöjä. -Onhan siellä keskusosta, lait-takaa keskus.

-Se on jo tehty, ja olen minä pis-tänyt luuritkin vastakkain. Hyvin se kuuluu niinkin.

-No sittenhän on kaikki kunnossa. Ampukaa sillä yhdellä tykillä myös, mutta varokaa liikaa kuu-menemasta, ettei räjähdä putki. -Selvä.

Mutta entä sen päivän taistelut. Ilta alkoi jälleen hämärtää ja Kuolemanlaaksosta kuului aina vain samanlaista taistelun melskettä. Vihollinen ei ollut päässyt lain-kaan eteenpäin. Sen oli ollut pak-ko panna reservinsä likoon, mutta siitä huolimatta suomalaisten ase-mat kestivät. Kello 16.15 lähdim-me käymään tuliasemissa. Enkä lähtiessäni osannut aavistaa, et-tä painaessani korsun oven kiin-ni, tein sen viimeisen kerran. Kertomuksenikin tämän jälkeen on surullista muistelemissa illan ta-pahtumista. Kaikki me, jotka juuri parahiksi olimme viritetyt oikeaan taistelukuntoon, saimme todeta asioiden kehittyneen kummalliseen suuntaan. Saavuttuani Mäkrän kan-sakoulun luo, tein merkillisen ha-vainnon. Koko syksyn olivat siellä ahertaneet 3. Prikaatin joukot rakennellen esteitä ja pesäkkeitä. Nyt nämä laitteet olivat miehittä-mättömät. Katsahdin kelloa. Se näytti olevan 17. Mutta silloin al-koi kuulua auton surinaa. Nurmi ja Touri astuivat siitä ulos.

-Kapteeni Metsola. Meidän yhteistyömme päättyy nyt tähän. Tei-dän on heti lähdettävä ja siirryt-tävä taempiin asemin. Minä kiit-tän teitä ja patterianne koko henkilökuntaa uhrautuvasta työstä. Sa-malla toivon teille onnea tulevissa tehtävissänne.

Sitten me kaikki kättelimme toi-

(ratsumestari Hälvä) valtasi Kos-kijärven. JR 15 ja Kev. os 16 ete-nivät Palkealan kautta Huhdin ky-län kautta Sirkiänsaareen.

Kun Karjalan kannaksen joukot olivat saavuttaneet vanhan valta-kunnan rajan, seurasi asemasota-vaihe, joka oli varsin pitkäaikai-nen ja jonka aikana kenttäarmeijassa suoritettiin uudelleenjärjes-telyjä.

Asemasodan alkaessa ev. E.N. Mäkisen komentama I AK oli puo-lustuksessa Kannaksella vasem-malla. 15. D oli puolustuksessa Lempaalanjärvestä Sirkiänsaa-reen ja edelleen Laatokkaan. 10. D irroitti yhden rykmentin AK:n re-serviksi Raasulin - Maanselän alu-eelle. Mainittakoon, että tasavallan presidentti Ryti ja sotamarsalkka Mannerheim suorittivat lokakuun alkupäivinä 1941 kiertokäynnin Viipurista Terijoen - Kivennavan - Raudun kautta Taipaleeseen. Tal-vella 1942 15. D:n ryhmitys oli seu-raava: Sirkiän lohko JR 15, Lumi-suon lohko I/JR 36, Krh.K/JR36 ja 36. Tyk.k. Tapparin lohko 16 Pr. Reservinä oli III/JR 36 ja Kev.os. 16 Leinikylän parakkialueella. Tykistöä alueelle oli sijoitettu seu-raavasti: Sirkiän lohkon tukiryh-mänä olivat I/KTR 12 (Sirkiänsaa-ri - Huhti alueella), Rask. Psto 12 ja Jär. Psto 3 (Aliska - Pitkäjärvi alueella). Lumisuon lohkon tuki-ryhmänä olivat III/KTR 12 ja Rask. Psto/16 Pr. (Sirkiänsaari - Kor-

siamme vakavina. Tuntui kuin isä olisi matkustanut kauas ulkomail-le. Auto häipyi kauas Kurosen mut-kan taa, ja jäljeme sanattomina seisomaan tienhaaraan. Siinä näimme toisemme viimeisen ker-ran.

Viimeisen kerran koolla kotipitäjässä

Kun sitten kaikki oli valmista, keräsin miehet vielä viimeisen kerran kokoon tässä kotipitäjäs-sään. Kun me viimeisen kerran katselimme Rautua, olimme Mäkrän kannaksella. Tykit ja kuormat olivat valmiina siirtymään Hukanmäen asemiin. Päivä oli ollut mie-lenkiintoinen. Kahden patterin tuli KTR 3:sta oli ollut käytettävänä-mme ja 5 hyökkäysvaunua olivat tyk-kimme tuhonneet. Mutta nyt oli jo myöhä ilta. Taivas, metsä, hanki ja joka paikka loisti punaisena. Se ei johtunut niinkään verestä, vaan liekkien hohteesta. Rautu paloi taas. Se oli ennenkin palanut, vaikka ei niin kauniina kuin nyt. Viimeiset pakolaiset kulkivat tie-lä, ja irtipäästetty karja mylvi tus-kissaan lumisessa luonnossa. Oli niin valoisaa, että olisi voinut lu-kea vaikka virsikirjaa.

Näin siis päättyi sota Raudun osalta, ja miten paljon oli uhrattu rahaa, miestyöpäiviä, tarvikkeita ja kallista aikaa linnoitettaessa Rautua. Mutta olihan sentään jotain saatu aikaan. 950 ammusta oli pat-terini ampunut ja 8 hyökkäysvau-nua oli tuhottu. Tykeillä. Se oli jo-tain se. Kolmas tykki oli yksin am-punut 421 laukausta.

23. A:aan.

Jatkosodan aikana suomalaiset valtasivat Raudun nopeasti, niin-kuin koko Karjalan kannaksenkin, pitkä asemasotavaihe ei Raudun kohdalla muodostunut sotahistori-allisesti merkittäväksi ja venä-läisten suurhyökkäyksen alettua Raudusta luovuttiin nopeasti. Näin ollen Raudusta ei tullut sellaista kuuluisaa taistelupaikkaa, josta jälkipolville kerrotaan. Siinä suhteessa vain harvat paikat ja paikan-nimet ovat kuuluisia ja ne muiste-taan.

Rautulaissyntyinen Simo Paukkunen Raudun viimeisenä asemapäällikkönä.

500 SALMILAISTA JARMANKASSAAN

Salmilaisten tämänvuotinen pitä-jäjuhla pidettiin 1.-2.7. Kuopion Hiltulanlahdessa. Pitäjäjuhla ei ollut mikään virallinen tilaisuus, vaan vanhaan salmilaiseen tapaan järjestetty jarmankku ja päiväyksi-sä, ystävien, tuttaviin ja sukulai-sien tapaamistilaisuus.

Lauantaina ensimmäisenä juhla-päivänä oli kyykkäkilpailu, joka on muodostunut perinteelliseksi osaksi karjalaisia pitäjäjuhlia. Kilpailuun otti osaa seitsemän joukkuetta ja voittajaksi selviytyi Kuopion Karjalaisten I joukkue.

Varsinainen jarmankku alkoi sunnuntaina jumalanpalveluksella jatkuen sitten klo 14 Vanun Veik-kolassa päiväy kisana. Ohjelmasta mainittakoon salmilaisten laula-mat pajoset, Feresikuoron kansal-lispuvuissaan esittämät kansan-laulut ja salmilainen kansantans-si ristikontra eli riivattu, oli värt-tinällä kehrääjä ja oli ennen kaik-kea tuttaviin tapaamista. Saattoi olla kolmekin vuosikymmentä vie-rähtänyt siitä, kun viimeksi näh-tiin, oli tullut harmaata hiuksiin ja vyötärönauha jatkunut tai lyhen-tynyt, mutta aina oli sen verran tuttuja piirteitä jäljellä, että tark-kaan katsottaessa tunnettiin.

Yleisöä oli kokoontunut lähes viisisataa henkeä eri puolilta maa-ta ja monet salmilaiset olivatkin sovittaneet lomamatkansa omia pitäjäjuhliaan silmälläpitäen.

Kuopion Pelimannit huolehtivat musikista niin ohjelman välipa-loina kuin päättäjäiskarkeloinnin-kin yhteydessä. - T.S.